STRATEGIA DE DEZVOLTARE LOCALĂ A ORAȘULUI SEBIȘ PENTRU PERIOADA 2021-2027

Beneficiar:
Primăria Sebiș
Piața Tineretului, Nr.1, cod 315700
1 Sebiș, jud. Arad

Elaborator:
Finacon International Consulting SRL
Str. Puțul lui Zamfir, nr. 9, etaj
Sector 1,
București

CUPRINS

I. INTRODUCERE 5

I.1. Definiţie 5

I.2. Scop 5

I.3. Misiune 5

I.4. Viziune 5

I.5. Obiectivul general 6

I.6. Obiective specifice 6

II. CONTEXTUL DE DEZVOLTARE 7

III. REGIUNEA DE DEZVOLTARE VEST 19

III.1. Introducere 19

III.2. Regiunea de Dezvoltare Vest 21

IV. JUDEŢUL ARAD 44

IV.1. Localizare, structură administrativă şi accesibilitate 44

IV.2. Cadrul natural 45

IV.3. Populaţie 47

IV.4. Economie 49

IV.5. Turism 50

IV.6. Cultură 52

IV.7. Sănătate 53

IV.8. Educaţie 55

V. ORAŞUL SEBIŞ 57

VI. ANALIZA SITUAŢIEI CURENTE 64

VI.1. Fondul funciar 64

VI.2. Economie 64

VI.3. Infrastructura 73

VI.4. Populaţie 76
VI.5. Educaţie 78
VI.6. Sport 78
VI.7. Culte şi cultură 79
VI.8. Sănătate 80
VI.9. Administraţia locală 81
VI. 10. Venituri şi buget preconizat 81
VII. ANALIZA SWOT 82
VII.1. Demografie şi capital uman 83
VII.2. Sănătate şi asistenţă socială 84
VII.3. Educaţie şi cultură 85
VII.4. Infrastructură şi mediu 86
VII.5. Economie 87
VII.6. Agricultură 88
VII.7. Turism 89
VIII. IMPLEMENTARE, MONITORIZARE ŞI EVALUARE 90
IX. PRIORITĂȚILE ŞI OBIECTIVELE STRATEGIEI 93
X. SURSE DE FINANȚARE 94
XI. PROIECTE PRIORITARE 2021 – 2027 109
XII. BIBLIOGRAFIE 112

Lista hărţilor

Harta nr. 1: Harta Regiunii Vest

Harta nr. 2: Drumurile europene din Regiunea Vest

Harta nr. 3: Reţeaua feroviară din Regiunea Vest

Harta nr. 4: Judeţul Arad

Lista tabelelor

Tabel nr. 1: Distribuţia gazelor naturale în perioada 2015-2019

Tabel nr. 2: Operatori de energie termică în Regiunea Vest

Tabel nr. 3: Cantitatea de energie termică distribuită în intervalul 2015-2019

Tabel nr. 4: Populaţia regiunii de VEST în perioada 2011-2020

Tabel nr. 5: Numărul personalului medico-sanitar în perioada 2011-2020

Tabel nr. 6: Cultivarea plantelor

Tabel nr. 7: Creşterea animalelor

Tabel nr. 8: Componenţa Administraţiei Publice Locale

Tabel nr. 9.: Venituri şi buget preconizat

Tabel nr. 10: Proiectele prioritare în perioada 2021-2027

Lista figurilor

Figura nr. 1: Lungimea totală a conductelor de distribuţie a gazelor naturale

Figura nr. 2: Distribuţia gazelor naturale

Figura nr. 3: Distribuţia energiei termice, în anul 2019, în Regiunea Vest

Figura nr. 4: Distribuţia cantităţii de apă potabilă

Figura nr. 5: Lungimea totală a conductelor de canalizare

Figura nr. 6: Evoluţia populaţiei la nivelul Regiunii Vest, în perioada 2011-2020

Figura nr. 7: Structura populației în Regiunea Vest la finele anului 2020

Figura nr. 8: Structura etnică a populației județului Arad

Figura nr. 9: Evoluția structurilor de primire turistică

Figura nr. 10: Capacitatea de cazare turistică a județului Arad

Figura nr. 11: Evoluția numărului de unități sanitare

Figura nr. 12: Evoluția personalului medico-sanitar

Figura nr. 13: Trendul numărului de unități școlare

Figura nr. 14: Donceni

Figura nr. 15: Prunișor

Figura nr. 16: Sălăjeni

Figura nr. 17: Fondul funciar al localității Sebiș

Figura nr. 18: Suprafața cultivată a principalelor culturi vegetale

Figura nr. 19: Biserica Ortodoxă „Sf. Arhangheli Mihail și Gavril”

Figura nr. 20: Țara Zarandului

Figura nr. 21: Țara de piatră a Zarandului

Figura nr. 22: Reprezentanți Țara Zarandului

Figura nr. 23: Tradiții și obiceiuri

Figura nr. 24: Palatul Solymosy

Figura nr. 25: Pensiunea Ladyna

Figura nr. 26: Pensiunea Elena

Figura nr. 27: Distribuția energiei termice

Figura nr. 28: Structura etnică a populației

Figura nr. 29: Structura confesională a populației

Figura nr. 30: Evoluția populației județului Arad și a orașului Sebiș

I. INTRODUCERE

I.1. Definiție

Strategia de Dezvoltare Locală reprezintă un document cu caracter normativ şi prospectiv care cuprinde o analiză reală a oraşului atât din punct de vedere al situaţiei existente, cât şi din punct de vedere al oportunităţilor de dezvoltare.

Implementarea cu succes a Strategiei de Dezvoltare Locală Sebiş presupune implicarea activă a tuturor factorilor interesaţi de progresul economic şi social al oraşului Sebiș: instituţii publice, organizaţii, asociaţii, investitori şi cetăţeni ai oraşului.

Adoptarea strategiei reprezintă un prim pas în demersul de continuare a dezvoltării locale a oraşului, pentru perioada 2021 – 2027; implementarea acesteia fiind condiţionată de existenţa unor mecanisme de implementare, monitorizare şi evaluare definite clar şi transparent.

Obiectivele propuse în cadrul strategiei respectă direcţiile de dezvoltare a oraşului Sebiş şi, de altfel, se încadrează în documentele programatice naţionale.

I.2. Scop

Scopul implementării Strategiei de Dezvoltare Locală Sebiş este reprezentat de creşterea durabilă a productivităţii individuale, comunitare şi instituţionale, fapt ce poate conduce la creşterea calităţii vieţii şi asigurarea unor venituri mai mari pentru indivizi.

Programele de dezvoltare au în vedere schimbarea condiţiilor fundamentale, ceea ce necesită un timp îndelungat, întrucât problemele locale sunt complexe şi nu pot fi rezolvate prin acţiuni pe termen scurt. Sunt necesare programe succesive, cu efecte durabile.

I.3. Misiune

Oraşul Sebiş îşi propune să asigure comunităţii locale un nivel de trai ridicat, într-un mediu adecvat formării, muncii şi petrecerii timpului liber.

I.4. Viziune

Viziunea de dezvoltare strategică a oraşului Sebiş, în perioada analizată, este reprezentată de creşterea bunăstării locuitorilor, prin **dezvoltarea economiei locale** şi **creşterea calităţii mediului de viaţă.**

Dezvoltarea economiei locale este privită ca rezultatul analogiei sistemice dintre: consolidarea mediului de afaceri şi creşterea calităţii educaţiei, inclusiv stimularea inovării şi a progresului tehnologic.

Creşterea calităţii mediului de viaţă este privită prin prisma regenerării şi dezvoltării urbane, având ca rezultat un mediu de viaţă curat şi civilizat, ofertant pentru petrecerea

timpului liber, susţinut de o infrastructură modernă şi de accesul la servicii publice de calitate superioară.

I.5. Obiectivul general

Obiectivul general al Strategiei de Dezvoltare Locală Sebiş îl constituie stabilirea unui cadru general de dezvoltare pe perioada 2021 – 2027 a oraşului Sebiş.

I.6. Obiective specifice

- Dezvoltarea infrastructurii de transport
- Crearea de noi locuri de muncă
- Atragerea de noi investitori în agricultură, servicii, industrie
- Îmbunătăţirea condiţiilor de derulare a procesului educaţional
- Dezvoltarea urbanistică coerentă şi protejarea mediului înconjurător
- Susţinerea sectorului privat în operaţiunile oraşului
- Dezvoltarea turistică şi culturală

II. CONTEXTUL DE DEZVOLTARE

⇒ Contextul European

În ultimii ani, lumea a devenit din ce în ce mai marcată de tulburări, complexă şi supusă unor schimbări rapide. Această stare, de fapt, aduce cu sine atât oportunităţi, cât şi provocări. În acest sens, Uniunea Europeană urmăreşte să-şi consolideze rolul în acest mediu în aflat într-o permanentă schimbare.

Bazându-se pe un buget de 373 de miliarde euro în angajamente pentru perioada 2021-2027, politica de coeziune are, din perspectiva investiţiilor, capacitatea de a contribui la eliminarea decalajelor, reducerea disparităţilor economice şi la stimularea redresării în urma efectelor generate de pandemia COVID-19.

Resursele vor fi direcţionate în continuare către regiunile care au cea mai mare nevoie de investiţii pentru a recupera decalajul în raport cu restul UE.

În contextul crizei generate de pandemia COVID-19, investiţiile multianuale prevăzute de pachetul de coeziune pentru perioada 2021-2027 şi concentrarea majorităţii resurselor asupra tărilor şi regiunilor mai slab dezvoltate vor avea ca efect scontat atenuarea efectelor sociale şi economice pe termen lung ale pandemiei, contribuind, totodată, la buna funcţionare a pieţei unice, fiind o legătură puternică, directă între UE şi regiunile şi oraşele sale.

Astfel, se propune ca investiţiile politicii de coeziune în perioada 2021-2027 să se axeze pe cinci obiective investiţionale după cum urmează:

- ***OP1 - Europă mai inteligentă*** (cercetare-dezvoltare-inovare, digitalizare, transformare economică inovatoare şi inteligentă şi sprijinirea întreprinderilor mici şi mijlocii);
- ***OP2 - Europă mai verde*** (aspecte ce privesc Mediul, Energia şi Mobilitatea urbană: fără emisii de carbon, punerea în aplicare a Acordului de la Paris şi investiţii în tranziţia energetică, energia din surse regenerabile şi combaterea schimbărilor climatice);
- ***OP3- Europă conectată*** (aspecte ce privesc Transportul şi Broadband: cu reţele strategice de transport şi digitale);
- ***OP4 - Europă mai socială*** (aspecte ce privesc Educaţia, pentru realizarea pilonului european al drepturilor sociale şi sprijinirea calităţii locurilor de muncă, a învăţământului, a competenţelor, a incluziunii sociale şi a accesului egal la sistemul de sănătate);

- ***OP5- Europă mai apropiată de cetățenii săi*** (aspecte ce privesc Dezvoltarea regională și locală prin: sprijinirea dezvoltării sustenabile și integrate a zonelor urbane, rurale și de coastă locale).

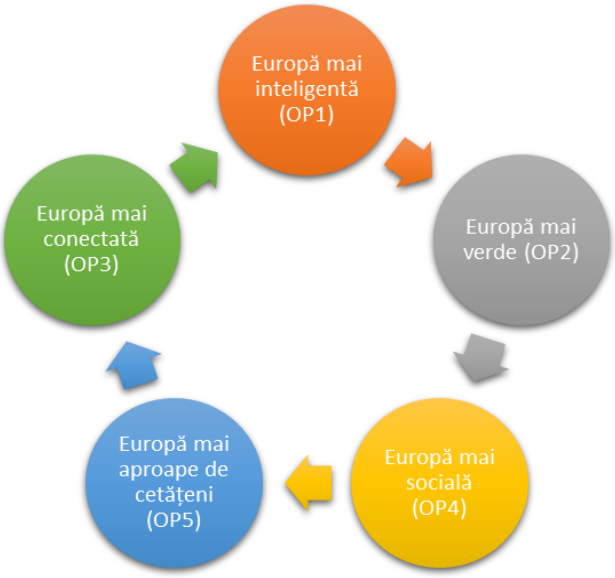

Imagine I.1.: Obiective Principale de Politică ale UE pentru perioada 2021-2027

Sursa: **www.ec.europa.eu**

Investițiile și direcțiile de dezvoltarea ale Uniunii Europene sunt în linie cu concluziile Consiliului UE, adoptate în data de 20 iunie 2017, prin documentul politic intitulat *"Un viitor durabil al Europei: răspunsul UE la Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă"* asumat de statele membre ale UE privind implementarea Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă.

Cele 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă (ODD) din Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă a Organizației Națiunilor Unite sunt strâns legate între ele și concepute pentru a fi indivizibile, motiv pentru care integrarea acestora în acțiunile întreprinse de toți actorii este esențială pentru aplicarea cu succes a acestora pe teren.

Îmbunătățirea sinergiei și coerenței între politici și dezvoltarea unui cadru de reglementare financiar și comportamental care să faciliteze transpunerea acestora în realitate este absolut necesar.

Imagine I.2.: Obiectivele de dezvoltare durabilă

Sursa: **www.ec.europa.eu**

Statele membre ale UE ocupă deja primele locuri în privința punerii în aplicare a obiectivelor de dezvoltare durabilă (ODD). Cu toate acestea, nicio țară din lume nu a atins toate obiectivele convenite și, la o analiză mai atentă a performanței UE privind obiectivele de dezvoltare durabilă (ODD), se observă că UE trebuie să facă în continuare eforturi pe toate fronturile, motiv pentru care atât aceasta cât și Statele Membre se angajează să atingă aceste obiective de dezvoltare durabilă prin prin cele 5 obiective investiționale asumate pentru perioada 2021-2027.

Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă este structurată pe cei trei piloni ai dezvoltării durabile: economic, social și de mediu.

În mai 2018 Comisia Europeană a publicat propunerea privind Pachetul legislativ privind Politica de Coeziune (PC) 2012-2027[1]. Acesta cuprinde:

- Regulamentul privind prevederile comune (CPR);
- Regulamentul privind Fondul european de dezvoltare regională (FEDR) și Fondul de coeziune (FC);
- Regulamentul privind cooperarea teritorială;

1 Pachetul legislativ privind Politica de Coeziune (PC) 2012-2027
https://ec.europa.eu/info/publications/regional-development-and-cohesion_en

- Regulamentul privind mecanismul de cooperare transfrontalieră;
- Regulamentul privind „Fondul social european plus" (FSE+).

Ca urmare a evaluării implementării la nivelul UE a Agendei 2030 pentru dezvoltare durabilă, în data de 18 octombrie 2018, Consiliului European a emis un nou set de concluzii[2]:

*„**12. UE şi statele sale membre îşi menţin angajamentul ferm faţă de Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă şi faţă de punerea în aplicare a acesteia. Consiliul European salută intenţia Comisiei de a publica, în 2018, documentul său de reflecţie, care ar trebui să deschidă calea către adoptarea în 2019 a unei strategii cuprinzătoare de punere în aplicare".***

În cadrul preşedinţiei României la Consiliul UE (ianuarie 2019 - iunie 2019), Grupul de lucru pentru Agenda 2030 de la nivelul acestei instituţii a obţinut progrese importante în ceea ce priveşte implementarea Obiectivelor pentru Dezvoltare Durabilă la nivel european.

Adoptarea Concluziilor Consiliului UE *„Către o Europă tot mai sustenabilă până în 2030"*[3] este una dintre cele mai importante realizări. Cele 27 de articole reafirmă angajamentul Uniunii Europene pentru Agenda 2030 şi schiţează un cadru prin care poate fi implementată. Concluziile Consiliului UE au fost incluse şi în discuţiile ce au stat la baza Agendei strategice a Comisiei Europene, care cuprinde o parte importantă dedicată dezvoltării durabile.

Pactul Ecologic European (European Green Deal)

O altă direcţie mare de politică setată la nivel european este dată de **Pactul Ecologic European (European Green Deal),** care propune o nouă strategie de creştere, având drept scop transformarea UE într-o societate echitabilă şi prosperă, cu o economie modernă, competitivă şi eficientă din punctul de vedere al utilizării resurselor, în care să nu existe emisii nete de gaze cu efect de seră în 2050 şi în care creşterea economică să fie decuplată de utilizarea resurselor.

Pactul urmăreşte, de asemenea, să protejeze, să conserve şi să consolideze capitalul natural al UE, precum şi să protejeze sănătatea şi bunăstarea cetăţenilor împotriva riscurilor legate de mediu şi a impacturilor aferente. În acelaşi timp, tranziţia trebuie să fie echitabilă

2 Concluziile Consiliului European din 18 octombrie 2018
https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/10/18/20181018-european-council-conslusions/

3 Concluziile Consiliului UE Către o Europă tot mai sustenabilă până în 2030
https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2019/04/09/sustainable-development-council-adopts-conclusions/

și favorabilă incluziunii, trebuie să pună oamenii pe primul plan și să acorde atenție regiunilor, industriilor și lucrătorilor care se vor confrunta cu cele mai mari dificultăți.

Pactul ecologic european este o parte integrantă a strategiei Comisiei Europene de punere în aplicare a Agendei 2030 a Organizației Națiunilor Unite și a obiectivelor de dezvoltare durabilă.

Pactul are următoarele obiective:

1. Sporirea nivelului de ambiție al UE în materie de climă pentru 2030 și 2050
2. Furnizarea de energie curată, sigură și la prețuri accesibile
3. Mobilizarea sectorului industrial pentru o economie curată și circulară
4. Construirea și renovarea clădirilor într-un mod eficient din punct de vedere energetic și din punctul de vedere al utilizării resurselor
5. Accelerarea tranziției către o mobilitate durabilă și inteligentă
6. „De la fermă la consumator": conceperea unui sistem alimentar echitabil, sănătos și ecologic
7. Conservarea și refacerea ecosistemelor și a biodiversității
8. Reducerea poluării la zero pentru un mediu fără substanțe toxice

Planul de Investiții pentru o Europă Durabilă

Uniunea Europeană este hotărâtă să devină, până în 2050, primul bloc continental care să fie neutru din punct de vedere climatic. Pentru aceasta este nevoie de investiții semnificative atât din partea UE și a sectorului public național, cât și din partea sectorului privat. Planul de Investiții pentru Pactul Ecologic European – **Planul de Investiții pentru o Europă Durabilă** va mobiliza investiții publice și va contribui la deblocarea de fonduri private prin intermediul unor instrumente financiare ale UE, în special InvestEU, ceea ce ar duce la investiții în cuantum de minimum o mie de miliarde de euro.

Planul de Investiții pentru Pactul Ecologic European va mobiliza fonduri UE și va crea un cadru favorabil care să faciliteze și să stimuleze investițiile publice și private necesare pentru tranziția către o economie neutră din punct de vedere climatic, verde, competitivă și incluzivă. Venind în completarea altor inițiative anunțate în cadrul Pactului Ecologic, planul se bazează pe trei dimensiuni:

- **Finanțare:** mobilizarea, în următorul deceniu, a unui cuantum de minimum o mie de miliarde euro reprezentând investiții durabile. Cea mai mare proporție de până

acum de cheltuieli din bugetul UE pentru acţiuni climatice şi de mediu va face posibilă atragerea de fonduri private, un rol-cheie urmând a fi jucat de Banca Europeană de Investiţii.

- **Facilitare:** oferirea de stimulente pentru deblocarea şi redirecţionarea investiţiilor publice şi private. UE va furniza investitorilor instrumente, plasând resursele financiare durabile în centrul sistemului financiar şi va facilita realizarea de investiţii durabile de către autorităţile publice, încurajând „înverzirea" bugetului şi achiziţiile publice ecologice şi concepând modalităţi de a facilita procedurile de aprobare a ajutoarelor de stat destinate regiunilor vizate de tranziţia justă.

- **Sprijin practic:** Comisia va acorda sprijin autorităţilor publice şi promotorilor proiectelor pentru planificarea, conceperea şi executarea de proiecte sustenabile.

Mecanismul pentru o Tranziţie Justă

Tranziţia către o economie neutră din punct de vedere climatic într-o manieră echitabilă prin care nimeni nu este lăsat în urmă este realizată prin intermediul **Mecanismului pentru o Tranziţie Justă.**

Deşi toate regiunile vor avea nevoie de finanţare, iar Planul de investiţii pentru Pactul ecologic european o va furniza, mecanismul asigură un sprijin ţintit care să ajute la mobilizarea unui cuantum de cel puţin 100 de miliarde de euro în perioada 2021-2027 în cele mai afectate regiuni, în scopul de a se atenua impactul socio-economic al tranziţiei. Mecanismul va crea investiţiile necesare pentru a ajuta lucrătorii şi comunităţile care se bazează pe lanţul valoric al combustibililor fosili. Mecanismul va suplimenta contribuţia substanţială de la bugetul UE prin intermediul tuturor instrumentelor care sunt relevante în mod direct pentru tranziţie.

Mecanismul pentru o tranziţie justă va consta în **trei surse principale de finanţare**:

- **Un Fond pentru o Tranziţie Justă** - care va primi fonduri noi din partea UE în cuantum de 7,5 miliarde de euro, care se adaugă cuantumului inclus în propunerea Comisiei pentru următorul buget pe termen lung al UE. Pentru a putea valorifica partea din fond care le revine, statele membre vor trebui, în colaborare cu Comisia, să identifice teritoriile eligibile prin intermediul unor planuri teritoriale specifice privind tranziţia justă. Statele membre vor trebui, de asemenea, să se angajeze să aloce, pentru fiecare euro din Fondul pentru o tranziţie justă, fonduri din Fondul european de dezvoltare regională şi din Fondul social european plus şi să furnizeze resurse naţionale suplimentare. Efectul cumulat va consta în finanţare în cuantum de 30-50 de miliarde de euro, care va mobiliza şi mai multe investiţii. Fondul va furniza în principal granturi regiunilor. De exemplu, va sprijini lucrătorii în dobândirea de abilităţi şi competenţe pentru viitoarea piaţă a forţei de muncă şi va ajuta IMM-urile,

startup-urile şi incubatoarele de afaceri să creeze noi oportunităţi economice în aceste regiuni.

- O schemă specifică pentru o tranziţie justă în cadrul InvestEU, pentru mobilizarea de investiţii în cuantum de până la 45 de miliarde de euro. Această schemă va încerca să atragă investiţii private, inclusiv în energie şi transporturi durabile, care să aducă beneficii regiunilor respective şi să ajute economiile acestora să găsească surse noi de creştere.

- **Un mecanism de împrumut pentru sectorul public**, în colaborare cu Banca Europeană de Investiţii, cu garanţii de la bugetul UE, pentru mobilizarea unor investiţii de **25-30 de miliarde de euro**. Mecanismul va fi folosit pentru împrumuturi acordate sectorului public, de exemplu în sectorul reţelelor de încălzire centralizată şi în cel al renovării clădirilor.

Mecanismul pentru o tranziţie justă vizează mai mult decât finanţarea: prin intermediul unei platforme dedicate tranziţiei juste, Comisia va furniza asistenţă tehnică statelor membre şi investitorilor şi se va asigura că sunt implicate comunităţile afectate, autorităţile locale, partenerii sociali şi organizaţiile neguvernamentale. Mecanismul pentru o tranziţie justă va include un cadru de guvernanţă puternic, axat pe planuri teritoriale specifice privind tranziţia justă.

La acest mecanism se adaugă şi măsura de „înverzire" a bugetelor naţionale şi trimiterea unor semnale de preţ corecte.

Bugetele naţionale joacă un rol esenţial în procesul de tranziţie. O mai mare utilizare a instrumentelor care permit integrarea preocupării pentru mediu în procesul de stabilire a bugetelor va contribui la redirecţionarea investiţiilor publice, a consumului şi a taxării către priorităţile ecologice, nu către subvenţii care au efecte nefaste pentru mediu. Comisia va colabora cu statele membre pentru a verifica şi a stabili practicile de „înverzire" a bugetelor.

Reformele fiscale bine concepute pot stimula creşterea economică şi reziliența la şocurile climatice şi pot contribui la construirea unei societăţi mai echitabile şi la asigurarea unei tranziţii echitabile. Aceste reforme au un rol direct, întrucât trimit semnale de preţ corecte şi oferă stimulente adecvate pentru comportamentul durabil al producătorilor, al utilizatorilor şi al consumatorilor. La nivel naţional, Pactul Ecologic European va crea contextul pentru instituirea unor ample reforme fiscale, pentru eliminarea subvenţiilor pentru combustibilii fosili, pentru deplasarea presiunii fiscale dinspre forţa de muncă spre poluare şi pentru luarea în calcul a considerentelor sociale.

Politica agricolă şi de dezvoltare rurală pentru perioada 2021-2027

PADR va continua să vizeze dezvoltarea sustenabilă a agriculturii, sectorului alimentar şi a zonelor rurale, prin intermediul Fondului European pentru Garantarea Agricolă (FEGA) şi Fondul European Agricol pentru Dezvoltarea Rurală (FEADR).

FEGA şi FEADR contribuie la îndeplinirea următoarelor obiective generale:

- promovarea unui sector agricol inteligent, rezilient şi diversificat care garantează securitatea alimentară;
- stimularea îngrijirii mediului şi a combaterii schimbărilor climatice şi contribuţia la îndeplinirea obiectivelor Uniunii legate de mediu şi climă;
- consolidarea structurii socio-economice a zonelor rurale.

Obiectivele generale sunt completate de obiectivul transversal al modernizării sectorului prin stimularea şi împărtăşirea cunoştinţelor, prin promovarea inovării şi a digitalizării în agricultură şi în zonele rurale şi prin încurajarea adoptării acestor măsuri.

De asemenea, în regulament sunt propuse următoarele obiective specifice:

- sprijinirea veniturilor fiabile ale fermelor şi a rezilienţei în întreaga Uniune, în vederea îmbunătăţirii securităţii alimentare;
- îmbunătăţirea orientării spre piaţă şi sporirea competitivităţii, inclusiv punerea unui accent mai puternic asupra cercetării, tehnologiei şi digitalizării;
- îmbunătăţirea poziţiei fermierilor în cadrul lanţului valoric;
- contribuirea la energia sustenabilă, precum şi la atenuarea schimbărilor climatice şi la adaptarea la acestea;
- promovarea dezvoltării sustenabile şi a gospodăririi eficiente a unor resurse naturale precum apa, solul şi aerul;
- contribuirea la protejarea biodiversităţii, îmbunătăţirea serviciilor ecosistemice şi conservarea habitatelor şi a peisajelor;
- atragerea tinerilor fermieri şi facilitarea dezvoltării întreprinderilor din zonele rurale;
- promovarea ocupării forţei de muncă, a creşterii economice, a incluziunii sociale şi a dezvoltării locale în zonele rurale, inclusiv a bioeconomiei şi a silviculturii sustenabile;

- îmbunătăţirea răspunsului dat de agricultura UE exigenţelor societale referitoare la hrană şi la sănătate, inclusiv la alimentele sigure, hrănitoare şi sustenabile, la deşeurile alimentare şi la bunăstarea animalelor.

Politica Agricolă Comună 2021-2027

În baza propunerilor legislative ale Comisiei Europene de la data de 1 iunie 2018 privind politica agricolă comună (PAC) pentru perioada 2021-2027, care vor actualiza politica agricolă comună, astfel încât aceasta să ajute şi mai mult agricultorii şi zonele rurale în anii care vin, PAC este aşteptată să reacţioneze mai bine la provocările actuale şi viitoare, continuând, în acelaşi timp, să sprijine nevoile acute ale fermierilor europeni.

Ca urmare a negocierilor dintre Consiliul UE şi Parlamentul European, data de începere provizorie a reformei PAC propuse a fost amânată până la data de 1 ianuarie 2023.

În urma alocării fondurilor PAC pentru perioada 2021-2027 din bugetul pe termen lung al UE, s-a convenit asupra unui regulament de tranziţie pentru anii 2021 şi 2022. Regulamentul de tranziţie va extinde majoritatea normelor PAC care au fost în vigoare în perioada 2014-2020, dar va adăuga în acelaşi timp noi elemente pentru a include obiective de mediu mai ambiţioase şi pentru a asigura o tranziţie lină către viitorul cadru PAC, aşa cum este prevăzut în propunerile Comisiei.

Propunerile Comisiei vizează promovarea unui sector agricol durabil şi competitiv, care să poată contribui în mod semnificativ la **Pactul verde european**, în special în ceea ce priveşte Strategia „**De la fermă la consumator**" şi Strategia privind **biodiversitatea**. Propunerile se concentrează în special pe:

- asigurarea unui viitor economic stabil şi corect pentru agricultori;
- stabilirea unor ambiţii mai mari pentru acţiunile legate de mediu şi de climă;
- păstrarea agriculturii în inima societăţii europene.

Pentru atingerea acestor obiective ample, Comisia Europeană a stabilit 9 obiective punctuale:

Imagine I.3.: Obiectivele Comisiei Europene

Sursa: **https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/future-cap_ro**

În PAC 2021-2027, se va pune accent pe susţinerea formelor asociative din sectorul agricol, în principal organizaţiile de producători. [4] De asemenea, este aşteptată o alocare financiară totală pentru plăţile directe de 13,5 miliarde euro, o creştere de 10,2% faţă de perioada 2014-2020.

⇒ **Contextul naţional**

Planul naţional de dezvoltare reprezintă un concept specific politicii europene de coeziune economică şi socială, care urmăreşte dezvoltarea echilibrată a membrilor Uniunii, prin diminuarea disparităţilor de dezvoltare între statele membre şi regiunile comunitare, fiind susţinută de instrumentul financiar numit Fonduri Structurale.

La nivel naţional, obiectivele şi direcţiile de dezvoltare setate la nivelul Uniunii Europene sunt implementate prin intermediul **Programului Naţional de Reformă (PNR)[5].** Acesta constituie o platformă-cadru pentru definirea măsurilor de reformă care să răspundă priorităţilor stabilite la nivelul UE, Recomandărilor Specifice de Ţară şi anumitor provocări identificate de COM în analizele sale anuale, denumite Rapoarte de ţară.

Programul Naţional de Reformă este elaborat în conformitate cu orientările COM şi cu priorităţile stabilite prin Strategia Anuală privind Creşterea Durabilă (ASGS), fiind luate

4 **https://fermierinromania.ro/pac-2021-2027-135-miliarde-euro-mai-mult-cu-102-pentru-platile-directe-in-agricultura/**

5 **https://sgg.gov.ro/new/wp-content/uploads/2020/05/ANEXA-5.pdf**

în considerare atât Recomandările Specifice de Țară (RST), cât şi Raportul de ţară privind România.

ASGS reprezintă documentul strategic prin care Comisia Europeană propune priorităţile UE şi ale statelor membre în materie de politică economică şi de ocupare a forţei de muncă pentru următoarele 12 luni.

Planul Naţional de Reformă prezintă următoarele 8 obiective :

1. Ocuparea forţei de muncă
2. Cercetare, dezvoltare, inovare (CDI)
3. Mediu şi schimbări climatice
4. Surse regenerabile de energie
5. Eficienţă energetică
6. Părăsirea timpurie a şcolii
7. Educaţia terţiară
8. Incluziunea socială şi combaterea sărăciei

În ceea ce priveşte poziţia României la viitoarea PAC, aceasta este detaliată în documentul „*MEMORANDUM – Poziţia preliminară a României privind Comunicarea Comisiei "PAC în perspectiva anului 2020: Cum răspundem provocărilor viitorului legat de alimentaţie, resurse naturale şi teritorii*".

În cadrul *Strategiei "Naţionale pentru Dezvoltare Durabilă a României pentru orizontul de timp 2020, respectiv 2030"* obiectivele care privesc dezvoltarea durabilă pentru orizontul de timp 2020 vizează atingerea nivelului mediu actual al ţărilor Uniunii Europene la principalii indicatori ai dezvoltării durabile. În ceea ce priveşte ţinta de atins pentru orizontul de timp 2030, Strategia urmăreşte apropierea semnificativă a României de nivelul mediu din acel an al ţărilor membre ale U.E. din punctul de vedere al indicatorilor dezvoltării durabile.

România, în calitate de stat membru al Organizaţiei Naţiunilor Unite (ONU) şi Uniunii Europene (UE), şi-a exprimat adeziunea la cele 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă (ODD) ale Agendei 2030.

România s-a alăturat liderilor celor 193 state membre ale ONU la Summit-ul privind dezvoltarea din septembrie 2015 adoptând Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă, un program de acţiune globală în domeniul dezvoltării cu un caracter universal şi care promovează echilibrul între cele trei dimensiuni ale dezvoltării durabile: economic, social şi mediu. Pentru prima oară, acţiunile vizează în egală măsură statele dezvoltate şi cele aflate în curs de dezvoltare.

În materie de dezvoltare regională a teritoriului naţional, Planul Naţional de Amenajare a Teritoriului (PATN), reprezintă suportul dezvoltării complexe şi durabile, reprezentând totodată contribuţia specifică a ţării noastre la dezvoltarea spaţiului european şi premisa înscrierii în dinamica dezvoltării economico-sociale europene.

În ceea ce priveşte arhitectura Programelor Operaţionale 2021-2027 pentru perioada 2021-2027 la nivelul României, se propune următoarea arhitectură a programelor operaţionale aferente implementării politicii de coeziune la nivel naţional[6]:

1. Programul Operaţional Dezvoltare Durabilă (PODD)
2. Programul Operaţional Transport (POT)
3. Programul Operaţional Creştere Inteligentă şi Digitalizare (POCID)
4. Programul Naţional de Sănătate (multifond) (PNS)
5. Programul Operaţional Capital Uman (POCU)
6. Programul Operaţional Ajutorarea Persoanelor Dezavantajate (POAD)
7. Programul Operaţional de Dezvoltare Teritoriala Integrată (multifond) (PODTI)
8. Programele Operaţionale Regionale – implementate la nivel de regiune (POR)
9. Programul Operaţional Asistenţă Tehnică (multifond) (POAT)

6 **Perioada 2021-2027 (gov.ro)**

III. REGIUNEA DE DEZVOLTARE VEST

III. 1. Introducere

Regiunea Vest este una dintre cele opt (nivel NUTS-2) regiuni de dezvoltare din România, ce au fost stabilite în 1998 pentru a coordona dezvoltarea regională în timpul aderării ţării la Uniunea Europeană.

Situată în extremitatea vestică a României, Regiunea Vest se învecinează cu Ungaria prin graniţa de vest şi cu Serbia în partea de sud-vest.

Regiunea Vest se învecinează în partea de nord cu Regiunea de dezvoltare Nord-Vest, în partea de est cu Regiunea Centru şi în partea de sud şi sud-est cu Regiunea de dezvoltare Sud Vest a României.

Regiunea Vest este formată din patru judeţe – Arad, Caraş-Severin, Hunedoara şi Timiş – şi cuprinde 12 municipii, 30 oraşe şi 281 comune.

Harta nr. 1: Harta Regiunii Vest
Sursa: Wikipedia.org

Cu o suprafaţă de 32,034 km2, Regiunea de Dezvoltare Vest reprezintă 13.42% din suprafaţa totală a României, clasându-se pe locul 6 la nivel naţional.

Deşi, Regiunea Vest este relativ nou creată, trei din cele patru judeţe ale acesteia (cu excepţia judeţului Hunedoara) împreună cu mici părţi din Serbia şi Ungaria fac parte din regiunea istorică Banat. Identitatea culturală distinctă a regiunii Banat, caracterizată din punct de vedere istoric prin modernitatea sa relativă şi multiculturalismul său, a conturat îndelung calea de dezvoltare a regiunii şi continuă să o contureze şi în prezent.

Câmpia Banatului, ce alcătuieşte jumătatea de vest a Regiunii de Vest, cuprinde teren agricol bogat ce a sprijinit diverse activităţi agricole, inclusiv producţia de cereale, horticultură şi producţia animală. Cu toate acestea, partea din suprafaţa de teren a regiunii ce este folosită pentru agricultură este cea mai mică dintre toate regiunile din România. Aceasta este parţial o funcţie a topografiei regiunii, însă poate reflecta şi faptul că, după aderare, investitorii (în principal străini) au cumpărat suprafeţe semnificative de teren agricol, în special în partea de vest şi de sud a Judeţului Timiş, multe dintre acestea nefiind cultivate.

Părţile montane din estul şi sudul regiunii au avut odinioară rezerve considerabile de cărbune, în special în jurul Văii Jiului din capătul sudic al Judeţului Hunedoara, care au alimentat dezvoltarea industriei miniere şi metalurgice din Hunedoara şi Caraş-Severin. Acestea au fost completate de minerale neferoase, înspre nord în jurul localităţii Brad. Deşi mineritul este important, în continuare, în regiune, chiar şi minele de cărbuni rămase fac eforturi pentru a rămâne viabile din punct de vedere economic.

Aceste resurse naturale au stabilit, totuşi, baza industrială şi comercială a regiunii, ce a contribuit, de-a lungul timpului, la resursele de infrastructură de care beneficiază regiunea în prezent. De exemplu, uzinele metalurgice ce au apărut prima dată în Reşiţa din sectorul cărbunelui la sfârşitul secolului 18, au facilitat industrializarea în întreaga regiune Banat, dând naştere industriei construcţiilor şi industriei metalurgice. Aceasta este răspunzătoare parţial pentru crearea în Regiunea Vest a uneia dintre cele mai dense reţele feroviare din ţară. Iar împreună cu competitivitatea sectorului agricol din Vest, a ajutat la facilitarea dezvoltării centrelor urbane precum Timişoara şi Arad.

Timişoara, „capitala" Regiunii Vest, a devenit în ultimii ani, graţie şi Aeroportului Timişoara Traian Vuia, cel mai mare aeroport regional din interiorul triunghiului Budapesta-Bucureşti – Belgrad, o locaţie foarte bine conectată din punct de vedere al liniilor de zbor către 20 de destinaţii din Europa.

Legăturile tradiţionale cu Europa Centrală, exprimate şi în situarea Regiunii pe coridoarele pan-europene IV şi VII de transport şi infrastructura de transport în plin proces de modernizare şi de adaptare la standardele europene constituie un punct avantajos nu numai pentru investitorii interesaţi de exploatarea resurselor locale din Regiunea Vest, dar şi pentru cei care vor să utilizeze Regiunea Vest ca nod logistic major pentru asamblarea de produse şi exportul de produse către pieţele din Europa Centrală, dar şi către alte pieţe.

În acest sens, Regiunea Vest poate fi foarte atrăgătoare pentru investitorii care vor să reducă costurile asociate cu transportul şi asamblare bunurilor importate din zona Asia-Pacific pentru pieţele din Europa Centrală şi de Est.

Dezvoltarea Regiunii Vest a fost influenţată şi continuă să fie susţinută de importantele resurse naturale existente în această regiune cu relief divers, care cuprinde deopotrivă câmpiile deosebit de fertile din partea de apus a judeţelor Timiş şi Arad, zonele colinare cu importante resurse minerale, precum şi un segment important al Carpaţilor Meridionali şi Occidentali, care include unul dintre cele mai importante parcuri naturale din Europa, Parcul Naţional Retezat.

Cu toate că Regiunea de dezvoltare Vest este bogat înzestrată, în prezent resursele naturale ale regiunii nu sunt puse în valoare pe deplin.

III. 2. Regiunea de Dezvoltare Vest

III. 2. 1. Cadrul natural

- ***Relief***

Regiunea Vest se caracterizează printr-un relief variat şi armonios distribuit în zone de munte, deal şi câmpie, care coboară în trepte de la est spre vest, altitudinea maximă fiind de **2519 m** în Vârful Mândra, Munţii Parâng, judeţul Hunedoara, iar altitudinea minimă de **-62 m** în zona Moldova Nouă.

Sectorul montan al regiunii este reprezentat de unităţi montane aparţinând Carpaţilor Meridionali şi Carpaţilor Occidentali şi predomină în judeţele Caraş-Severin şi Hunedoara, unde munţii ocupă circa 65% din suprafaţa totală.

Astfel, Carpaţii Meridionali sunt prezenţi în judeţele Hunedoara şi Caraş-Severin, în timp ce Munţii Banatului apar numai în judeţul Caraş-Severin. La interferenţa judeţelor Timiş, Hunedoara şi Caraş-Severin se individualizează Munţii Poiana Ruscă. Unitatea cea mai importantă a Carpaţilor Occidentali – Munţii Apuseni – este reprezentată prin subunităţi montane în judeţele Hunedoara şi Arad.

Sectoarele de deal sunt incluse Dealurilor Banatului şi Crişanei, subunitate a Dealurilor de Vest. Dealurile Crişene fac tranziţia între Munţii Apuseni şi Câmpia Crişurilor, având un caracter piemontan şi o altitudine medie de 200-300 m.

Zonele de câmpie din Regiunea Vest aparţin Câmpiei de Vest, care face parte din Marea Câmpie a Tisei şi predomină în judeţele Timiş şi Arad. Câmpia de Vest are aspectul unei fâşii înguste de 15-75 km cu intrânduri în zona colinară de la est sau prezentând contact direct cu munţii, cum este cazul contactului dintre Munţii Zarandului şi Câmpia Aradului.

- ***Hidrografie***

Sub aspect hidrografic, remarcăm existenţa unor reţele de suprafaţă importante ce aparţin bazinelor Mureşului, Crişului Alb, Crişului Negru, Begăi, Timişului, Caraşului, Nerei, Cernei şi Jiului.

Este de remarcat faptul că toate cursurile de ape ale regiunii sunt afluente fluviului Dunărea, care reprezintă cel mai mare curs de apă din Regiunea Vest şi care intră în ţară la Baziaş şi parcurge pe teritoriul României o distanţă de 1075 km. Se consideră că la Baziaş începe sectorul de defileu carpatic al Dunării, cu o lungime de 315 km, între Munţii Locvei şi Munţii Almăjului, pe de o parte şi Podişul Stara Planina din Serbia, pe de altă parte.

Construirea barajului Porţile de Fier I a modificat substanţial aspectul defileului, datorită ridicării apelor fluviului cu circa 28 m. Lacul de acumulare rezultat are o suprafaţă de aproximativ 700 km2 şi un volum de apă de 12 km3.

Un aspect important este cel al existenţei unui mare număr de lacuri naturale, situate în special în zonele montane ale regiunii. Cele mai semnificative sunt lacurile carstice, în speţă: Lacul Dracului (în Cheile Nerei) şi Ochiul Beiului (Beuşniţa), Lacul Coronini toate în Munţii Aninei şi lacurile glaciare.

De altminteri, Regiunea Vest se remarcă prin existenţa a numeroase lucrări hidrotehnice şi de hidroamelioraţie, cum ar fi: canale, diguri, baraje, sisteme de desecare.

În urma acestor lucrări hidrotehnice de anvergură a apărut un număr însemnat de lacuri de acumulare, pe aproape toate râurile importante ale regiunii (Porţile de Fier (Dunăre), Gozna, Văliug, Secu, Bârzava (Bârzava), Trei Ape, Hitiaş (Timiş), Poiana Mărului (Bistra Mărului), Surduc (Gladna), Herculane şi Valea lui Iovan (Cerna), Taria (Taria), Teliuc sau Cinciş (Cerna hunedoreană), Valea de Peşti (Jiu), Gura Apelor, Haţeg (Râul Mare), Pogăniş (Pogăniş), Tauţ (în bazinul Cigherului), Pădureni).

- ***Apele subterane***

Apele subterane ale **judeţului Arad**, se caracterizează printr- un debit bogat şi prin situarea pânzei freatice, în general, la mică adâncime (peste 2/3 din Câmpia Aradului are ape subterane la mai puţin de 3 m adâncime).

După conţinutul chimic, apele din limitele judeţului Arad pot fi incluse în următoarele categorii:

* izvoare termale bicarbonatate- sulfatate din zona aferentă bazinului Crişurilor, a căror geneză este legată de prezenţa unui sistem de falii (apele carbogazoase alcaline de la Moneasa);

* izvoare carbogazoase feruginoase în Dealurile Lipovei;

* izvoare bicarbonatate calcice termale, carbogazoase şi sulfuroase sodice din zona Mureşului legate de prezenţa formaţiunilor vulcanice neogene din zonă.

Conul aluvionar al Mureşului este cunoscut astăzi ca fiind cea mai mare hidrostructură din România, care a permis construirea uneia din cele mai mari captări de ape subterane din ţară, cea a Aradului, care acoperă cca. 25 % din totalul rezervelor de apă. De asemenea, conul de dejecţie al Crişului Alb are un bun potenţial şi rezolvă problemele apei potabile pentru o serie de localităţi.

În **spaţiul Hidrografic Banat** din **judeţul Caraş-Severin** au fost identificate, delimitate şi descrise, în ultimii ani, un număr de 20 de corpuri de apă subterane , din care 19 corpuri pentru freatic, un corp de apă pentru adâncime şi un corp de apă GW-ROMU 20 ce cuprinde o mică parte din bazinul inferior al râului Mureş.

Judeţul Hunedoara dispune de o bogată reţea de ape care asigură necesităţile de alimentare cu apă potabilă şi industrială. Reţeaua hidrografică este alcătuită din trei bazine principale, BH Mureş, BH Crişuri şi BH Jiu.

În **judeţul Timiş**, se regăseşte B.H. BEGA-TIMIŞ, bazin cu o morfologie şi o structură complexă determinată de interrelaţia dintre cele două mari arii tectonic şi anume: orogenul carpatic şi depresiune panonică. Tot versantul Spaţiului Banat este ocupat de câmpii care reprezintă partea de maximă dezvoltare a Câmpiei de Vest pe teritoriul românesc cât şi sectorul Sud-Est al depresiunii panonice.

- ***Vegetaţia şi fauna***

Din punct de vedere fitogeografic, Regiunea Vest se încadrează în două mari regiuni fitogeografice europene, şi anume: regiunea central-europeană şi regiunea macaronezo-mediteraneană (subregiunea submediteraneană).

Privitor la zonalitatea latitudinală a vegetaţiei, menţionăm faptul că cea mai mare parte a teritoriului Regiunii Vest se include zonei silvostepei, cu o subzonă a pâlcurilor de pădure de stejari mezofili, în principal cu stejar pedunculat (Quercus robur) la nord de Mureş; o subzonă a pâlcurilor de pădure de stejari submezofili-termofili cu stejar pufos (Quercus pubescens), în zonele de câmpie joasă şi o subzonă a pâlcurilor de pădure de stejari submezofili-termofili cu cer (Quercus cerris)şi gârniţă (Quercus frainetto).

O caracteristică importantă a repartiţiei vegetaţiei este zonalitatea altitudinală. Astfel, vegetaţia se desfăşoară diferenţiat pe mai multe etaje altitudinale:

- Etajul nemoral (al pădurilor de foioase) desfăşurat între 300- 400m şi 1200-1400m
- Etajul boreal (al pădurilor de molid) extins între 1200-1400m şi 1600-1800m
- Etajul subalpin (sau al jneapănului) întâlnit între 1600-1800m şi 2000-2200m
- Etajul alpin prezent la altitudini de peste 2000-2200m

La nivelul Regiunii Vest se întâlnesc 20 de specii de plante rare, periclitate şi endemice, care necesită măsuri de conservare. Dintre acestea se pot aminti câteva: pinul negru de Banat, zâmbrul, tisa, floarea de colţ, narcisa, ghinţura galbenă, cornaciul, ghiocelul, crucea voinicului şi arnica.

În ceea ce priveşte fauna, prin varietatea, bogăţia şi originalitatea ei, fauna acestei regiuni prezintă o importanţă deosebită şi reprezintă totodată pentru multe specii limita nordică a arealului de răspândire.

Diversitatea mare de elemente se datorează în primul rând varietăţii biotopurilor, ceea ce a determinat existenţa, în regiune, a numeroase specii de câmpie joasă şi chiar de stepă, de zăvoaie, precum şi numeroase elemente caracteristice zonelor colinare şi regiunilor carstice şi montane.

Această regiune este una dintre puţinele din ţară unde poate fi observată o diversitate de elemente rare şi unde pe o suprafaţă restrânsă pot fi întâlnite un număr mare de specii de păsări care pot fi: oaspeţi de iarnă sau de vară, specii de pasaj sau sedentare.

În ceea ce priveşte speciile de peşti, apele din regiune conferă condiţii optime dezvoltării lipanului (Tymallus tymallus) şi mrenei (Barbus barbus) în sectorul montan şi colinar, a crapului (Cyprinus carpio) şi cleanului (Leuciscus cephalus) în sectorul de câmpie.

Fauna de reptile este reprezentată prin elemente termofile, multe dintre acestea fiind însă vulnerabile şi rare aşa cum sunt: şopârla de ziduri (Lacerta muralis), broasca ţestoasă de apă (Emys orbicularis), broasca ţestoasă de uscat (Testudo hermanni), vipera cu corn (Vipera ammodytes ammodytes), ultimele două fiind de origine mediteraneană şi având ca areal de răspândire Munţii Banatului şi sud-vestul Carpaţilor Meridionali.

Dintre speciile protejate de păsări se pot aminti: stârcul cenuşiu sau bâtlanul (Ardea cinerea), stârcul roşu (Ardea purpurea), stârcul de noapte (Nycticorax nycticorax), buhaiul de baltă (Botaurus stellaris), egreta mare (Egretta alba), egreta mică (Egretta garzetta), codalbul (Haliaetus albicilla), Ardeola ralloides, Ixobrychus minutus.

Mamiferele de interes comunitar, întâlnite la nivelul Regiunii Vest sunt: pisica sălbatică (Felis silvestris), râsul (Lynx lynx), ursul (Ursus arctos), lupul (Canis lupus), vidra (Lutra lutra), capra neagră (Rupicapra rupicapra), liliacul mare cu bot ascuţit (Myotis myotis), liliacul lui Blasius (Rhynolophus blassi), liliacul lui Mehelyi (Rhynolophus mehelyi), liliacul mare cu nas de potcoavă (Rhynolophus ferrumequinum), liliacul cu nas de potcoavă (Rhynolophus hipposideros), liliacul mediu cu nas de potcoavă (Rhynolophus euryale).

- ***Clima***

Regiunea Vest prezintă câteva trăsături climatice care o individualizează între regiunile ţării. Aşezarea geografică a regiunii, precum şi varietatea formelor de relief determină caracteristicile majore ale climatului, dar şi nuanţele locale ale acestuia.

Cea mai mare parte a Regiunii Vest cade sub incidenţa climatului temperat continental de tranziţie, cu influenţe submediteraneene. Limita influenţelor

submediteraneene urmăreşte linia care începe la nord de Nădlac şi continuă pe la Semlac, Periam, Giarmata, Recaş, la sud de Lugoj, Caransebeş, traversează Muntele Mic, Ţarcu, Godeanu şi ajunge până la izvoarele Cernei. Toate unităţile fizico-geografice aflate la nord de limita descrisă aparţin climatului continental de tranziţie, cu influenţe oceanice.

Temperatura medie multianuală oscilează între 10°C şi 12°C, cu valori mai ridicate în Câmpia de Vest şi de-a lungul Dunării.

În ceea ce priveşte temperatura medie anuală de vară (iulie), aceasta are valori diferenţiate în regiune astfel: în unităţile Câmpiei de Vest, izoterma de vară are valori medii de 21°C - 23°C, în zona Dealurilor de Vest şi a munţilor mai scunzi din Munţii Banatului (Munţii Dognecei, Munţii Aninei, Munţii Locvei) izoterma de vară înregistrează valori de 18°C - 21°C, în vreme ce zona montană înaltă (Carpaţii Meridionali, Munţii Semenic, Munţii Poiana Ruscă, Masivul Găina) se caracterizează prin valori termice de vară de sub 18° C.

Temperatura medie anuală de iarnă (ianuarie) cunoaşte şi ea variaţii spaţiale. Astfel, iernile cele mai blânde, cu o izotermă de -1°C - +1°C, se înregistrează în sudul şi centrul Câmpiei Timişului, de-a lungul văii Timişului şi parţial a Begăi. Ierni călduţe (-1°C - -3°C) sunt specifice celorlalte unităţi de câmpie, a celor de deal şi de munţi joşi, iar iernile relativ reci (-3°C - -5°C) caracteristice zonelor montane mijlocii (sub 1500 m altitudine). Izoterma de iarnă cea mai scăzută (sub - 5°C) şi este caracteristică crestelor muntoase înalte din Carpaţii Meridionali (Munţii Retezat, Munţii Godeanu, Munţii Parâng, Munţii Ţarcu).

Cantitatea medie multianuală a precipitaţiilor este un indicator climatic important pentru caracterizarea climatică a regiunii. Cantităţile relativ mari de precipitaţii se datorează influenţelor oceanice, vestice, dar şi celor submediteraneene.

Cantităţile relativ mari de precipitaţii se datorează influenţelor oceanice, vestice, dar şi celor submediteraneene. În zona de câmpie, media multianuală a precipitaţiilor depăşeşte 600 mm în partea sudică şi estică (Timişoara 631 mm, Lipova 623 mm) şi chiar 700 mm la contactul cu unitatea deluroasă (Făget 737 mm). Interesant de remarcat este faptul că optimul pluviometric se situează la altitudini medii (1200 – 1600 m), mai ales dacă versanţii au expoziţie vestică, şi au tendinţa de scădere la înălţimi mai mari. Astfel, dacă la staţia Semenic (1400 m) se înregistrează valori de 1259 mm, pe Vf. Ţarcu (2190 m) acestea se ridică doar la 1151 mm.

Regimul precipitaţiilor se remarcă prin existenţa a două maxime pluviometrice anuale, datorită influenţelor submediteraneene: un maxim principal în mai–iunie şi unul secundar în lunile de toamnă, în octombrie–noiembrie.

- ***Resursele solului***

Din punct de vedere pedogeografic, Regiunea Vest se include în regiunea carpatică şi în regiunea banato-crişană.

Toate clasele de soluri sunt bine reprezentate în regiune, prezentând şi o etajare altitudinală. Astfel, Câmpiei Banato-Crişene îi sunt specifice molisolurile şi pe arii mai restrânse vertisolurile. În Dealurile Banatului şi Crişanei s-au dezvoltat solurile din clasa argiluvilosuri şi cambisoluri. În Munţii Carpaţi se întâlnesc spodosoluri la altitudini de peste 1500-1600m şi umbrisoluri la altitudini mijlocii (1000- 1400m) şi mari (peste 1800 m). În depresiunile intra- şi submontane sunt caracteristice argiluvisolurile, cambisolurile şi solurile hidromorfe. În sectoarele joase, slab drenate ale Câmpiei Banato-Crişene şi în luncile şi terasele unor râuri se întâlnesc soluri hidromorfe, halomorfe, soluri organice şi soluri neevoluate.Munţilor Carpaţi le sunt specific spodosoluri la altitudini de peste 1500-1600m şi umbrisoluri la altitudini mijlocii (1000- 1400m) şi mari (peste 1800 m).

Molisolurile, datorită conţinutului ridicat de humus, sunt cele mai fertile soluri pentru cultura plantelor. Răspândirea mare a acestui tip de soluri în Regiunea Vest, cât şi fertilitatea ridicată a acestuia a transformat Câmpia Banato-Crişană în cea de-a doua mare zonă agricolă a ţării

III. 2. 2. Infrastructura de transport

Regiunea Vest este traversată de două din cele trei coridoare Pan-Europene care intersectează România, şi anume **coridorul IV**: Berlin/Nurnberg – Praga – Budapesta – Constanţa – Istanbul – Salonic şi **coridorul VII**: fluviul Dunărea.

- **Reţeaua de transport rutier**

Regiunea Vest are o reţea bine dezvoltată de căi rutiere, repartizată relativ echilibrat în teritoriu. Regiunea are o reţea totală de drumuri publice de 11.104 km (reprezentând 12,85% din totalul naţional). Dintre acestea. 2570 sunt drumuri naţionale (14,37% din totalul naţional), 4636 sunt drumuri judeţene (13,21% din totalul naţional) şi 3898 sunt drumuri comunale (11,65% din totalul naţional).

Cinci drumuri europene, prezentate în harta de mai jos, traversează Regiunea Vest pe direcţiile nord-sud şi est-vest. Dintre acestea trei sunt încadrate ca şi drumuri europene principale, iar celelalte două sunt drumuri europene secundare:

- Drumuri principale:

  - E 68 - intră în ţară dinspre Ungaria (Nădlac) şi face legătura prin Arad - Deva cu centrul ţării (Sibiu, Braşov) şi cu capitala Bucureşti. Putem considera că aceasta asigură o bună legătură rutieră între centrele judeţene Arad şi Deva, mai ales ca urmare a recentei sale modernizări.

- E 70 - intră în ţară dinspre Serbia (Moraviţa) şi face legătura, prin Timişoara, cu sudul ţării şi cu capitala Bucureşti;

- E 79 - intră în ţară dinspre Ungaria pe la Oradea (Borş) şi face legătura cu sudul ţării prin defileul Jiului (jud. Hunedoara).

➢ Drumuri europene secundare:

- E 671 - trece de la nord prin Arad şi Timişoara asigurând astfel o bună legătură între cele două centre judeţene, drum modernizat de curând şi ridicat la standarde europene;

- E 673 - face legătura, prin Făget, între estul ţării şi Banat - Lugoj, scurtând legătura între Deva şi Timişoara.

Harta nr. 2: Drumurile europene din Regiunea Vest
Sursa: **www.regiuneavest.ro**

Infrastructura rutieră aflată în perimetrul punctelor de frontieră este în mare parte modernizată, necesitând doar parţial noi investiţii. Pe teritoriul Regiunii Vest există patru puncte rutiere de trecere a frontierei dintre Ungaria şi România, trei pe raza judeţului Arad (Nădlac, Turnu şi Vărşand) şi punctul Cenad-Kiszombor în judeţul Timiş.

În ceea ce priveşte legăturile cu Serbia, la nivelul Regiunii Vest există patru treceri de frontieră: Jimbolia şi Moraviţa în Timiş; Naidăş şi Moldova Nouă în Caraş-Severin.

➢ Reţeaua de transport feroviar

Liniile de cale ferată de folosinţă publică aflate în exploatare la sfârşitul anului 2019, în Regiunea Vest însumau 1888 km, reprezentând 17,54% din totalul naţional.

Liniile electrificate totalizează 650 km, reprezentând 34,42% din totalul căilor ferate la nivelul regiunii faţă de 37,44%, cât este media naţională.

Regiunea Vest este străbătută de trei linii internaţionale convenţionale de cale ferată:

- **Bucureşti - Craiova - Timişoara - Jimbolia** (electrificată până la Timişoara)
- **Bucureşti - Timişoara - Stamora – Moraviţa**
- **Bucureşti - Braşov - Sibiu - Deva - Arad - Curtici**, cu continuare în Ungaria, spre Budapesta (electrificată integral)

În ceea ce priveşte colaborarea cu statele vecine Regiunii Vest, există un punct de trecere a frontierei, pe cale ferată, între Ungaria şi România, la Curtici, în judeţul Arad.

De asemenea, la graniţa cu Serbia există două treceri de frontieră, pe cale ferată, ambele în judeţul Timiş: Moraviţa şi Jimbolia. Important pentru traficul internaţional de marfă şi călători este faptul că liniile de mai sus sunt legate de liniile transcarpatice care asigură legătura cu judeţele şi regiunile învecinate:

- **Deva - Târgu Jiu - Haţeg**
- **Simeria - Brad**

Harta nr. 3: Reţeaua feroviară din Regiunea Vest
Sursa: **www.regiuneavest.ro**

- **Reţeaua de transport aerian**

În Regiunea Vest există patru aeroporturi, unul în fiecare judeţ, iar două dintre ele sunt internaţionale şi incluse în reţeaua TEN-T: Aeroportul Internaţional „Traian Vuia7" din Timişoara şi Aeroportul „Aurel Vlaicu" din Arad.

Aeroportul Internaţional „Traian Vuia" din Timişoara este un punct de acces de interes regional, fiind aeroportul cel mai frecventant în triunghiul Budapesta - Beograd - Bucureşti.

Aeroportul din Timişoara face legătura directă cu doisprezece destinaţii europene: Bologna, Milano, Roma, Verona, Treviso, Dortmund, Munchen, Paris, Londra, Barcelona, Madrid, Valencia.

Aeroportul Aurel Vlaicu din Arad are un terminal de mărfuri, care acoperă aproape tot traficul internaţional de marfă din regiune şi, de asemenea, permite câtorva companii pentru transport pasageri de tip „low-cost" să funcţioneze în spaţiile sale.

Aeroportul Caransebeş sau **Banat Airport Caransebeş** este un aeroport privat aflat în Caransebeş, Caraş-Severin, România.

În prezent, o echipă de experţi şi oameni de afaceri lucrează la dezvoltarea aeroportului. În anul 2020, aeroportul a fost reautorizat. Deasemenea în viitorul apropiat, aeroportul Banat Caransebeş va fi deschis traficului internaţional.

Începând cu august 2019 au început lucrările de refacere a infrastructurii, au fost cumpărate utilaje şi aparaturi.

Aeroportul Utilitar Timişoara este un aeroport situat în partea de Nord-Vest a municipiului Timişoara. Este cunoscut şi sub numele de Aerodromul Cioca[2][3] sau, uneori, Aerodromul Timişoara-Vest.

III. 2. 3. Economia regiunii

Din punct de vedere al nivelului de dezvoltare economică, Regiunea Vest este considerată a fi o regiune dezvoltată, cu rezultate economice superioare mediei naţionale şi cu potenţial de creştere ridicat.

În Regiunea Vest, produsul intern brut total a crescut de la un an la altul, cu un ritm de creştere superior mediei naţionale. La finalul anului 2018, PIB-ul Regiunii de Vest reprezenta 9,6% din totalul naţional.

Sectoarele cu contribuţia cea mai ridicată la formarea valorii adăugate brute regionale sunt în ordine:

1. Serviciile (50,3%)
2. Industria (28%)
3. Agricultura (16%)
4. Construcţiile (6%)

În ceea ce priveşte activitatea întreprinderilor, în Regiunea Vest se remarcă un mediu antreprenorial dinamic, cu indicatori economici care variază în jurul mediei naţionale.

Investiţiile străine directe au fost atrase în Regiunea Vest datorită accesibilităţii facile la pieţele vestice, prezenţei în regiune a două aeroporturi internaţionale (Aeroportul Internaţional Traian Vuia Timişoara, Aeroportul Internaţional Arad), dar şi datorită caracterului urban al regiunii.

Investiţiile străine au fost orientate în funcţie de accesibilitatea şi potenţialul zonelor, majoritatea fiind concentrate în judeţele **Timiş** şi **Arad**. În prezent, se încearcă orientarea investitorilor străini şi spre celelalte două judeţe din regiune (judeţele Caraş- Severin şi Hunedoara).

Investiţiile străine directe din Regiunea Vest a ţării au atins valoarea de 5,6 miliarde de euro în 2016, dublu faţă de nivelul din 2008, arată o analiză a PwC (PricewaterhouseCoopers), cea mare parte dintre acestea fiind concentrată în sectorul automotive.

De asemenea, activitatea de comerţ exterior din Regiunea Vest este în creştere. Conform datelor furnizate de Ministerul Economiei, Comerţului şi Relaţiilor cu Mediul de Afaceri, la nivel naţional, Regiunea Vest ocupă locul secund în ceea ce priveşte valoarea produselor trimise de economie la extern, cu 17,1% din totalul exporturilor. Pe primul loc se situează Bucureşti-Ilfov, cu 21,8% din totalul exporturilor. La nivel regional, valoarea cea mai ridicată a exporturilor este realizată de Timiş (3,41 miliarde de euro), reprezentând 57,40% din totalul regional.

III. 2. 4. Infrastructura de utilităţi

- **Alimentarea cu gaze naturale**

Datele statistice referitoare la infrastructura energetică de transport şi distribuţie a gazelor naturale evidenţiază faptul că Regiunea Vest nu este foarte bine poziţionată în contextul naţional, deţinând doar 10,99% din lungimea totală a conductelor de distribuţie.

La nivel județean, situația este următoarea:

- Județul Timiș se află pe primul loc, cu o lungime totală a conductelor de distribuție a gazelor naturale de 1941,4 km (reprezentând 41,76% din totalul regional).
- Județul Arad se află pe locul doi, cu o lungime totală a conductelor de distribuție a gazelor naturale de 1323 km (reprezentând 28,46% din totalul regional).
- Județul Hunedoara se află pe locul trei, cu o lungime totală a conductelor de distribuție a gazelor naturale de 868,7 km (reprezentând 18,68% din totalul regional).
- Județul Caraș-Severin se află pe locul patru, cu o lungime totală a conductelor de distribuție a gazelor naturale de 515,5 km (reprezentând 11,08% din totalul regional).

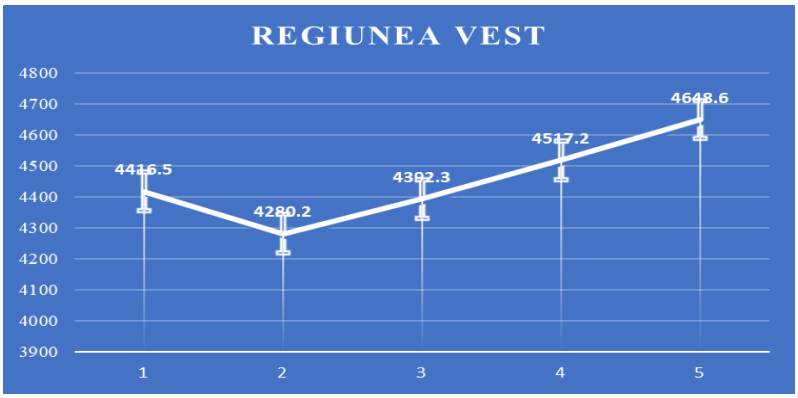

Figura nr. 1: Lungimea totală a conductelor de distribuție a gazelor naturale
Sursa: Reprezentare proprie după datele furnizate de INSTITUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ

În ceea ce privește cantitatea de gaze distribuite, Regiunea Vest deține o pondere de 6,84% din totalul național. La nivel regional, cea mai mare cantitate de gaze se distribuie în județul Timiș (48,04% din totalul regional), urmat de județul Hunedoara cu o pondere de 21,94% din totalul regional. Județul Arad se situează la o distanță redusă de județul Hunedoara, deținând o pondere de 21,54%. Județul Caraș-Severin deține cea mică pondere la nivel regional, respectiv 8,4%.

	Anul 2015	Anul 2016	Anul 2017	Anul 2018	Anul 2019
România	8282991	8390670	9179150	9042775	9028225
Regiunea VEST	544090	592299	606421	603444	618207
Arad	91610	98777	104441	114391	133169

Caraș-Severin	55500	57817	59216	54901	52395
Hunedoara	136994	140911	156420	140806	135647
Timiș	259986	294794	286344	293346	296996

Tabel nr. 1: Distribuția gazelor naturale în perioada 2015-2019
Sursa: INSTITUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ

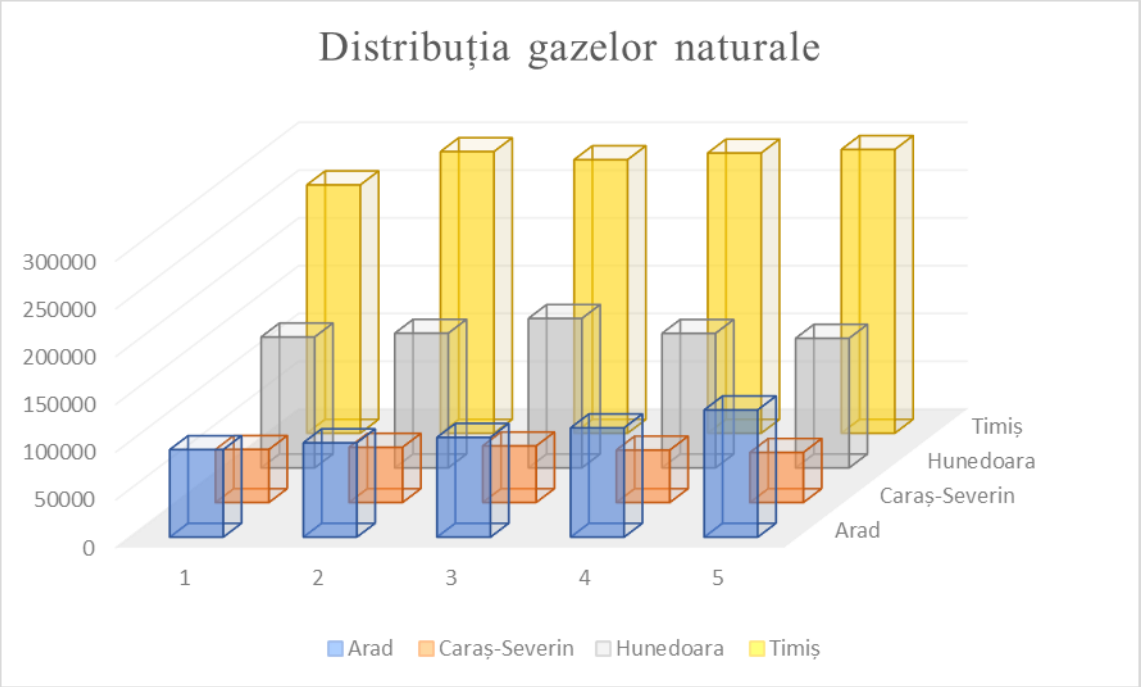

Figura nr. 2: Distribuția gazelor naturale
Sursa: Reprezentare proprie după datele furnizate de INSTITUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ

- **Rețeaua de termoficare**

Serviciul public de alimentare cu energie termică în sistem centralizat se realizează prin intermediul infrastructurii tehnico-edilitare specific, aparținând domeniului public sau privat al autorității administrației publice locale ori asociației de dezvoltare comunitară, care formează sistemul de alimentare centralizată cu energie termică al localității sau al asociației de dezvoltare comunitară.

Cei mai mulți operatori de energie termică din Regiune se află în județul Hunedoara (5), urmat de Timiș și Arad (la egalitate, cu câte 3 operatori), în timp ce în Caraș-Severin operează o singură companie.

Denumirea operatorului	Județul	Lungimea rețelelor		
		Transport	Distribuție	Total
S.C.CET HIDROCARBURI ARAD S.A. ARAD	Arad	130,98	99,05	**230,03**
SC APOTERM SA NADLAC	Arad	2	6	**8**
PRIMĂRIA CHIȘINEU-CRIȘ- S.P.G.C.	Arad	-	1,6	**1,6**
S.C.CET 2010 S.A. REȘIȚA	Caraș-Severin	25,6	115,5	**141,1**
SC ELECTROCENTRALE SA DEVA	Hunedoara	62,05	37	**99,05**
SC TERMOFICARE SA PETROȘANI	Hunedoara	-	61,9	**61,9**
SC UNIVERSAL EDIL SA LUPENI	Hunedoara	-	52	**52**
S.C. PREGOTERM S.A.VULCAN	Hunedoara	-	34,09	**34,09**
SC ACVACALOR S.A. BRAD	Hunedoara	25,5	28,2	**53,7**
SS.C.COMPANIA DE TERMOFICARE LOCALA "COLTERM" S.A. TIMIȘOARA	Timiș	73	320	**393**
S,C.GOSAN SÎNNICOLAUL MARE	Timiș	-	2,68	**2,68**
C.L. LOVRIN- S.P.G.C.	Timiș	**-**	**2,6**	**2,6**

Tabel nr. 2: Operatori de energie termică în Regiunea Vest
Sursa: Raportul anual ANRSC

În 2019, în Regiunea Vest s-au distribuit 634.995 Gcal, reprezentând 9,20% din totalul național. La nivel județean, cea mai mare cantitate de energie termică a fost distribuită în județul Timiș, cu o pondere de 63,90%, urmat de Arad cu 27,26%.

În perioada de analiză, pentru județul Caraș-Severin, nu s-au înregistrat date referitoare la cantitatea de energie termică distribuită.

	Anul 2015	Anul 2016	Anul 2017	Anul 2018	Anul 2019
România	9662710	9393316	9296902	8764793	6898786
Regiunea VEST	857547	839241	814741	735913	634995
Arad	248495	248645	250319	250057	173150
Hunedoara	93693	77676	75035	62658	56022
Timiș	515359	512920	489387	423198	405823

Tabel nr. 3: Cantitatea de energie termică distribuită în intervalul 2015-2019
Sursa: INSTITUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ

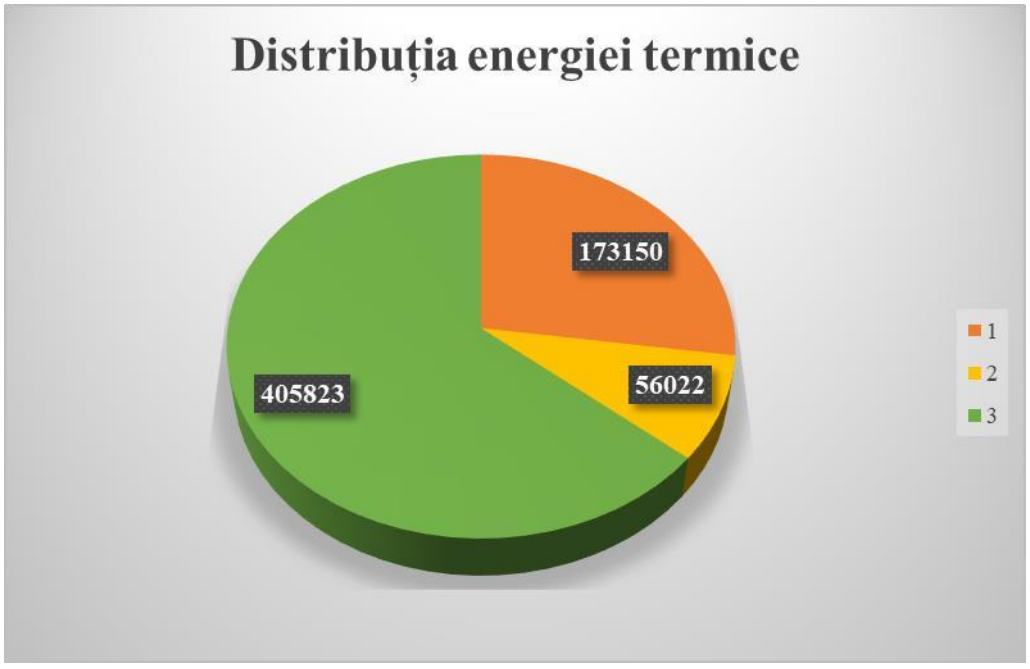

Figura nr. 3: Distribuţia energiei termice, în anul 2019, în Regiunea Vest
Sursa: Reprezentare proprie după datele furnizate de INSTITUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ

- **Alimentarea cu apă potabilă şi canalizarea**

Infrastructura de utilităţi din regiune s-a extins în mod constant până în prezent datorită investiţiilor derulate din fonduri europene şi de la bugetul de stat, astfel încât ponderea locuinţelor branşate la reţele de apă şi canalizare a locuitorilor care au acces la aceste servicii a crescut.

În anul 2019, în Regiunea Vest 72% din total populație era deservită de sistemul public de alimentare cu apă, iar în perioada 2011-2019, s-a înregistrat o creștere cu 15% a accesului la alimentarea cu apă. De asemenea, (54%) din populație era conectată la sistemul public de canalizare, o creștere cu 14% în regiune în perioada 2011- 2019.

Cu toate acestea, există diferențe majore între mediul urban şi cel rural. În anul 2019, toate localitățile urbane din Regiunea Vest sunt deservite de rețea cu alimentare cu apă în procent de 100%.

În ceea ce privește localitățile din mediul rural, 87% sunt conectate la rețele de alimentare apă, această valoare fiind superioară mediei de la nivel național. La fel, toate localitățile din mediul urban au fost conectate la sistemul public de canalizare, însă trebuie realizate investiții pentru modernizarea rețelelor existente. În mediul rural, nevoile de investiții pentru introducerea / extinderea rețelelor de canalizare sunt majore. În Regiunea Vest, 40% din localitățile rurale erau conectate la rețele de canalizare, o medie mai bună ca cea de pe țară (36%).

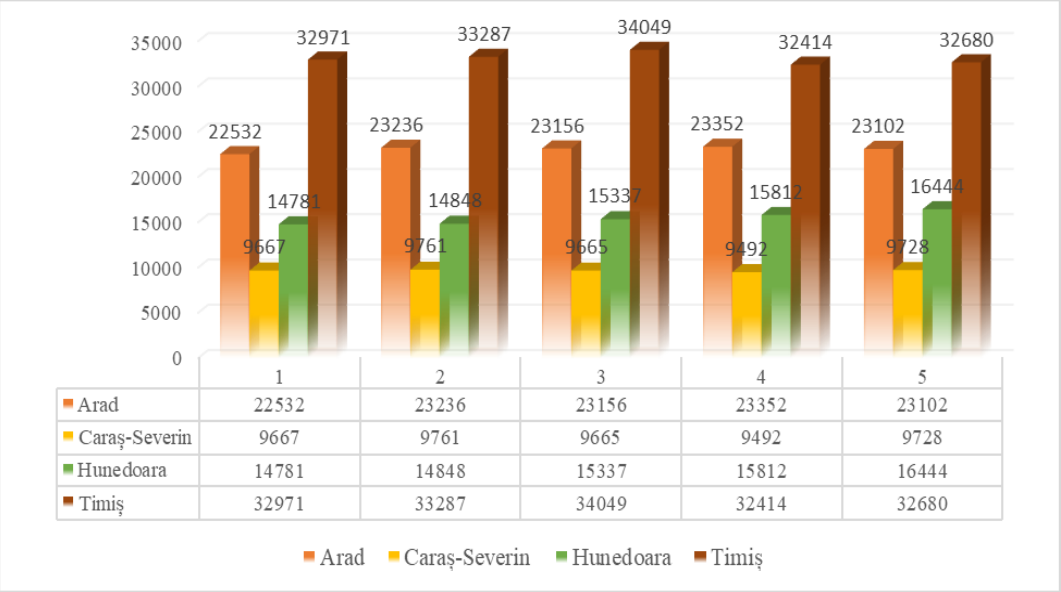

	1	2	3	4	5
Arad	22532	23236	23156	23352	23102
Caraș-Severin	9667	9761	9665	9492	9728
Hunedoara	14781	14848	15337	15812	16444
Timiș	32971	33287	34049	32414	32680

Figura nr. 4: Distribuția cantității de apă potabilă
Sursa: Reprezentare proprie după datele furnizate de INSTITUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ

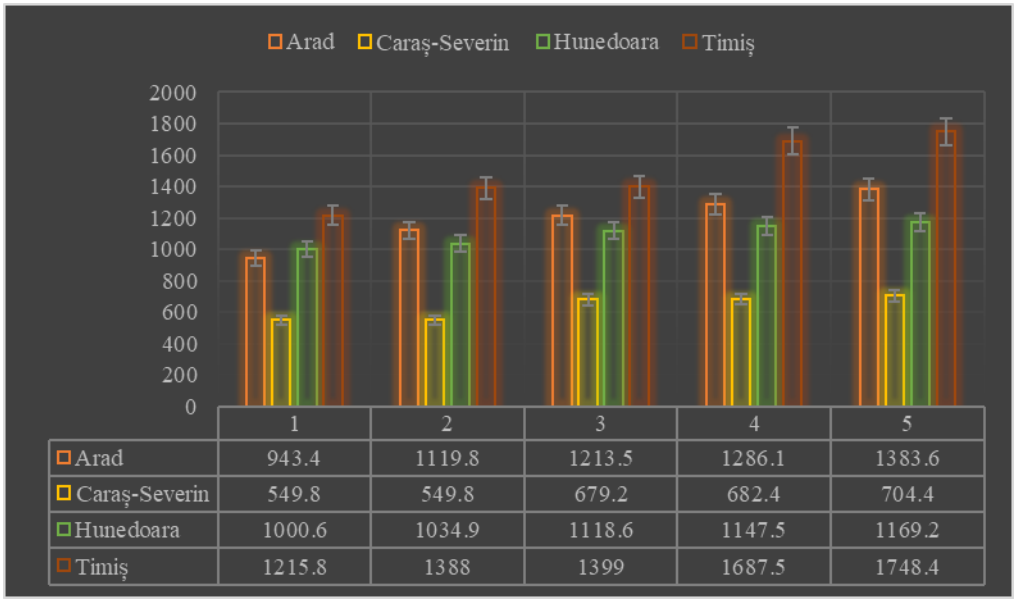

	1	2	3	4	5
Arad	943.4	1119.8	1213.5	1286.1	1383.6
Caraș-Severin	549.8	549.8	679.2	682.4	704.4
Hunedoara	1000.6	1034.9	1118.6	1147.5	1169.2
Timiș	1215.8	1388	1399	1687.5	1748.4

Figura nr. 5: Lungimea totală a conductelor de canalizare
Sursa: Reprezentare proprie după datele furnizate de INSTITUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ

- **Managementul deșeurilor**

În ceea ce privește managementul deșeurilor, în regiune există în continuare depozite de deșeuri menajere neconforme, rampe de gunoi ilegale, întrucât nu se colectează și nu se valorifică cantitățile de deșeuri reciclabile, conform angajamentelor, deși s-au implementat sau sunt în curs de realizare sisteme de management integrat al deșeurilor, care cuprind depozite conforme, ecologice, stații de transfer, stații de compostare, mijloace de transport moderne, etc.

Cu toate acestea, colectarea deșeurilor este deficitară, mai ales în mediul rural, unde o parte din deșeuri sunt depozitate în spații neamenajate, iar colectarea selectivă a fost implementată la o scară redusă, fiind necesare măsuri suplimentare de informare și conștientizare a populației în acest sens.

III. 2. 5. Structura demografică a populației

Din analiza datelor statistice, la finele anului 2020, populația după domiciliu a Regiunii Vest, însuma 1.998.689 persoane, reprezentând 9% din totalul național.

După cum se poate observa în figura de mai jos, în decursul intervalului 2011-2020, populația a înregistrat o ușoară scădere cu 2,16%.

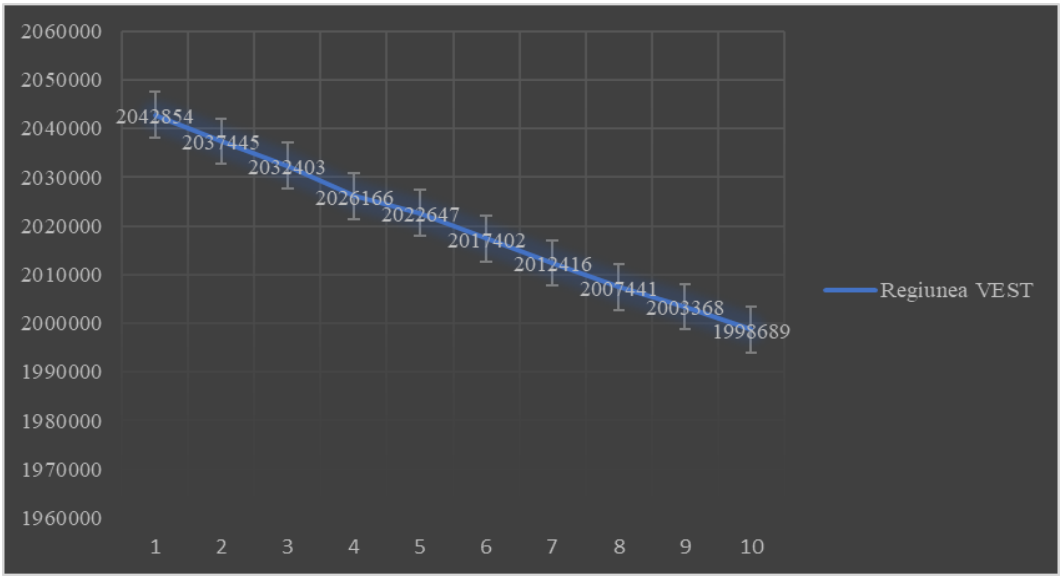

Figura nr. 6: Evoluția populației la nivelul Regiunii Vest, în perioada 2011-2020
Sursa: Reprezentare proprie după datele furnizate de INSTITUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ

La nivel regional, 38% din populație se concentrează în județul Timiș, în timp ce doar 16% în Caraș-Severin.

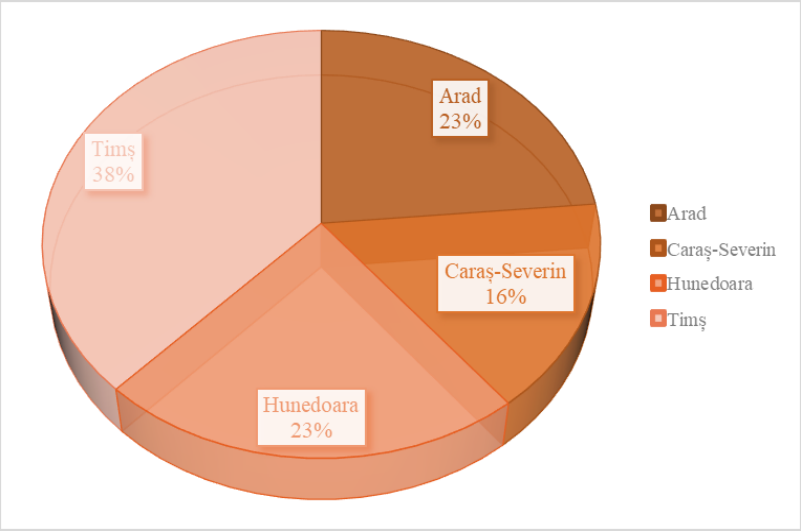

Figura nr. 7: Structura populației în Regiunea Vest la finele anului 2020
Sursa: Reprezentare proprie după datele furnizate de INSTITUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ

III. 2. 6. Infrastructura socială

Infrastructura socială este în continuare subdimensionată, cu precădere în mediul rural. Există disparităţi în repartizarea serviciilor sociale între mediul urban şi rural cu privire la gradul de dezvoltare al reţelei publice şi private de servicii sociale. Accesul cetăţenilor la servicii sociale, sau de îngrijire pe termen lung, care să fie accesibile, de bună calitate şi la un cost rezonabil rămâne scăzut.

De asemenea, rămâne în continuare problema lipsei de personal specializat în centrele sociale. Formarea profesională a personalului, măsuri de motivare a acestuia, precum şi implementarea unor soluţii informatice interactive de gestionare a datelor reprezintă soluţii pentru o mai bună performanţă a serviciilor sociale.

- **Infrastructura de sănătate**

În perioada viitoare, sistemul medical al Regiunii Vest trebuie să se adapteze provocărilor legate de declinul şi îmbătrânirea populaţiei.

Populaţia Regiunii Vest a înregistrat un declin anual de aproximativ 0,19% din anul 2000. Rata de fertilitate şi natalitate scăzută, rata migraţiei, în special a categoriilor de vârstă activă, produc o structură demografică îmbătrânită. În perioada 2011-2018, rata de dependenţă după vârstă a crescut constant de la 39,4% la 43,3%.

Speranţa de viaţă în regiune este de 75,4 ani, mai scăzută decât media europeană de 81 de ani.

Conform datelor statistice din 2019, în regiune se regăsesc 49 de spitale, 37 fiind spitale de stat şi 12 spitale private. Acestea nu sunt repartizate uniform în teritoriu, 22 spitale aflându-se pe teritoriul judeţului Timiş. În mediul rural nu este localizat niciun spital general, doar spitale de psihiatrie sau recuperare neuropsihomotorii.

Regiunea Vest deţine 646 paturi de spital/100.000 locuitori, încadrându-se în media naţională. Acest indice nu a suferit modificări majore în ultimii ani, în ciuda investiţiilor realizate. Distribuţia pe judeţe este în favoarea judeţului Timiş.

Numărul de cabinete medicale de familie scade în perioada 2011 – 2019, de la 1.216 cabinete la 1.162, ceea ce adânceşte disparităţile judeţene în ceea ce priveşte repartiţia teritorială şi dreptul de servicii medicale primare. Judeţul Timiş deţine peste 41% din acestea, urmat de Arad cu 25,21%, Hunedoara cu 20,3% şi Caraş-Severin cu puţin peste 13%. Pe teritoriul regiunii 15% din UAT- uri nu au avut înregistrat nici un cabinet de medicină de familie.

Personalul medico-sanitar numără 32.903 persoane, în creştere cu 19,32% în perioada 2011 – 2019.

Îmbătrânirea populației și schimbările demografice vor avea un impact puternic asupra sistemului sanitar, prin creearea unui segment de populație consistent predispus incidențelor mai ridicate ale anumitor boli.

- **Infrastructura de învățământ**

În momentul de față, Regiunea Vest nu este economic sustenabilă cu valorile participării în educație și are de recuperat decalaje importante față de indicatorii europeni și naționali.

Ponderea populației cu vârsta între 30 și 34 ani, absolventă de studii superioare este de 24,5%, sub valoarea țintă națională de 26,7%, iar rata de părăsire timpurie a școlii este de 10,6%, o valoare peste obiectivul Europa 2020 fixat pentru țară. 17,4% din tinerii din Regiunea Vest cu vârsta cuprinsă între 18 și 24 de ani nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare profesională, riscând să fie excluși definitiv de pe piața forței de muncă și să devină dependenți de prestații sociale.

Educația din Regiunea Vest se află în fața unei duble provocări. Pe de-o parte, trebuie atinse obiective fixate de UE în cadrul Europa 2020 pentru educație, iar pe de altă parte sistemul educațional trebuie să răspundă noilor provocări generate de: declinul demografic, tendința de polarizare a dezvoltării în jurul orașelor mari și în zona lor periurbană, evoluția pieței muncii și digitalizare. Acestea au ca efect scăderea număruluide elevi, supraaglomerarea unităților de învățământ din zonele urbane și nevoia de aptitudini și compentențe care să genereze forță de muncă calificată în raport cu evoluțiile tehnologice și societale.

Conform INS, în anul 2019 în Regiunea Vest au fost încadrate 308.477 persoane în sistemul educațional, în scădere cu 11,3% față de anul 2011.

Infrastructura școlară este reprezentată de 630 unități, publice și private. Cele mai multe unități, 53,17% sunt repartizate în mediul urban, iar 46,82% în mediul rural. Necesarul de reabilitare a infrastructurii educaționale din regiune este ridicat, iar finanțarea a fost insuficientă pentru a acoperi nevoile de investiții ale școlilor. În cele două perioade de programare anterioare, 183 de unități școlare au primit finanțare pentru investiții în infrastructură, reprezentând 11% din numărul total al unităților din regiune, de care beneficiază aproximativ 15% din populația școlară a regiunii.

În ciuda scăderii constante a numărului de elevi, fenomenul de supraaglomerare tinde să devină unul frecvent în cele mai multe școli din orașele mari, dar și în localitățile din spațiul periurban. Gradul de ocupare a infrastructurii școlare pentru Regiunea Vest indică o supraaglomerare pentru nivelul preșcolar (136,9%), nivelul antepreșcolar (104,4%), respectiv nivel gimnazial (103,9%).

În Strategia privind modernizarea infrastructurii educaţionale 2017-2023 se evidenţiază faptul că pentru Regiunea Vest supragalomerarea unităţilor de învăţământ se manifestă cu precădere în judeţul Timiș, unde între 40% şi 60% dintre elevi sunt expuşi acestui fenomen. Judeţele Arad, Caraş-Severin şi Hunedoara au între 20% şi 40% dintre elevi expuşi fenomenului de supraaglomerar

Spaţiile destinate experimentelor şi practicilor şcolare, laboratoare şi atelierele, au crescut ca număr cu 9,21% respectiv 3,08% în perioada 2011-2019. Reţelele de calculatoare din şcoli au crescut cu 32,21% din 2011 până în anul 2019. Cel mai bun raport între numărul de elevi şi numărul de calculatoare indică faptul că în judeţul Timiş 1 calculator este împărţit de 6,7 elevi, în Caraş-Severin raportul este de 8,5, în Arad de 9,4 iar în Hunedoara de 9,9.

În anul 2018, abandonul şcolar se manifestă cu intensităţi diferite pentru fiecare nivel de educaţie.

Cele mai scăzute valori sunt pentru învăţământul primar şi gimnazial, 1,4% pentru fiecare nivel, învăţământul liceal şi profesional are o rată de abandon de 3,2%, în timp ce pentru învăţământul postliceal şi de maiştri se înregistrează cele mai mari valori de 10,2%. La nivel judeţean valorile abandonului şcolar pe niveluri de educaţie variază.

- **Patrimoniul cultural**

Patrimoniul cultural este o resursă pentru viitor, care trebuie protejată, dezvoltată şi promovată şi care aduce plus valoare mediului în care se află şi devine un motor al creşterii calităţii vieţii.

În Regiunea Vest, viziunea asupra patrimoniul construit s-a concentrat mai mult pe conservarea şi restaurarea acestuia şi, mai puţin, pe o exploatare sustenabilă care să îi asigure continuarea existenţei sau să aducă beneficii socio-economice şi turistice. Neglijenţa şi întreţinerea sa deficitară au determinat în timp o degradare sau chiar distrugere irecuperabilă a multor elemente de patrimoniu, iar în lipsa unor acţiuni la nivel naţional interesul public pentru exploatarea acestuia a scăzut. Şi mai puţină atenţie au primit peisajele culturale ce conferă identitate regiunii, ducând la pierderi datorate nu numai degradării, ci şi modernizărilor şi renovărilor, care continuă să reprezinte o ameninţare la adresa acestora.

Patrimoniul cultural se evidenţiază la nivelul marilor oraşe printr-un număr ridicat de elemente constituite în ansambluri urbane cu o valoare arhitectural-istorică deosebită, dar şi la nivelul spaţiului rural sau a oraşelor mai mici, prin elemente de patrimoniu, caracterizate prin autenticitatea, unicitatea, vechimea, valoarea istorică şi artistică şi funcţiunea, care valorificate într-un mod judicios pot genera o creştere a standardului de viaţă.

Patrimoniul construit al regiunii numără 2.107 monumente istorice, ceea ce reprezintă 7% din totalul naţional. Dintre acestea, monumentele de clasă A, aparţinând celor cu valoare naţională sau universală, cuprind 572 de obiecte de patrimoniu, iar cele de categorie B, monumente istorice reprezentative pentru patrimoniul local, numără 1.535 obiecte de patrimoniu.

Regiunea se remarcă, însă, prin numărul mare de ansambluri, cât şi de situri urbane şi rurale înscrise pe Lista Monumentelor Istorice (LMI), ansambluri cu o deosebită valoare arhitectural- istorică ce conferă identitate regiunii şi ies în evidenţă atât prin unicitatea lor cât şi prin apartenenţa culturii construite la spaţiul central-european. Regiunea numără 179 astfel de ansambluri, care reprezintă 13% din totalul naţional de 1367. Mai mult, patru (reprezentând 24%) din cele 17 situri urbane existente la nivelul ţării se află în regiunea Vest.

Pe lângă ansamblurile amintite se remarcă monumentele istorice de clasă A, în special cele înscrise pe lista patrimoniului mondial UNESCO: cetăţile dacice din Munţii Orăştiei – Sarmisegetuza, Costeşti-Cetăţuie, Costeşti- Blidaru, Luncani-Piatra Roşi şi Baniţa. Astfel de monumente au un potenţial turistic foarte ridicat, care trebuie exploatat cu grijă pentru monument, pentru a nu duce la deteriorarea sau chiar pierderea sa prin exploatare excesivă.

Identitatea regiunii nu este definită doar prin clădiri monument istoric, ci prin totalitatea elementelor ce constituie peisajele culturale din care acestea fac parte. Peisajele culturale au primit puţină atenţie în România până recent, importanţa acestora este însă recunoscută de Strategia pentru cultură şi patrimoniu naţional (SCPN) 2016-2022,27 conform căreia acestea vor fi introduse în Codul Patrimoniului Cultural, aflat în elaborare. Dacă în oraşele mari ale regiunii, aceste peisaje sunt de regulă protejate, clădirile sau ansamblurile definitorii fiind înscrise în Lista Monumentelor Istorice, în oraşele mici şi în zona rurală elementul construit ce defineşte aceste peisaje este adesea neprotejat, deoarece nu toate clădirile care definesc aceste peisaje prin aspectul sau structura lor au valoare de monument, chiar dacă reprezintă elemente cheie pentru identificarea peisajului cultural în cauză.

Peisajele culturale sunt recunoscute de SCPN ca factor de dezvoltare durabilă. Pentru a putea stimula dezvoltare socială şi economică sustenabilă prin intermediul acestora, este nevoie de identificarea valorilor de patrimoniu în primul rând. Apoi, pentru ca investiţiile în patrimoniu să aibă un impact cât mai ridicat, este nevoie şi de identificarea problemelor şi deficienţelor socio-economic la nivel local, care să fie ţintite prin investiţiile în cauză. Mai mult, pentru ca patrimoniul să poată funcţiona ca un suport de dezvoltare la nivelul societăţii, este nevoie ca acesta să fie însuşit de localnici.

III. 2. 7. Turism

➢ **Potenţialul turistic natural şi antropic**

Regiunea Vest dispune de un remarcabil potenţial turistic datorat prezenţei în regiune a numeroase resurse turistice naturale (forme de relief carstic, peisaje montane, lacuri, defilee, izvoare minerale şi termice-minerale, fond forestier, fond cinegetic, parcuri naţionale, parcuri şi rezervaţii naturale, parcuri dendrologice, domenii schiabile, rezervaţii speologice), precum şi resurse turistice antropice (vestigii arheologice, monumente istorice şi de artă, ansambluri arhitecturale, monumente de artă plastică şi comemorative, muzee şi colecţii, galerii de artă, etnografie şi folclor, partimoniu industrial tehnic).

Principalele tipuri şi forme de turism practicate în Regiunea Vest sunt:

* Turismul de circulaţie şi tranzit
* Turismul termal şi balnear
* Turismul de odihnă şi recreere
* Turismul de afaceri
* Turismul cultural–istoric
* Turismul montan
* Speoturismul
* Turismul sportiv
* Turismul de vânătoare şi pescuit sportiv
* Turismul religios
* Turismul de croazieră
* Ecoturismul
* Turismul urban
* Turism intercultural
* Turism gastronomic
* Turismul rural
* Agroturismul
* turismul industrial

* Turismul de aventură

Astfel, judeţele cele mai dezvoltate din punct de vedere economic, Timiş şi Arad, au un relief preponderent de câmpie, ceea ce face ca turismul bazat pe obiective antropice să fie predominant. În schimb, judeţele mai slab dezvoltate din punct de vedere economic, Caraş-Severin şi Hunedoara, bucurându-se de un relief predominant muntos, au o activitate turistică bazată pe resurse şi obiective naturale.

IV. JUDEȚUL ARAD

IV.1. Localizare, structură administrativă și accesibilitate

Județul Arad este situat în vestul României și cuprinde teritorii din Crișana și din Banat.

Județul se întinde de-o parte și de alta a Mureșului și a Crișului Alb. Suprafața pe care se întinde este de 7.754 km2, cu care deține un procent de 3,65% din suprafața totală a României, ocupând locul 6 ca mărime la nivel național. Are în componență un municipiu – Arad, 9 orașe (Chișineu-Criș, Curtici, Ineu, Lipova, Nădlac, Pâncota, Pecica, Sântana și Sebiș), 68 de comune și 206 de sate.

Străbătut de râul Mureș, teritoriul său este cuprins în proporție de aproximativ 3/4 în regiunea Crișana, restul fiind în cadrul regiunii Banat. Reședința de județ se află la Arad.

Județul se învecinează:

- la nord cu județul Bihor,
- la est cu județele Alba și Hunedoara,
- la sud cu județul Timiș,
- la vest cu județele Csongrád și Békés din Ungaria.

Infrastructura administrativă a județului Arad cuprinde: 9 orașe (reprezentând 30% din totalul regiunii), 1 municipiu (reprezentând 8,33% din totalul regiunii), 13 localități (reprezentând 16,88% din totalul regiunii), 68 de comune (reprezentând 24,19% din totalul regiunii) și 270 sate (reprezentând 20,34% din totalul regiunii).

La nivel de regiune, județul Arad deține cea mai mare pondere privind numărul de orașe (Caraș-Severin 20%, Hunedoara 23,33% și Timiș 26,67%), dar și cea mai mică pondere privind municipiile (Caraș-Severin 16,67%, Hunedoara 58,33% și Timiș 16,67).

Harta nr. 4: Județul Arad
Sursa: **www.pasiuneapescuitului.blogspot.com**

În ceea ce priveşte comunicaţia, teritoriul judeţean este străbătut de coridorul trans-european nr. IV – rutier şi feroviar, care asigură legăturile dintre vestul Europei şi spaţiul Mării Negre.

În cadrul regiunii Vest, judeţul Arad ocupă locul 3 în ceea ce priveşte lungimea totală a drumurilor publice, beneficiind de existenţa acestui coridor pan-european, coridorul IV: frontiera Nădlac-Arad-Timişoara-Lugoj-Deva-Sebeş-Sibiu-Piteşti-Bucureşti-Lehliu-Feteşti-Cernavodă-Constanţa cu ramură de la Lugoj spre Caransebeş-Drobeta Turnu Severin-Craiova-Frontiera Calafat.

Comparativ cu situaţia la nivel de regiune, judeţul Arad se situează pe penultimul loc în ceea ce priveşte lungimea de drumuri judeţene şi comunale, după judeţele Hunedoara (2.894 km) şi Timiş (2.388 km), deţinând 22,41% din lungimea totală a drumurilor din regiunea Vest.

În interiorul judeţului Arad, din totalul de 1.208 km, un număr de 555 km de drumuri se prezintă în stare bună şi foarte bună, iar 308 km în stare mediocră. De asemenea, un număr de 211 km se prezintă în stare rea şi 134 km în stare foarte rea. Aşadar, deşi mai bine de o treime din drumurile judeţene sunt foarte bune, infrastructura în anumite zone ale judeţului nu este suficient dezvoltată şi necesită investiţii importante pentru a fi la nivelul standardelor europene.

IV.2. Cadrul natural

- Relief

Relieful judeţului este variat, cu întinderi relativ egale între zonele de câmpie, cele colinare şi cele muntoase, crescând de la vest la est, rezultând astfel 3 mari unităţi de relief: Câmpia de Vest, Dealurile Vestice şi Munţii Apuseni, iar între culmile montane formându-se Depresiunea Zărandului.

Cele mai reprezentative unităţi de relief grupate la nivelul judeţului sunt:

- Munţii Codru-Moma cu înălţimile cele mai mari atinse în Vf. Pleşu (1112 m),
- Munţii Bihorului cu vârful Piatra Aradului (1429 m) şi vârful Găina (1486 m) – altitudinea maximă a judeţului se înregistrează în Vârful Găina
- Munţii Zarandului,
- Piemontul Codrului,
- Depresiunea Zarandului,

- Depresiunea intramontană Moneasa-Rămşa,
- Depresiunea Almaş Gurahonţ,
- Depresiunea Hălmagiu,
- Dealurile Lipovei,
- Culoarul Mureşului (Lipova-Petriş),
- Câmpia Aradului,
- Câmpia Vingăi,
- Câmpia Teuzului (Câmpia Cermeiului),
- Câmpia Crişului Alb.

➢ Hidrografie

Sub aspect hidrografic, suprafaţa administrativă a judeţului Arad aparţine bazinelor hidrografice a patru mari râuri din vestul ţării: Mureşul, Crişul Alb, Crişul Negru şi Bega.

Acestora li se adaugă o serie de afluenţi, din care remarcăm:

- Mureş – Valea Corbeşti, Troas, Bârzava, Milova, Cladova
- Crişul Alb – Hălmăgel, Leuci, Tecasele, Cremenoasa, Zimbru, Valea Deznei, Valea Monesei, Talagiu, Hontişor, Chişindia
- Crişul Negru afluentul Teuz.

Apelor curgătoare li se adaugă şi o salbă de lacuri dintre care menţionăm: Tăut (lac de acumulare), Seleuş, Cermei, Rovine şi heleştee, precum Balta Ţiganilor.

➢ Clima

Radiaţia solară, poziţia geografică, altitudinea, poluarea, circulaţia maselor de aer sunt o parte din factorii genetici ai climei ce determină existenţa pe teritoriul judeţului Arad a unui climat temperat continental moderat, cu influenţe oceanice.

În comparaţie cu clima din regiunea Câmpiei Române, în câmpia Aradului se resimt şi nuanţe moderate cu temperaturi medii anuale apropiate de valoarea de 10°C, astfel, vara înregistrându-se temperaturi de 21°C, iar iarna de 1°C cu precipitaţii bogate de 600 mm.

Cantităţile medii de precipitaţii se înscriu în valori cuprinse între 565-600 mm anual în zona de câmpie, 700-800 mm anual în zona dealurilor şi piemonturilor şi 800-1200 mm anual în zona montană.

În funcţie de altitudine, temperatura medie anuală a aerului este cuprinsă între 10,8°C în zona de câmpie şi 6°C la cele mai mari înălţimi; detaliat situaţia se prezintă astfel: la câmpie sunt înregistrate temperaturi mai mari de 10°C, în dealurile piemontane valoarea medie anuală scade cu un grad (9°C), iar în regiunile muntoase se resimt între 8°-6°C.

- Resurse naturale

Judeţul Arad dispune de importante resurse naturale:

- zăcăminte de hidrocarburi la Pecica, Peregu Mic, Şeitin, Sântana, cariera de marmură de la Moneasa;
- minereuri de molibden la Săvârşin, cariere de pietriş la Ghioroc;
- cariera de caolin de la Agrişu Mare, cariera de dolomit de la Galşa;
- cariera de granit de la Radna;
- cariere de piatră de andezit-trachit la Leasa, Mocrea, Păulian, Sebiş şi Tălagiu;
- cariera de diorit de la Păuliş, precum şi apele minerale care se găsesc la Lipova, Moneasa, Macea, Curtici, Dorobanţi, Şofronea şi Mocrea.

IV.3. Populaţie

Conform datelor statistice, din 2011 şi până în 2020, populaţia judeţului Arad a înregistrat o scădere cu 2%. La finele anului 2020, populaţia judeţului Arad cuprindea 470.469 persoane (reprezentând 23% din populaţia Regiunii Vest şi 2,12% din totalul naţional). Comparativ cu celelalte judeţe ale Regiunii Vest, judeţul Arad a înregistrat cea mai mică scădere, urmat de Timiş cu o scădere de 3%, Hunedoara cu 7,32% şi Caraş-Severin cu 7,64%.

	Anul 2011	Anul 2012	Anul 2013	Anul 2014	Anul 2015	Anul 2016	Anul 2017	Anul 2018	Anul 2019	Anul 2020
România	22480599	22433741	2239097 8	2234617 8	2231288 7	2227330 9	2223615 4	2222189 5	2220450 7	221918 18
Regiunea VEST	204285 4	203744 5	2032403	2026166	2022647	2017402	2012416	2007441	2003368	199868 9
Arad	480473	479332	478166	476767	475805	474643	473554	472162	471489	470469
Caraș-Severin	341789	339232	336783	333843	331465	328464	325661	322320	318901	315671
Hunedoara	489548	485787	481915	477675	474178	470451	466215	462311	458125	453707
Timiș	731044	733094	735539	737881	741199	743844	746986	750648	754853	758842

Tabel nr. 4: Populația regiunii de VEST în perioada 2011-2020
Sursa: INSTITUTUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ

Din punct de vedere etnic, structura locuitorilor este după cum urmează:

- Etnici români (83,90%).
- Etnici maghiari (9,10%).
- Etnici romi (4%).
- Etnici slovaci (1,30%).
- Etnici germani (0,80%).
- Etnici ucraineni (0,30%).
- Etnici sârbi (0,20%).
- Etnici bulgari (0,10%)
- Pentru 0,30% din populație, apartenența etnică nu este cunoscută.

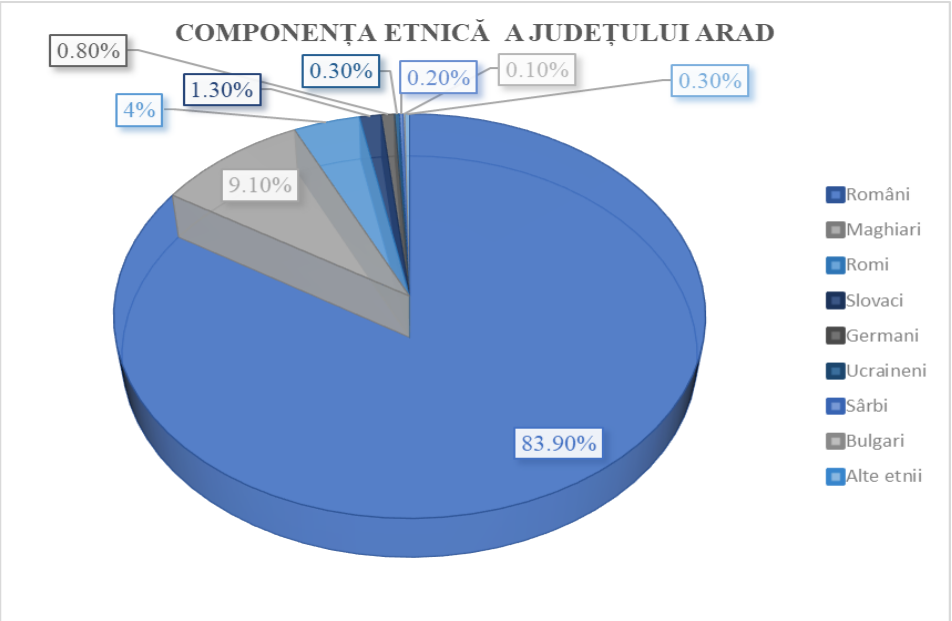

Figura nr. 8: Structura etnică a populației județului Arad
Sursa: Reprezentare proprie după datele furnizate de INSTITUTUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ

IV.4. Economie

În conformitate cu datele furnizate de Comisia Națională de Strategie și Prognoză, la finalul anului 2018, PIB-ul Regiunii de Vest reprezenta 9,6% din totalul național. Lăsând la o parte Capitala, care are un rezultat (226.238 milioane lei) cu mult peste cel al județelor, se poate observa o deplasare spre Vest a performanțelor înregistrate în ultimii ani, valorile cele mai mari fiind consemnate de Timiș și Cluj.

La nivel regional, ponderea județului Timiș în totalul PIB-ului înregistrat la nivelul regiunii este de 50,4%, iar următorul județ cu PIB-ul cel mai ridicat este **Arad**, cu 22%.

Aradul este un județ dinamic, cu o forță de muncă bine calificată și diversificată profesional. Este un județ care a demonstrat forță administrativă, atrăgând de-a lungul anilor fonduri europene în valoare de un miliard de euro, prin intermediul companiilor private și administrației locale.

Principalele domenii economice și contribuția lor la economia locală a județului Arad:

- Producție: 20%
- Comerț: 26%
- Servicii: 28%
- Import: export: 20%

- Construcţii: 6%

Principalele ramuri industriale şi cele mai reprezentative firme pentru Arad:

- vagoane de marfă - Astra Vagoane Trinty Rail Group;
- vagoane de călători - Astra Vagoane Călători;
- microbuze, autobuze, troleibuze - Astra Bus;
- mobilă şi accesorii pentru mobilă: IMAR, MGA, Cotta Internaţional, Feroneria;
- strunguri, maşini - unelte: ARIS;
- confecţii şi textile: Sabina & Co, Moda, TEBA, Manitoba;
- industrie alimentară: Indagrara;
- componente pentru industria auto: Leoni Wiring, Takata-Petri Romania, BOS Automotive;
- componente electronice: Eastern Technology;
- contoare: Contor Zenner, Victoria;
- încălţăminte: West Shoes Industry

Principalele produse de export: vagoane de marfă şi material rulant, confecţii şi textile, mobilier şi accesorii, componente pentru industria auto, încălţăminte, jucării.

IV.5. Turism

Judeţul Arad se bucură de un bogat şi variat patrimoniu turistic. Astfel, patrimoniul judeţului se scindează în două ramificaţii, respectiv:

- **Patrimoniul istoric şi cultural** reprezintă ansamblul monumentelor, reprezentând opere de arhitectură, de sculptură sau de pictură monumentală, elemente sau structuri cu caracter arheologic, inscripţii, grote şi grupuri de elemente care au o valoare universală excepţională din punct de vedere istoric, artistice sau ştiinţifice, grupuri de construcţii izolate sau grupate, situri, reprezentând lucrări ale omului sau opere rezultate din acţiunile conjugate ale omului şi ale naturii, precum şi zonele incluzând terenurile arheologice.
- **Patrimoniul material** cuprinde monumente, situri, opere de artă, moştenire lăsată de generaţiile precedente spre a fi păstrată şi transmisă generaţiilor viitoare.

Dintre cele mai reprezentative obiective turistice naturale ale judeţului Arad, menţionăm rezervaţiile naturale Peştera Valea Morii (comuna Moneasa), Dosul Laurului şi Baltele Gurahonţ (comuna Gurahonţ), Runcu-Groşi (comuna Bârzava), Poiana cu narcise Rovina şi Balta Rovina (oraşul Ineu), Balta Şoimoş (oraşul Lipova), Pădurea Sic (comuna Cărand), Peştera lui Duţu (comuna Săvârşin), Locul fosilifer Monoroştia (Comuna Bârzava), Locul fosilifer Zăbalţ (comuna Ususău), Pădurea de stejar pufos de la Cărand (comuna Cărand), Sărăturile (comuna Socodor), Arboretul Macea (comuna Macea), Prundul Mare (Parcul Natural Lunca) şi parcul natural Lunca Mureşului care se întinde atât pe teritoriul judeţului Arad, cât şi pe teritoriul judeţului Timiş.

Infrastructura turistică a judeţului Arad, la finalul anului 2020, încorpora 156 de unităţi de cazare (reprezentând 17,56% din totalul regiunii). Cele mai multe structuri de primire turistică se regăsesc în judeţul Hunedoara, cu un procent de 35,24% din totalul regiunii.

De altfel, în intervalul 2016 – 2020, în judeţul Arad, s-a înregistrat o creştere cu 7,58% a numărului de unităţi turistice a judeţului Arad.

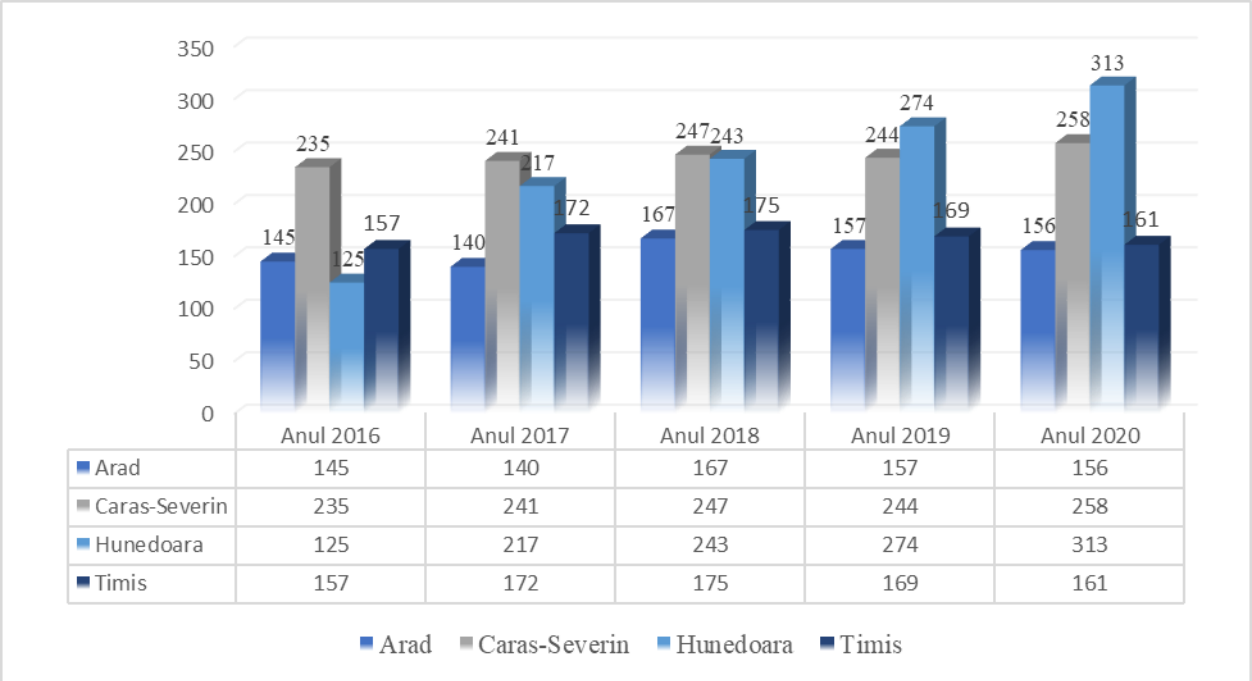

	Anul 2016	Anul 2017	Anul 2018	Anul 2019	Anul 2020
Arad	145	140	167	157	156
Caras-Severin	235	241	247	244	258
Hunedoara	125	217	243	274	313
Timis	157	172	175	169	161

Figura nr. 9: Evoluția structurilor de primire turistică
Sursa: Reprezentare proprie după datele furnizate de INSTITUTUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ

Capacitatea turistică a judeţului Arad reprezintă 17,09% din totalul regiunii. Ponderea cea mai mare, la nivelul regiunii, se înregistrează în judeţul Caraş-Severin, cu un procent 31,11%.

În perioada analizată (2016 – 2020), capacitatea de cazare turistică a judeţului Arad a înregistrat o scădere cu 4,73%.

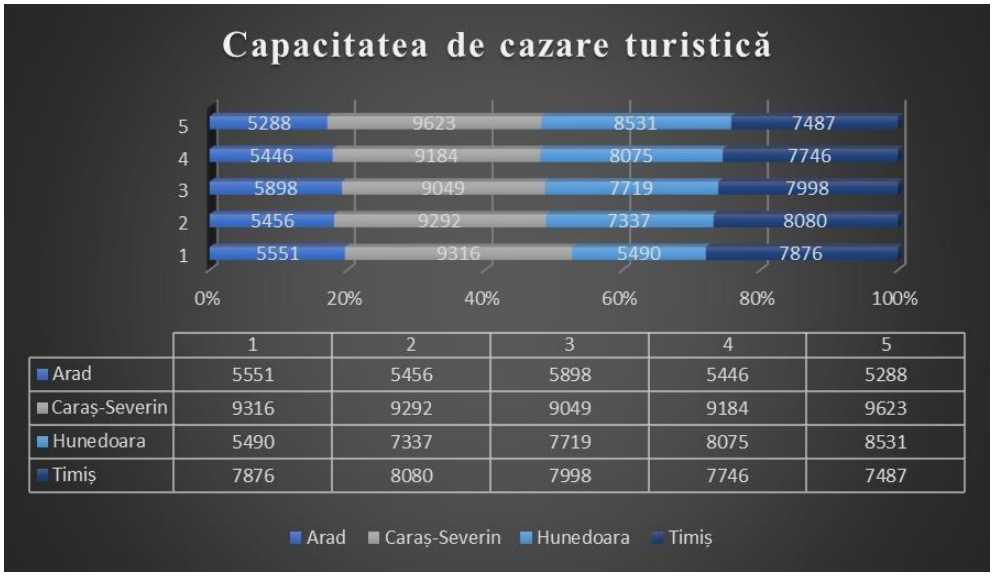

	1	2	3	4	5
Arad	5551	5456	5898	5446	5288
Caraș-Severin	9316	9292	9049	9184	9623
Hunedoara	5490	7337	7719	8075	8531
Timiș	7876	8080	7998	7746	7487

Figura nr. 10: Capacitatea de cazare turistică a județului Arad
Sursa: Reprezentare proprie după datele furnizate de INSTITUTUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ

IV.6. Cultură

La finele anului 2019, infrastructura culturală a judeţului Arad, încorpora:

- 200 de biblioteci, reprezentând 26,28% din totalul regional; ponderea cea mai mare fiind înregistrată la nivelul judeţului Timiş, 30,22%.
- 5 instituţii de spectacole (reprezentând 29,41% din totalul regional); ponderea cea mai mare fiind, de asemenea, înregistrată la nivelul judeţului Timiş, 47,05%.
- 1 cinematograf (reprezentând 9,09% din totalul regional); ponderea cea mai mare fiind înregistrată la nivelul judeţului Caraş-Severin, 36,36%.
- 12 muzee (reprezentând 16,90% din totalul regional); ponderea cea mai mare fiind înregistrată în Caraş-Severin şi Hunedoara, 28,16%.

Principalele muzee din judeţul Arad sunt: Complexul Muzeal Arad, Muzeul Memorial „Vasile Goldiş", Galeria Delta, Galeria Turnul de Apă şi Muzeul Orăşenesc Lipova înfiinţat în 1952 şi adăpostit în Castelul Misici, construit în secolul al XIX-lea.

IV.7. Sănătate

Sistemul de sănătate al județului Arad, asemeni celui de la nivel național, are în componență unități sanitare atât publice, cât și private.

Structura sistemului sanitar județean asigură în principal toată gama de servicii medicale specializate necesare pentru prevenirea, diagnosticarea și tratarea bolilor și urmărește asigurarea accesului echitabil la servicii de sănătate de calitate cât mai apropiate de nevoile individului și comunității.

La finele anului 2019, infrastructura de sănătate a județului Arad cuprindea 1330 unități sanitare (reprezentând 22,26% din totalul regional). Dintre acestea 0,82% erau reprezentate de spitale, 22,03% de cabinete medicale de familie, 21,42% de cabinete medicale de specialitate și 15,48% de farmacii, 28,79% de cabinete stomatologice, iar restul de 11,46% de alte unități sanitare.

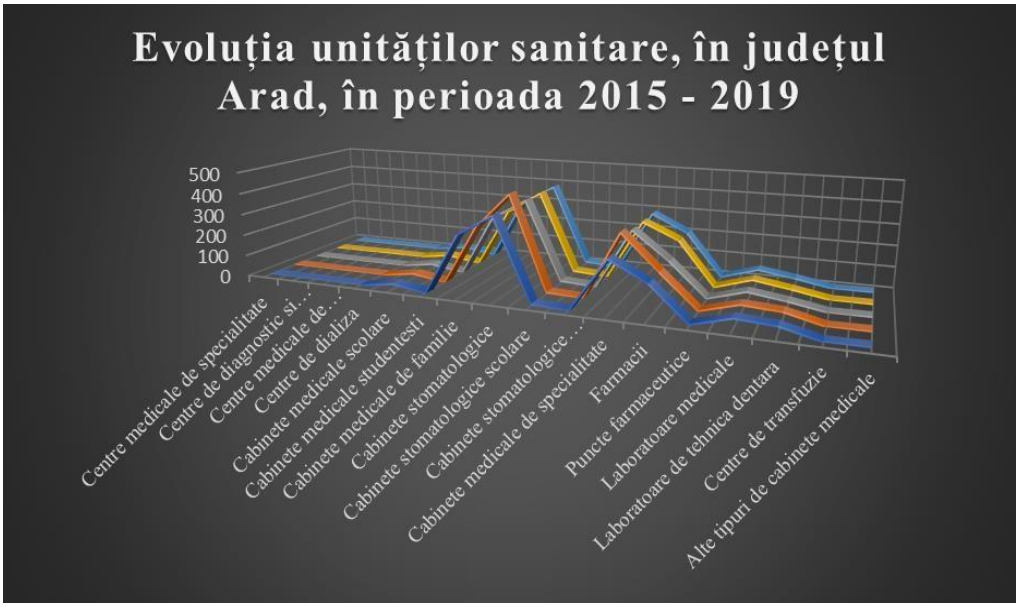

Figura nr. 11: Evoluția numărului de unități sanitare
Sursa: Reprezentare proprie după datele furnizate de INSTITUTUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ

La nivelul Regiunii de Vest, cea mai dezvoltată infrastructură de sănătate, se regăsește în județul Timiș, acesta deținând o pondere de 48,67% din totalul regional.

În ceea ce privește situația medicilor, la sfârșitul anului 2019, numărul medicilor înregistrați în cadrul unităților sanitare era de 1085 (reprezentând 14,38% din totalul medicilor înregistrați la nivel de regiune) și al personalului sanitar de 449 (reprezentând 23,26% din totalul regiunii).

De asemenea, nivel de regiune, cei mai mulți medici se întâlnesc în județul Timiș, respectiv 62,32% din totalul regiunii.

		Anul 2015	Anul 2016	Anul 2017	Anul 2018	Anul 2019
Medici (exclusiv stomatologi)	**Regiunea VEST**	6625	6754	7001	7214	7543
	Arad	1105	1120	1119	1134	1085
	Caraș-Severin	554	570	561	555	574
	Hunedoara	1126	1149	1155	1149	1183
	Timiș	3840	3915	4166	4376	4701
Alte tipuri de personal sanitar cu studii superioare	**Regiunea VEST**	1506	1698	1743	1864	1930
	Arad	390	468	429	450	449
	Caraș-Severin	52	59	66	105	115
	Hunedoara	358	379	381	378	395
	Timiș	706	792	867	931	971

Tabel nr. 5: Numărul personalului medico-sanitar în perioada 2011-2020
Sursa: INSTITUTUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ

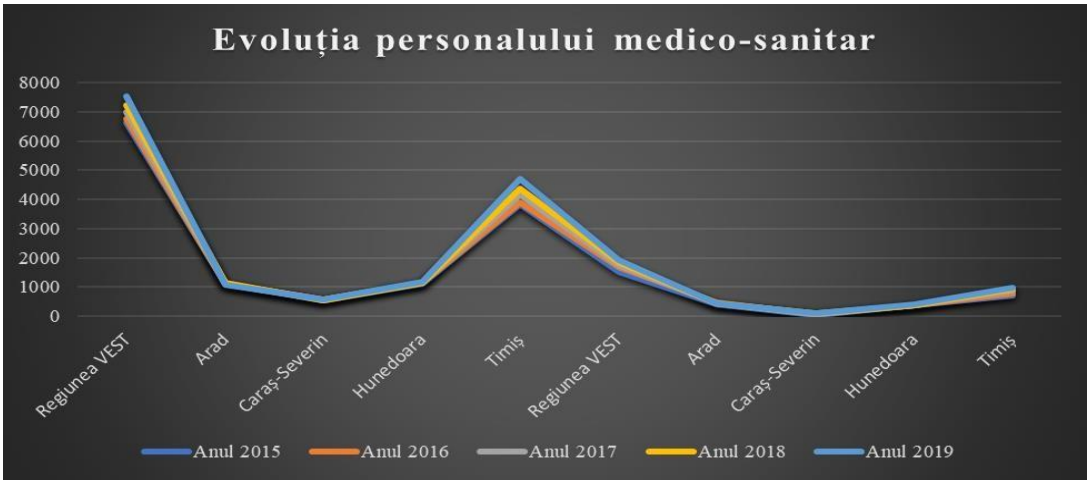

Figura nr. 12: Evoluția personalului medico-sanitar
Sursa: Reprezentare proprie după datele furnizate de INSTITUTUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ

IV.8. Educație

Infrastructura de învățământ existentă în Regiunea Vest, din anul 2015 și până în 2019, a înregistrat următoarea configurație:

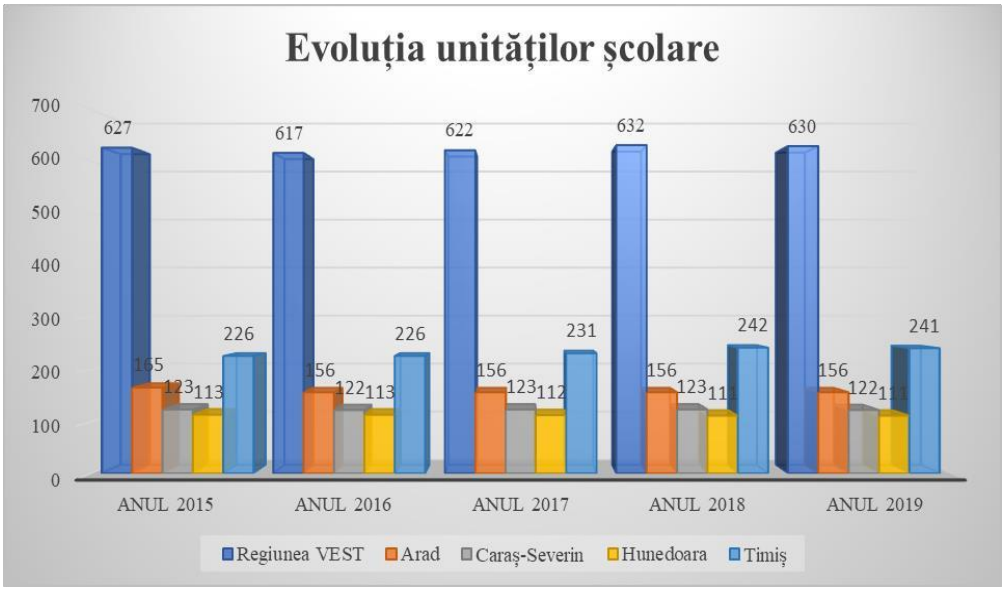

Figura nr. 13: Trendul numărului de unități școlare
Sursa: Reprezentare proprie după datele furnizate de INSTITUTUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ

Din analiza datelor statistice, la finalul anului 2019, rețeaua unităților școlare încorpora 156 de instituții, reprezentând 24,76% din totalul regiunii.

De asemenea, menționăm că învățământul arădean este recunoscut și la nivel național. Un clasament național realizat an de an arată care sunt cele mai bune licee din România, iar în poziții bune se află și câteva din județul Arad.

Clasamentul pe 2018, prezentat de portatul **www.admitereliceu.ro**, este realizat prin ponderarea următoarelor medii din fiecare liceu: media de admitere (40%), media de la examenul de Bacalaureat (30%), promovabilitatea la BAC (20%) și media rezultatelor obținute la olimpiade (10%).

Topul liceelor din România are 1204 unități de învățământ, iar pe locul I se află Colegiul Național „Sfântul Sava" București, cu scorul total 8,97, media de admitere 9.86 și promovabilitate de 99,57% la Bacalaureat.

Județul Arad are 35 de liceee în clasamentul prezentat, iar cel mai bun în 2018 a fost Colegiul Național „Moise Nicoară". Aflat pe locul I în județ, din punct de vedere al rezultatelor, în topul național este plasat pe locul 40, în scădere față de anul 2017, când se situa pe locul 36. Liceul are un scor total de 8.51 puncte, unul considerat foarte bun. Media de admitere în 2018 a fost 9.05, iar promovabilitatea la Bacalaureat a fost de 100%.

Pe locul II în topul judeţean se află Liceul Teologic Baptist „Alexa Popovici”, cu scorul 8.27, situat pe poziţia 76 în clasamentul naţional al rezultatelor, tot în csădere faţă de anul anterior, când era pe poziţia 71. Şcoala a avut o promovabilitate de 100% la Bacalaureat şi media de admitere 8.58.

În ceea ce priveşte învăţământul superior, judeţul Arad dispune de două universităţi:

- Universitatea de stat “Aurel Vlaicu” – pune la dispoziţie 9 facultăţi cu diverse specializări:
    1. Facultatea de Inginerie
    2. Facultatea de Inginerie Alimentară, Turism şi Protecţia Mediului
    3. Facultatea de Ştiinţe Umaniste şi Sociale
    4. Facultatea de Ştiinţe Economice
    5. Facultatea de Teologie Ortodoxă ”Ilarion V. Felea”
    6. Facultatea de ştiinţe exacte
    7. Facultatea de Ştiinţe ale Educaţiei, Psihologie şi Asistenţă Socială
    8. Facultatea de Educaţie Fizică şi Sport
    9. Facultatea de Design

- Universitatea de Vest “Vasile Goldiş” – pune la dispoziţie 6 facultăţi cu diverse specializări:
    1. Facultatea de Medicină
    2. Facultatea de Farmacie
    3. Facultatea de Medicină Dentară
    4. Facultatea de Ştiinţe Juridice
    5. Facultatea de Ştiinţe Economice, Informatică şi Inginerie
    6. Facultatea de Ştiinţe Socio-Umane şi Educaţie Fizică şi Sport

V. ORAȘUL SEBIȘ

V. 1. Istoric

Prima menţiune documentară a Sebişului datează din anul 1574, când se afla în proprietatea Beiului din Ineu, sub a cărui administrare se găsea întreg teritoriul. Pe la jumătatea secolului al XV-lea, Sebişul apărea împărţit în trei zone: Sebeş – pe teritoriul gării C.F.R. de astăzi şi împrejurimi, Boroş – pe teritoriul din partea dreapta a pârâului Valea Deznei (satul vechi) şi Mizocra – pe locul unde au fost viile Sebişului (care aproximativ din secolul XVI nu mai apare menţionat).

La sfârşitul secolului XVIII, dar mai cu seamă în prima jumătate a secolului XIX, pe fundalul destrămării feudalismului, încep să apară şi în aceste zone influenţele orânduirii capitaliste. Încep să se defrişeze păduri, valorificându-se masa lemnoasă şi extinzându-se terenurile agricole şi păşunile şi, de asemenea, încep să se exploateze piatra şi zăcămintele de fier.

Astfel, a fost construit la Sebiş, în anul 1840, de către contele Konigsegg, primul şi cel mai mare atelier de prelucrat fier din această parte a Apusenilor, atelier care mai târziu a devenit o fabrică dezvoltată.

La sfârşitul secolului XVIII, se începe şi construirea unei mori pe Valea Deznei, în zona cunoscută sub denumirea „Strâmtură”, între dealul Pleşcuţa şi pădurea Pleşa. Această moară a fost făcută din piatră, acoperită cu şindrilă, fiind acţionată de apă printr-un canal şi a adus venituri importante comunităţii, venituri folosite pentru repararea casei comunale şi construirea şcolilor română şi reformată.

Din această perioadă regăsim menţionate şi numele primilor învăţători care au predat la şcoala românească sebişană, şi anume: Simeon Tomuţa (1813), Moise Popovici (1834), Moise Magdu (1834), Gheorghe Vesa (1835), Nicolae Tomuţa (1857) şi alţii.

V. 2. Localizare, structură administrativă și accesibilitate

Repere geografice: 46°22’0” N, 22°7’0” E; altitudine: 200-350m; suprafaţă: 65,94Km2 (reprezentând 0,89% din suprafaţa totală a judeţului Arad).

Ca mijloace de comunicaţie, oraşul Sebiş comunică cu regiunea, prin şosea şi cale ferată (inaugurată în anul 1881).

Calea Ferată face legătura **Brad - Gurahonţ - Sebiş - Ineu - Sântana - Arad.**

Prin Sebiș trec drumurile județene:

- **DJ793** care face legătura între Buteni şi Beliu;
- **DJ792B** care face legătura între Bârsa şi Moneasa.

Prin apropiere trece drumul naţional **DN79A** care face legătura între Sântana şi Brad.

Sebişul are asfalt, canalizare în proporţie de 100%, apă completă şi o reţea de trotuare cuprinzătoare. Şoseaua de centură este în dezvoltare, cu pod peste Valea Deznei.

Din componenţa administrativ-teritorială a oraşului Sebiș, mai fac parte :

- satul **Donceni**, situat în partea de Nord- Est la 5 km de oras pe şoseaua Sebiș- Moneasa.
- satul **Prunişor**, situat în partea de Nord- Vest la 5 km de oras pe şoseaua Sebiș- Beliu.
- satul **Sălăjeni**, situat în partea de Est la o distanţă de 4 km de oraș.

Donceni

Satul Donceni este menţionat în 1441 ca făcând parte din domeniul cetăţii Şiria, în contextul daniei regale către despotul Gheorghe Brancovici. În 1553 satul era integrat în domeniul familiei nobiliare Losonczy, iar în anul 1561 erau consemnate 2 sesii iobăgeşti aparţinând aceluiaşi domeniu. Între 1579 şi 1597 localitatea Donceni era stăpânită de nobilul maghiar Kornis. În 1645 ţăranii din Donceni au făcut plângere la autorităţile principatului împotriva atacurilor şi atrocităţilor turceşti. În 1732 satul Donceni aparţinea domeniului ducelui de Modena. În 1804 Erariul vinde satul familiei nobiliare Königsegg.

Figura nr. 14: Donceni
Sursa: **www.wikipedia.org**

Prunişor

În 1561 satul Prunişor era stăpânit de familia nobiliară Császár. În veacul al XVII lea localitatea Prunişor aparţinea domeniului Keresztessy, iind menţionată ca atare în 1622. La mijlocul secolului al XVIl lea, în1650, satul era integrat domeniului regal, în fapt princiar. În 1732 satul prunişor aparţinea domeniului ducelui de Modena. În anii 1792 şi 1804 Erariul vinde satul familiei nobiliare Königsegg.

Figura nr. 15: Prunișor
Sursa: **www.wikipedia.org**

Sălăjeni

În anul 1561 Sălăjeni aparţinea domeniului familiei nobiliare Losonczy. În 1573 aşezarea era stăpânită de turcul Aga Muharem. În 1589 localitatea era integrată domeniului Dégel. În 1732 satul aparţinea ducelui de Modena. În 1821 Erariul austriac vinde satul Sălăjeni familiei nobiliare Török.

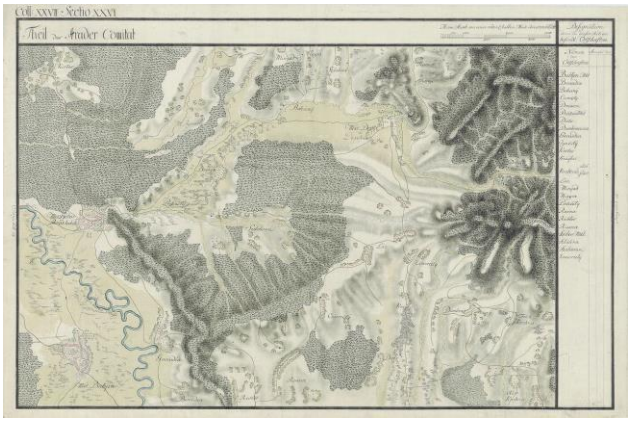

Figura nr. 16: Sălăjeni
Sursa: **www.wikipedia.org**

V. 3. Cadrul natural

➢ Relief

Oraşul Sebiş se află localizat în partea de nord – est a judeţului Arad, în depresiunea Buteni – Bocsig, la zona de contact cu dealurile Ciunteşti – Crocna, dealuri ce delimitează această depresiune în partea Nordică, având o altitudine ce variază între 200 m şi 350 m.

Suprafeţele cele mai des întâlnite de-a lungul acestor culmi sunt situate la altitudine absolută de 200 – 250 m adică la circa 100 – 120 m deasupra câmpiei Crişului Alb. Energia de relief este cuprinsă între 150 – 300 m.

În lungul liniei de contact a culmilor deluroase cu câmpia Crişului Alb s-a format un tăpşan deluvio-proluvial, mai ales pe seama numeroaselor conuri de dejecţie de la gura văilor care ies din câmpie.

Trecerea spre câmpia Crişului Alb se realizează printr-un versant cu înclinaţie moderată, care marchează o diferenţă de nivel de 60 – 80 m, mai accentuată în porţiunile unde apar câteva înălţimi izolate, alcătuite din roci mai rezistente, care pe alocuri trec de 300 m – dealurile Sebiş – Berindia.

Oraşul Sebiş se află poziţionat în cadrul unuia dintre cele 14 unităţi principale de relief, în care e împărţit teritoriul judeţului Arad.

În conformitate cu datele preluate din Planul Urbanistic General al oraşului Sebiş, altitudinea medie înregistrată în Sebiş este de 431 m.

➢ Hidrografie

În sudul oraşului Sebiş, se regăseşte Crişul Alb, al cărui afluent, Dezna, străbate oraşul.

Cele două râuri, Mureşul şi Crişul Alb străbat judeţul de la est la vest şi aduc un important aport de debite şi, în acelaşi timp, au construit pe parcursul ultimei ere geologice, două mari acvifere, conurile aluvionare, cu mari rezerve de ape subterane.

Acest lucru a permis dezvoltarea continuă a alimentărilor cu apă, fără restricţii, întrucât resursele de apă subterane sunt deosebit de valoroase atât din punct de vedere cantitativ, cât şi calitativ.

De altfel, afirmăm faptul că alimentarea cu apă a populaţiei judeţului Arad este asigurată în majoritate din subteran. Apele de medie adâncime cantonate în conul aluvionar al Crişului şi al Mureşului constituie principala resursă de apă pentru populaţie. Există 4 captări din ape de suprafaţă pentru alimentarea populaţiei: la Sebiş, Hălmagiu, Căsoaia şi Moneas, care totalizează un volum de 564 mii mc/an.

➢ Clima

Poziţionarea excepţională a oraşului, atât vestic, cât şi sudic, îi oferă localităţii o mai mare cantitate de căldură şi lumină.

De-a lungul anului, luna cu cele mai frecvente temperaturi negative este ianuarie, cele mai ridicate valorii medii ale acestei luni fiind cuprinse între 0℃ – 1℃. Luna cea mai caldă din timpul anului este iulie, temperatura medie fiind cuprinsă între 20℃ şi 21℃.

Durata medie a intervalului de zile fără îngheţ este mai mare de 180 zile. În acest interval se întregistrează 95 – 100 zile de vară (temperatură maximă mai mare de 25℃) şi circa 35 de zile tropicale (temperatură maximă mai mare de 30℃).

În frecvenţa anuală a vântului se simte influenţa Carpaţilor Apuseni. Aceştia au rol de baraj orografic şi diminuează influenţa componentei estice. Vitezele medii anuale ale vântului pe direcţii depăşesc 3 m/s, iar cele mai mari viteze medii se înregistrează pe direcţia N (4,3 m/s), NV (4,2 m/s), V (4 m/s), restul vitezelor fiind cuprinse între 2,6

Ţinând seama că precipitaţiile se distribuie uniform în cursul anului, în timp ce evapotranspiraţia se produce numai în lunile calde ale anului, din aprilie până în

septembrie, rezultă un raport deficitar între cantitatea de apă primită şi cea cedată. Cel mai mare deficit are loc în luna iulie, mai precis în luna cea mai caldă.

Ca o consecinţă, în lunile calde ale anului se impune a fi luate unele măsuri hidroameliorative. În restul anului, însă, situaţia se omogenizează datorită rezervei de apă acumulată în sol în sezonul rece.

➢ Flora şi fauna

Vegetaţia localităţii Sebiş încorporează următoarele specii:

Păduri: gorun, garniţă, stejar penduculat, fag, carpen, subarbreţi şi plantaţii de răşinoase.

Pajişti, fâneţe, izlazuri: Festuca Pseudovina, Festuca Sulucata, Festuca Valleriana, Lolimi Perene, Trifolium Repens.

Zone cu exces de umiditate, lunca Crişului şi a văii Dezna: Agrotis Alba, Poa Pratensis, Alopecurus Pratensis, zăvoaie de sălcii, plopi şi arini.

Plante medicinale: porumbar, soc, tei, muşeţel, mentă, nalbă, etc.

Plante de cultură: cereale, plante furajere, legume, pomi fructiferi (nucul are o dezvoltare foarte bună).

Parcul dendrologic, cu peste 100 de specii de plante şi arbori, la cantonul Ciuntărie. Acesta reprezintă, în fapt, un monument al naturii.

Privitor la distribuţia vegetaţiei, se identifică următoarele tipuri de unităţi:

- Unităţi zonale pe altitudine
- Unităţi zonale pe latitudine
- Unităţi intrazonale şi azonale

➢ Resursele solului

Graţie paletei diversificate a condiţiilor pedogenetice a judeţului Arad, la nivelul localităţii Sebiş se regăsesc mai multe tipuri de sol.

Solurile brune de pădure au un profil mai slab, diferenţiat colorat, brun sau brun gălbui cu nuanţe de obicei mai închise în orizontul superior din cauza prezenţei humusului. Aceste soluri prezintă o fertilitate medie în agricultură, fiind prielnice pentru cultura

plantelor industriale (floarea soarelui, sfeclă de zahăr, cânepă, in), a plantelor alimentare şi a celor de nutreţ. De asemenea, pe aceste soluri sunt întâlnite şi fâneţe naturale.

Solurile podzolice provenite prin spălarea solurilor brune de pădure se găsesc în partea de sud a oraşului şi au o fertilitate naturală mică, ele necesitând o mai mare cantitate de îngrăşăminte azotoase.

În apropierea Crişului Alb, solul este aluvionar pe luncă, argilos, cu o bogată vegetaţie de fâneaţă umedă. Fiind în apropierea apelor, aceste terenuri pot fi irigate uşor. Datorită acestui fapt rezultă şi pretabilitatea lor în legumicultură.

Însă, precizăm faptul că există terenuri cu limitări, în cazul utilizării lor cu destinaţia de terenuri arabile, din cauza inundabilităţii frecvente. În această situaţie sunt incluse terenurile din lunca Crişului Alb. Unele dintre aceste terenuri au potenţial de terenuri agricole şi ar putea fi integrate în suprafaţa agricolă în urmă realizării unor lucrări de desecări şi îndiguiri.

- **Riscuri naturale**

Din perspectiva riscurilor naturale, localitatea Sebiş nu se încadrează în zonele de risc de natură geologică, hidrologică sau de alt tip.

VI. ANALIZA SITUAȚIEI CURENTE

VI. 1. Fondul funciar

La finele anului 2014, fondul funciar al localităţii Sebiş însuma 6577 ha, reprezentând 0,84% din totalul judeţean.

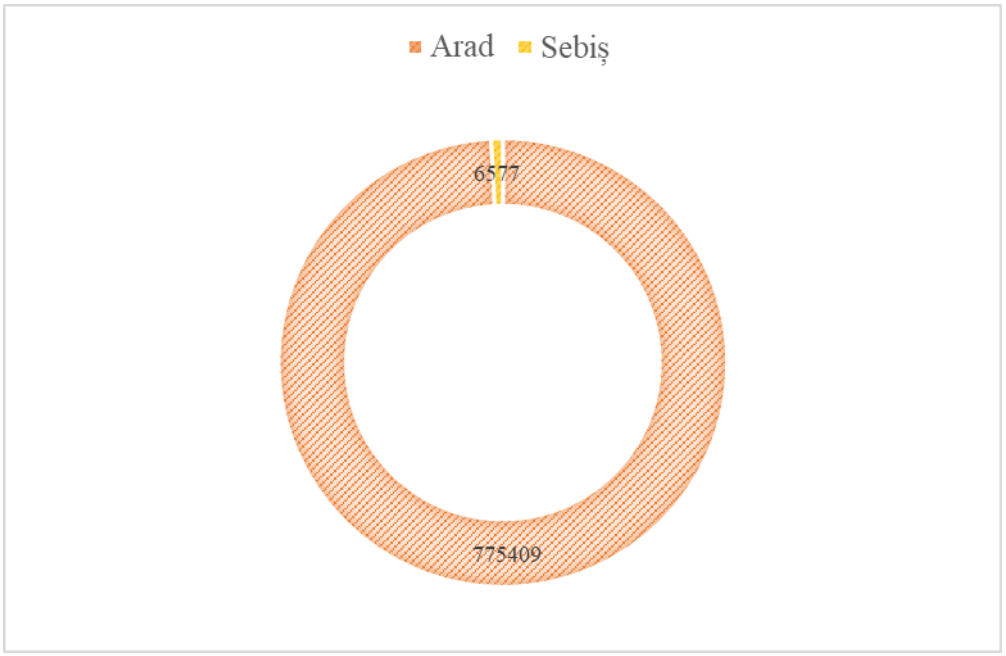

Figura nr. 17: Fondul funciar al localităţii Sebiş
Sursa: Reprezentare proprie după datele furnizate de INSTITUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ

VI. 2. Economie

- Agricultura
  - Cultivarea plantelor

În Sebiş, în anul 2003, suprafaţa şi producţia principalelor culturi se prezenta astfel:

* Grâu şi secară: suprafaţa reprezenta 0,14% din totalul judeţului Arad şi producţia 0,08%.
* Porumb boabe: suprafaţa reprezenta 0,42% din totalul judeţului Arad şi producţia 0,39%.
* Cartofi: suprafaţa reprezenta 0,74% din totalul judeţului Arad şi producţia 0,55%.

* Legume: suprafaţa reprezenta 1,25% din totalul judeţului Arad şi producţia 1,15%.

	Suprafaţa cultivată a principalelor culturi (hectare)		Producţia agricolă vegetală (tone)	
Principalele culturi	Arad	Sebiş	Arad	Sebiş
Grâu şi secară	69392	103	186979	165
Porumb boabe	131250	555	383366	1525
Cartofi	5354	40	54494	300
Legume	9588	120	97525	1130

Tabel nr. 6: Cultivarea plantelor
Sursa: INSTITUTUL NAŢIONAL DE STATISTICĂ

➢ Creşterea animalelor

În 2003, situaţia principalelor categorii de animale se prezenta astfel:

* Bovinele reprezentau 0,85% din totalul judeţean.
* Porcinele reprezentau 0,50% din totalul judeţean.
* Ovinele reprezentau 0,57% din totalul judeţean.
* Păsările reprezentau 0,83% din totalul judeţean.

Principalele categorii de animale	Arad	Sebiş
Bovine	59570	510
Porcine	225717	1150
Ovine	248131	1420
Păsări	1711745	14300

Tabel nr. 7: Creşterea animalelor
Sursa: INSTITUTUL NAŢIONAL DE STATISTICĂ

➢ Mediul de afaceri

În orașul Sebiș se regăsesc 896 agenți economici, reprezentând 1,72% din totalul agenților economici din județul Arad.

În ceea ce privește structura principalilor indicatori de performanță, menționăm că:

- ✓ Cifra de afaceri înregistrată este de 283,4 milioane lei (64,4 milioane euro), reprezentând 0,87% din cifra de afaceri din Județul Arad.
- ✓ Numărul de angajați este de 1518 angajați, reprezentând 1,69% din totalul de angajați din Județul Arad.
- ✓ Profitul este este 32,7 milioane lei (7,4 milioane euro), reprezentând 1,58% din profitul net realizat în Județul Arad.

După cifra de afaceri, în top 5 firme din Sebiș, se regăsesc:

1. MINIMAXX SOFA SRL – Cifra de afaceri în valoare de 90,4 milioane lei (20,5 milioane euro)
2. GEMA SUPERB SRL – Cifra de afaceri în valoare de 25,5 milioane lei (5,8 milioane euro)
3. ANIDORA SRL – Cifra de afaceri în valoare de 14,3 milioane lei (3,2 milioane euro)
4. STIWEX SRL – Cifra de afaceri în valoare de 10,8 milioane lei (2,5 milioane euro)
5. MANUFACTURA MAGURA SRL – Cifra de afaceri în valoare de 10,1 milioane lei (2,3 milioane euro)

După numărul de angajați, în top 5 firme din Sebiș, se găsesc:

1. MINIMAXX SOFA SRL – 214 angajați
2. GEMA SUPERB SRL – 175 angajați
3. M.J.M. NAPPA SRL – 81 angajați
4. OCOLUL SILVIC PRIVAT CODRII ZĂRANDULUI SRL –58 angajați
5. FALCA ROMÂNIA SRL – 45 angajați

După profit, în top 5 firme din Sebiș, se găsesc:

1. MINIMAXX SOFA SRL – Profitul în valoare de 8,2 milioane lei (1,9 milioane euro)

2. STIWEX SRL – Profitul în valoare de 3,1 milioane lei (703.400 euro)
3. GEMA SUPERB SRL – Profitul în valoare de 2,2 milioane lei (493.988 euro)
4. CENTRUL DE PROIECTARE DRUM EXPERT SRL – Profitul în valoare de 1,9 milioane lei (440.421 euro)
5. NAPPACONF SRL – Profitul în valoare de 1,2 milioane lei (267.460 euro)

➢ Turism

Pentru turişti, oraşul Sebiş este punctul de pornire spre cursul superior al Crişului Alb, spre staţiunea balneoclimaterică Moneasa şi spre culmile Munţilor Codru Moma, dar şi spre alte obiective turistice din zonă.

În Sebiş, principalele atracţii turistice (antropice şi naturale) sunt:

- Biserica Ortodoxă „Sf. Arhangheli Mihail şi Gavril”

Figura nr. 19: Biserica Ortodoxă „Sf. Arhangheli Mihail şi Gavril”
Sursa: **www.mapio.net**

- Casa Waldstein (în prezent, Biblioteca Orăşenească)
- Popasuri turistice din Ţara Zarandului

Ţara Zarandului este tărâmul de basm dintre colinele domoale ale Apusenilor, un colţ de natură fermecător cuprins între izvoarele şi valea Crişului Alb. Străjuit că o cetate de dealuri prelungi şi munţi bogaţi în aur, acest meleag dezvăluie peisaje încântătoare, sate pitoreşti cu obiceiuri străvechi şi o linişte deplină, în care doar păsările cerului şi susurul apei îşi fac auzit cântecul. Aici, moţii crişeni îşi randuiesc şi astăzi viaţă după datinile şi tradiţiile străbunilor, păstrând neîntinată atmosfera arhaică. În Zarand, portul popular, meşteşugurile şi folclorul sunt darurile cele mai de preţ pe care le-au primit sătenii şi pe care le transmit copiilor.

Ţara de piatră a Zarandului poartă peste timp amintirea eroilor transilvăneni Horia, Cloşca, Crişan şi Avram Iancu, personalităţi care au marcat istoria acestei regiuni. Călătorul va descoperi în drumul său, nu numai monumente ridicate în cinstea revoluţionarilor, ci şi castele şi cetăţi măreţe, biserici din lemn şi din piatră, peşteri, chei, lacuri şi sate răsfirate. Crisenii mai ştiu şi acum să ţească la război, să sculpteze lemnul şi să modeleze lutul, însă te cuceresc mai ales cu felul lor de-a fi şi cu poveştile pe care ţi le istorisesc cu calm.

Figura nr. 20: Ţara Zarandului
Sursa: **www.romania-travel-guide.com**

Muzeele, bisericile, ansamblurile folclorice şi artizanii, din Ţara Zarandului, păstrează legătura cu trecutul acestor locuri, evocând adevăratele valori ale moţilor.

Figura nr. 21: Țara de piatră a Zarandului
Sursa: **www.romania-travel-guide.com**

Figura nr. 22: Reprezentanți Țara Zarandului
Sursa: **www.romania-travel-guide.com**

Figura nr. 23: Tradiții și obiceiuri
Sursa: **www.romania-travel-guide.com**

Palatul Solymosy din Mocrea, reşedinţa regelui Serbiei de la Bocsig şi castelul Wadstein din Sebiş sunt o punte de legătură cu epoca familiilor nobiliare, a prinţilor şi a conteselor. Pentru pasionaţii de fotografie, edificiile în stil neoclasic şi baroc pot fi suprinse în imagini unice, în lumina tainică a asfinţitului. Între zidurile castelelor vei află amănunte din viaţă aristocraţilor şi poveştile care i-au făcut cunoscuţi.

Figura nr. 24: Palatul Solymosy
Sursa: **www.romania-travel-guide.com**

- Zona turistică Sălăjeni

- Rezervaţia naturală Dealul Pleşa Sebişului

Rezervaţia naturală Dealul Pleşa Sebişului este situată în imediată apropiere a oraşului Sebiş, în administrarea Romsilva RA - Direcţia silvică Arad, Ocolul Silvic Sebiş - Moneasa.

Aceasta este o rezervaţie naturală mixtă şi ocupă o suprafaţă totală 290,6 ha. Scopul instituirii rezervaţiei este de a proteja ghimpele (Ruscus aculeatus) şi vegetaţia lemnoasă termofilă. Include specii ierboase termofile şi specii lemnoase rare, dintre care amintim: Tamus comunis L, Campanulă rapunculus L, Quercus petraea şi Mattuschka (Liebl).

În ceea ce privește cazarea în orașul Sebiș, sunt de amintit două pensiuni, respectiv:

*Pensiunea Ladyna 3**

Figura nr. 25: Pensiunea Ladyna
Sursa: **www.infopensiuni.ro**

Pensiunea dispune de 8 camere şi 17 locuri de cazare, locuri distribuite în trei categorii: camere cu două paturi, camere cu trei paturi, camere duble. Pensiunea dispune de internet şi wireless gratuit.

Preţurile de cazare se pot negocia în funcţie de numărul de zile rezervate, tipul serviciilor oferite, numărul locurilor ocupate şi perioada anului.

Pensiunea Ladyna dispune de o curte interioară unde se pot parca maşinile, o zonă de relaxare în spatele clădirii, unde se poate întreţine activităţi outdoor (grătare, activităţi sportive) şi, de asemenea, în zona de relaxare se găseşte o terasă acoperită, unde se poate servi masa.

*Pensiunea Elena 3**

Figura nr. 26: Pensiunea Elena
Sursa: www.infopensiuni.ro

Pensiunea Elena este situată la ieşirea din Sebiș spre Beliu, oferind astfel cadrul perfect pentru distracţie şi relaxare. Aceasta pune la dispoziţie 12 locuri de cazare, în 6 camere. Fiecare spaţiu de cazare dispune de baie proprie, televizor/cablu şi internet.

Turiştii care aleg Pensiunea Elena beneficiază de acces la piscină exterioară (deschisă vara), spaţiu de joacă special amenajat pentru copii, locuri de campare şi popas pentru rulote.

Pensiunea Elena are o suprafaţă generoasă (15.000 mp) şi cuprinde 2 bazine – unul pentru adulţi şi unul pentru copii, dotate cu sisteme de reciclare, filtrare şi tratare automată a apei.

Pensiunea ONYX

Figura nr. 27: Pensiunea Ladyna
Sursa: Primăria oraşului Sebiş

Pensiunea dispune de 12 camere şi 27 locuri de cazare, locuri distribuite în trei categorii, respectiv camere cu două paturi, camere cu trei paturi şi camere matrimioniale, toate dotate cu televizor, cablu, internet, baie şi balcon.

Pensiunea Onyx este situatăla ieşirea din Sebiş spre Moneasa, într-o oază de verdeaţă pe malul unui lac înconjurat de stânci, iar în partea dreapta a acesteia, dealurile urmează cursul Văii Deznei, urcând până spre Dealul Pleşa, spre Pădurea Seculară de paltini şi stejari.

Unitatea dispune de sală de restaurant, două terase unde cazaţii se pot relaxa şi pot consuma din specialităţile bucătăriei restaurantului, zona de agrement (grătare, activităţi sportive) şi, totodată, pot practică pescuitul sportiv.

Unitatea oferă parcare gratuită.

Pensiunea Raiul Munţilor

Figura nr. 28: Pensiunea Ladyna
Sursa: Primăria oraşului Sebiş

Pensiunea dispune de 6 camere şi 12 locuri de cazare, locuri distribuite în două categorii, respectiv camere matrimoniale şi camere cu două paturi,toate dotate cu baie proprie, televizor, cablu şi internet.

Clienţii pensiunii se pot bucura de zona de agrement din curte, având şi posibilitatea de a face grătare sau de a se relaxa în ciubărul cu jacuzzi.

Pentru iubitorii de sporturi extreme există posibilitatea de a închiria ATV-uri şi a face plimbări pe trasee de vis.

Pensiunea Raiul Munţilor este situată la ieşirea din Sebiş spre Moneasa, prin spatele său trecând Valea Deznei.

Unitatea oferă parcare gratuită.

VI. 3. Infrastructura

- Infrastructura de utilităţi

  - Alimentarea cu apă şi canalizarea

Sebiş dispune de un sistem centralizat de alimentare cu apă potabilă, ce se dezvoltă pe teritoriul mai multor zone, precum: Bîrsa, Buteni, Chisindia şi, de asemenea, pe satele apărţinătoare ale acestuia.

La finele anului 2019, reţeaua de distribuţie a apei potabile a Sebişului însuma 98 km, reprezentând 3,22% din reţeaua de distribuţie a apei potabile a judeţului Arad. Reţeaua de distribuţie a apei potabile a judeţului Arad însuma 3038,6 km, cu o capacitate de producere a apei potabile de 362 030 Mc/zi. În timp ce, capacitatea de producere a apei potabile a Sebişului era de 6468 Mc/zi.

În ceea ce privește cantitatea de apă potabilă distribuită consumatorilor, în 2019, aceasta era de 727 Mii mc (reprezentând 3,14% din totalul județean) în Sebiș. Tot în 2019, lungimea totală a conductelor de canalizare a localității Sebiș era de 62,7 km, reprezentând 4,53% din rețeaua județului Arad.

Principalul operator al orașului Sebiș răspunzător atât de alimentarea cu apă, cât și de rețeaua de canalizare este **S.C. TERMO-CONSTRUCT S.A.**

- Alimentarea cu energie termică

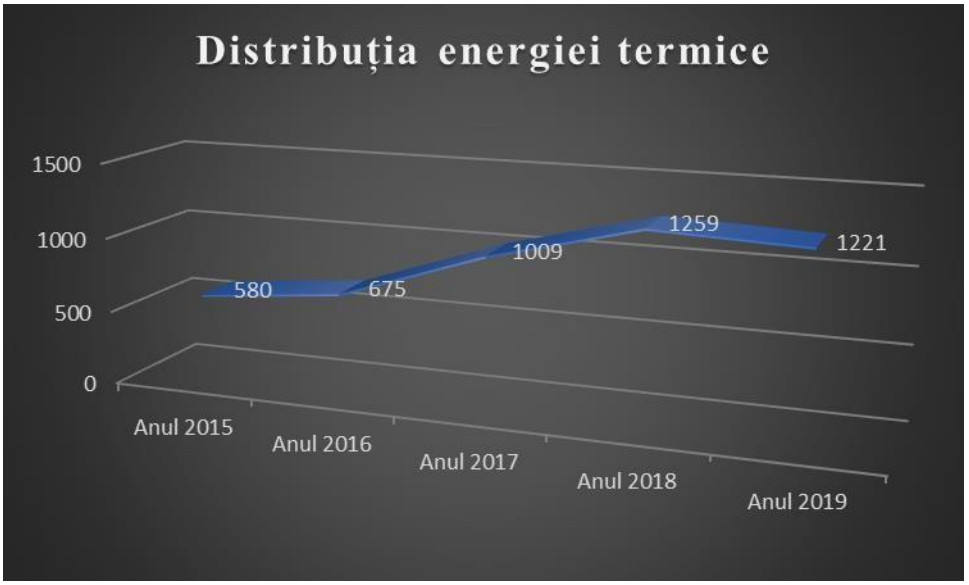

Figura nr. 27: Distribuția energiei termice
Sursa: INSTITUTUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ

Din analiza datelor statistice, se poate observa faptul că, în intervalul 2015 – 2019, distribuția energiei termice, cuantificată în Gigacalorii (Gcal), a înregistrat un trend oscilant. Până în anul 2018 a fost înregistrată o creștere o constantă a energiei distribuite, iar în perioada 2018 – 2019, energia termică distribuită a scăzut cu 38 Gcal.

La nivelul orașului, sistemul de încălzire predominant este cel individual cu sobe sau microcentrale proprii. De altfel, în centrul orașului se regăsește o rețea de termoficare alimentată de o centrală termică, ce funcționează pe combustibil lichid ușor.

Prin intermediul acestei centrale, se asigură necesarul de căldură și apă caldă al blocurilor și al instituțiilor de învățământ, situate în proximitatea zonei centrale.

- Alimentarea cu energie electrică

Orașul Sebiș se numără printre puținele orașe care dețin un parc fotovoltaic pe o întindere de 44 ha și care furnizează energie în rețeaua națională rezultată de la un număr de 72.000 de panouri fotovoltaice.

Alimentarea cu energie electrică se face prin LEA 20 kV, cu dublu circuit de la sistemul energetic din zonă. Distribuția la consumator se face prin linii aeriene stradale de kV, până la firidele de branșament. Astfel, orașul dispune de un grad de electrificare de 98%.

Alimentarea cu energie electrică a orașului Sebiș este realizată de **E-Distribuție Banat.**

- Salubritate

Serviciile de salubritate ale orașului Sebiș sunt asigurate de **S.C. ACTIV SALUBRITATE S.A.** – operator al serviciului de colectare a deșeurilor municipale și similare, desemnat în baza Contractului de delegare prin concesiune nr. 1284/ 2018, încheiat cu ADISIGD – Județul Arad.

- Căi de comunicație și transport

Localitatea Sebiș se regăsește la intersecția drumurilor județene DJ793 Sintea Mare – Șepreuș – Cermei – Beliu – Carand – Sebiș – Buteni și drumul județean DJ792B Sebiș – Moneasa.

Din punct de vedere administrativ-teritorial, orașul Sebiș este delimitat la **Est** de comuna Dezna, aflată la 11 km de oraș, pe șoseaua Sebiș – Moneasa, la **Vest** de comuna Bîrsa situată la aproximativ 5 km, pe șoseaua Sebiș – Arad, la **Sud** de comuna Buteni, situată la 5 km de oraș, pe șoseaua Sebiș – Brad, la **Nord – Vest** de comuna Cărând, situată la 10 km de oraș, pe șoseaua Sebiș – Beliu, iar la **Nord** de comuna Igneşti, situată la 8 km de oraș.

În apropierea localității se regăsesc două drumuri comunale, un drum județean și un drum național, reprezentate de: DC19, DC31, DJ708 și DN79A.

Legăturile directe cu principalele localități ale județului se realizează prin drumuri moderne, atât cu nordul, estul, cât și cu vestul județului, întrucât, rețeaua de drumuri care încadrează și intersectează orașul Sebiș, creează relații corespunzătoare atât cu județul Arad (situat la 58 km), cât și cu județele limitrofe Bihor (situat la 87,3 km) și Hunedoara (situat la 135,6 km).

Orașul nu deține o rețea proprie de transport în comun, însă, se regăsesc linii de transport interurban de la Arad, Timișoara, Deva spre Dezna și Moneasa.

În ceea ce privește transportul feroviar, acesta este asigurat de linia CFR, pe ruta Arad – Brad. De altminteri, se regăsesc două linii industriale pentru diverse unități industriale, una la periferia de sud – vest a localității, iar a doua în intravilan spre centru.

VI. 4. Populație

Conform recensământului efectuat în 2011, populația orașului Sebiș însuma 5.979 de locuitori, în scădere față de recensământul anterior din 2002, când se înregistraseră 6.327 de locuitori.

Din punct de vedere etnic, structura locuitorilor este după cum urmează:

- Etnici români (86,92%).
- Etnici romi (6,31%)
- Etnici maghiari (2,17%).
- Pentru 4,21% din populație, apartenența etnică nu este cunoscută.

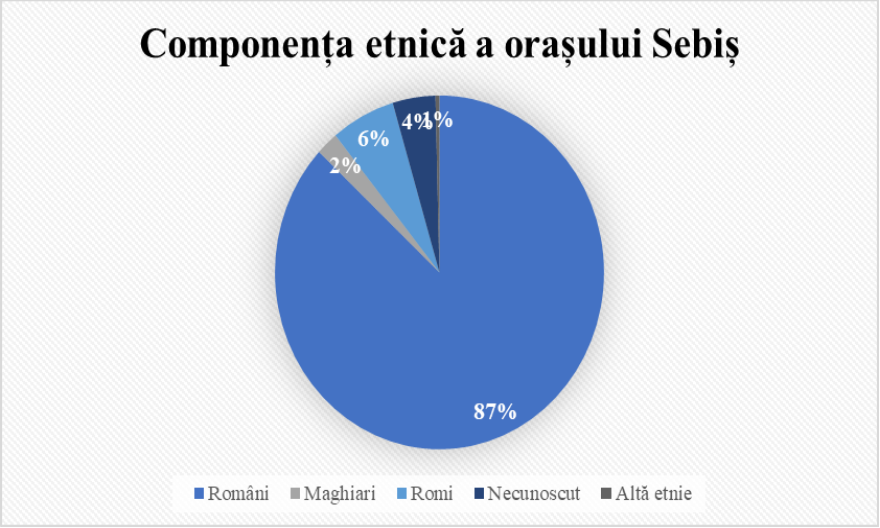

Figura nr. 28: Structura etnică a populației
Sursa: Reprezentare proprie după datele furnizate de INSTITUTUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ

Din punct de vedere confesional, majoritatea locuitorilor sunt:

- ortodocși (69,54%)
- penticostali (13,76%)

- baptiști (8,66%)
- romano-catolici (1,64%)
- reformați (1,05%).
- Pentru 4,18% din populație, nu este cunoscută apartenența confesională.

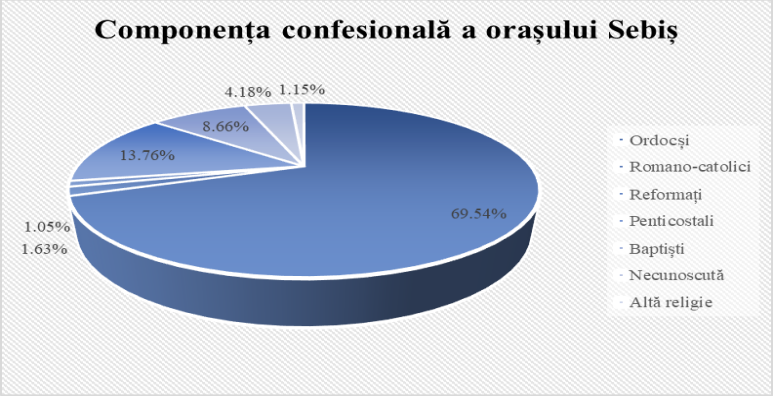

Figura nr. 29: Structura confesională a populației
Sursa: Reprezentare proprie după datele furnizate de INSTITUTUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ

Din analiza datelor statistice, populația orașului Sebiș a înregistrat o scădere în intervalul de timp analizat. Mai precis, în anul 2020, populația localității a fost în scădere cu 5,97% față de 2011, atingând valoarea de 6327 persoane (reprezentând 1,34% din totalul județean). La nivel de județ, în perioada studiată, s-a înregistrat, de asemenea, o scădere a populației cu 2,08%.

De altfel, conform datelor furnizate de Primăria orașului Sebiș, rata medie a mortalității este de 913 persoane, pe când cea a natalității de 165 persoane.

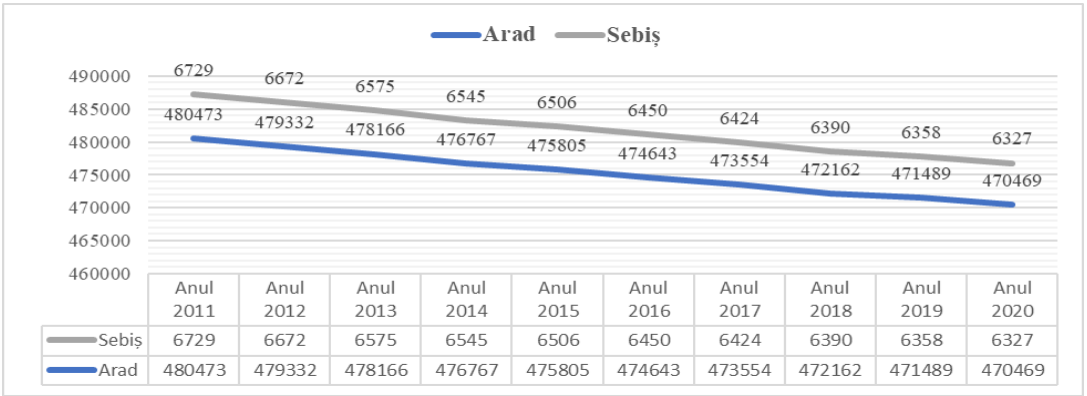

	Anul 2011	Anul 2012	Anul 2013	Anul 2014	Anul 2015	Anul 2016	Anul 2017	Anul 2018	Anul 2019	Anul 2020
Sebiș	6729	6672	6575	6545	6506	6450	6424	6390	6358	6327
Arad	480473	479332	478166	476767	475805	474643	473554	472162	471489	470469

Figura nr. 30: Evoluția populației județului Arad și a orașului Sebiș
Sursa: Reprezentare proprie după datele furnizate de INSTITUTUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ

VI. 5. Educație

Pe partea de învățământ, precizăm că toate unitățile de învățământ din oraș sunt renovate și modernizate. Astfel, infrastructura educațională a localității Sebiș însumează 7 unități școlare, respectiv:

- Grădinița „Samariteanul" Nr. 2 Sebiș
- Grădinița PN Prunișor
- Grădinița PN Sebiș
- Grădinița PP Sebiș
- Liceul Teoretic Sebiș
- Școala Primară Prunișor
- Clubul Copiilor Sebiș

În Sebiș funcționează și o filială a Universității de Vest „Vasile Goldiș" - universitatea etalon a județului Arad, a cărei existență a fost posibilă prin buna colaborare cu Președintele Universității, Prof. Univ. Dr. Aurel Ardelean.

Filiala din Sebiș a Universității de Vest „Vasile Goldiș" a luat ființă în anul 1998, când s-au și stabilit facultățile care să funcționeze în orașul Sebiș, respectiv Facultatea de Științe Economice, specializarea Economia Comerțului, Turismului și Serviciilor și specializarea Asistență Socială.

Facultatea din Sebiș, ca și parte a Universității de Vest „Vasile Goldiș" este acreditată, diplomele fiind recunoscute de către Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului. De asemenea, există posibilitatea frecventării și a studiilor masterale, cu specializările: Marketingul și managementul firmei, Administrarea afacerilor în turism și servicii, Audit și expertiză contabilă, Management educațional.

VI. 6. Sport

Echipa de fotbal locală activează în Liga a III-a unde luptă aproape an de an pentru promovare. În 2014, CS Național Sebiș și-a inaugurat noua bază sportivă. Ridicat de la zero, "Complexul Sportiv Național" este cel mai modern din județ în acest moment. Sediul clubului este dotat cu hotel pentru cazarea jucătorilor, sală de mese și bucătărie, spălătorie, salon de recuperare, lojă oficială, vestiare și birouri. Tribuna principală a fost modernizată și extinsă și au locuri pe scaune. O nouă tribună paralelă a fost construită.

Începând cu anul 2013, la Sebiș se desfășoară competiția Sebiș Enduro Challenge, ce contează în economia Campionatul Național de Enduro, Campionatului Național Maghiar de Enduro cât și în Campionatul Est-European de Enduro.

De-a lungul anilor, echipele de handbal ale liceului din Sebiș au obținut rezultate remarcabile pe plan regional și național la fel ca și echipele de oină și atletism.

VI. 7. Culte și cultură

Orașul Sebiș se bucură de un singur centru cultural, Casa de Cultură.

Viața culturală a orașului Sebiș a luat naștere odată cu modernizarea Casei de Cultură. Astfel, periodic se organizează diverse evenimente, care au obiective tematice diferite și au scopul de a consolida identitatea culturală a zonei.

Printre acestea se numără și:

- Teatrul de comedie
- „Festivalul de muzică Sebiș”
- Spectacolul folcloric
- „Festivalul cântecului popular din Țara Zarandului”
- „Caravana tradițiilor”

De altfel, orașul dispune și de o bibliotecă. Casa Waldstein, fosta reședință nobiliară, găzduiește Biblioteca Orășenească din Sebiș, datând din anul 1814.

Privitor la unitățile de cult, orașul se bucură de următoarele biserici:

- **Biserica ortodoxă din Sebiș**

Biserica ortodoxă din Sebiș a luat ființă în 1552, fiind cea mai veche biserică ortodoxă din Eparhia Aradului. Spre sfârșitul secolului al XVIII-lea apar primele scrieri pe marginea cărților sfinte bisericești, în puținele matricole ajunse până la noi.

- **Biserica Creștină Baptistă din Sebiș**

A luat ființă în 1895, iar în 1924 credincioșii baptiști au construit o casă de rugăciune pe Strada Someșului nr. 25. Din cauza interdicțiilor n-au putut să o inaugureze decât după 8 luni de intervenții. Astfel, în 2 augst 1925 a avut loc serviciul de inaugurare. Datorită creșterii numerice a membrilor, în repetate rânduri locașul de închinare s-a extins.

❖ **Biserica Penticostală Emanuel din Sebiș**

Un grup de aproape 15 creştini penticostali au construit în anul 1955, pe Strada Oltului numărul 43, prima casă de rugăciune, o construcţie modestă, după posibilităţile lor. Numărul credincioşilor penticostali a crescut de la 15 în 1955 la 400 în 1990, din care 200 sunt copii şi tineri.

VI. 8. Sănătate

Menţionăm că, infrastructura sanitară (publică şi privată) a oraşului Sebiş se compune din:

- 1 spital,
- 1 ambulatoriu integrat al spitalului,
- 1 dispensar medical,
- 1 cabinet medical şcolar,
- 3 cabinete medicale de familie,
- 8 cabinete stomatologice,
- 11 cabinete medicale de specialitate,
- 1 farmacie,
- 3 laboratoare medicale,
- 1 laborator de tehnică dentară.

În decursul ultimilor ani, Spitalul Orăşenesc din Sebiş a fost extins modernizat la standarde europene, secţia de pediatrie şi laboratoarele de analize fiind renovate. Astfel, în prezent, spitalul dispune de 84 paturi,

În 2014, secţia nouă de radiologie a beneficiat de o donaţie făcută de parteneri britanici în valoare 100.000 de euro. Primul parteneriat româno-britanic pentru sănătate a fost inaugurat în prezenţa ambasadorului Marii Britanii şi Irlandei de Nord.

În ceea ce priveşte situaţia cadrelor medico-sanitare, la nivelul oraşului, în domeniul public, se regăsesc 22 medici. Raportul este de 1 medic la 288 persoane. În judeţul Arad, se regăsesc 1085 medici, raportul fiind de 1 medic la 434 persoane.

Luând în considerare aspectele menţionate anterior, media cadrelor medico-sanitare a oraşului Sebiş este sub media raportată la nivel de judeţ.

VI. 9. Administrația locală

Orașul Sebiș este administrat de un primar și un consiliu local compus din 15 consilieri. Primarul, Cristian Feieș, de la Partidul Național Liberal, este în funcție din octombrie 2020. Începând cu alegerile locale din 2020, Consiliul Local are următoarea componență pe partide politice:

Partid	Consilieri	Componența consiliului
Partidul Național Liberal	5	
Partidul Social Democrat	3	
Uniunea Salvați România	3	
Partidul Verde	2	
Partidul Mișcarea Populară	1	
Partidul PRO România	1	

Tabel nr. 8: Componența Administrației Publice Locale
Sursa: Reprezentare proprie după datele furnizate de Wikipedia

VI. 10. Venituri și buget preconizat

Venituri	19.590	19.795	20.000
Buget preconizat	10.989,80	11.015,6	11.450

Tabel nr. 9.: Venituri și buget preconizat

VII. ANALIZA SWOT

Unul din instrumentele manageriale care stau la baza evaluării organizaţionale este analiza SWOT, urmată de stabilirea unei strategii şi implementarea acesteia. Avantajele analizei, aplicată în acţiunea publică, vizează:

- găsirea unei strategii eficiente;
- evidenţierea factorilor determinanţi, din interiorul organizaţiei şi din afara ei, care pot influenţa succesul proiectului;
- redactarea de linii directoare strategice.

Această tehnică managerială corespunzătoare prin adaptarea proiectului de perspectivă la mediu realizează o clasificare simplă din punct de vedere al relevanţei şi este utilă în evaluări intermediare, deoarece oferă indicii în legătură cu obiectivele intermediare ale programului (mai ales referitoare la abilitatea de exploatare a oportunităţilor şi evitarea ameninţărilor).

Analiza externă oferă informaţii vitale cu privire la economia prezentă şi cea viitoare, precum şi factorii politici, tehnologici şi sociali care vor ajuta organizaţia. Astfel, influenţa factorilor externi poate defini oportunităţile pentru întrebuinţare şi ameninţările ce continuă efectiv, ameninţări ce vor zgudui organizaţia pe viitor. Analiza SWOT începe prin identificarea caracteristicilor dominante – pozitive şi negative ale instituţiei, precum şi a caracteristicilor mediului în care activează instituţia

- **S** – *strengths* – puncte forte;
- **W** – *weaknesses* – puncte slabe;
- **O** – *opportunities* – oportunităţi;
- **T** – *threats* – ameninţări/obstacole.

VII. 1. Demografie și capital uman

Puncte tari	*Puncte slabe*
• Gradul ridicat de alfabetizare a populaţiei • Forţa de muncă numeroasă şi cu calificări diverse • Rata zero de marginalizare • Colaborări, parteneriate şi acţiuni comune cu organizaţii din ţară sau străinătate	• Tendinţa de declin demografic • Îmbătrânirea forţei de muncă • Existenţa unor persoane neînregistrate în evidenţa Agenţiei Naţionale pentru Ocuparea forţei de Muncă
Oportunităţi	***Ameninţări***
• Accesarea programelor de finanţare pentru recalificarea resurselor umane • Dezvoltarea infrastructurii rutiere şi a utilităţilor tehnico-ediclitare pentru creşterea calităţii vieţii • Îmbunătăţirea serviciilor publice pentru reducerea disparităţilor între mediul urban şi rural • Atragerea investitorilor şi/sau promovarea antreprenoriatului • Diversificarea activităţilor economice • Facilitarea şi favorizarea înfiinţării şi dezvoltării de societăţi comerciale de către tineri • Existenţa programelor de finanţare din fonduri structurale privind dezvoltarea capacităţii umane	• Migrarea forţei de muncă calificate către marile oraşe • Instabilitatea cadrului legislativ

VII. 2. Sănătate și asistență socială

Puncte tari	*Puncte slabe*
• Existența unui spital • Existența unui ambulatoriu • Existența SMURD • Dotarea modernă a spitalului, în conformitate cu standardele europene • Modernizarea secției de radiologie, în urma unei donații realizate de parteneri britanici • Atragerea pacienților din Hălmagiu și Gurahonț	• Migrarea personalului medical către mediul privat și străinătate • Favorizarea spitalelor din marile orașe • Demotivarea resurselor umane din cauza sistemului de salarizare subfinanțat • Insuficienta cunoaștere a drepturilor și a serviciilor existente la nivelul comunității
Oportunități	***Amenințări***
• Obținerea fondurilor nerambursabile pentru susținerea și promovarea practicilor de sănătate • Stimularea forței de muncă tinere, prin oferirea unor locuri de muncă în domeniul medical • Dezvoltarea antreprenoriatului social în vederea creării mai multor unități protejate în mediul rural pentru scăderea gradului de dependență al persoanelor defavorizate social	• Favorizarea ajutoarelor sociale în detrimentul muncii plătite • Slaba receptivitate a pacienților la programele naționale de sănătate • Politici neadecvate nevoilor reale ale pacienților • Creșterea nevoii sociale care poate conduce la supraîncărcarea personalului

VII. 3. Educaţie şi cultură

Puncte tari	*Puncte slabe*
• Dotarea modernă a infrastructurii de învăţământ • Existenţa multiplelor evenimente cu caracter socio-cultural • Existenţa lăcaşelor de cult pe confesiuni • Promovarea tradiţiilor locale • Gestionarea eficientă a resurselor alocate educaţiei şi culturii	• Migrarea tinerilor către instituţiile de învăţământ ale judeţelor învecinate • Inexistenţa unor ateliere educaţionale de lucru • Biblioteca orăşenească este din ce în ce mai puţin utilizată
Oportunităţi	***Ameninţări***
• Dezvoltarea unor noi centre culturale • Informatizarea bibliotecii şi a serviciilor oferite de aceasta • Susţinerea activităţilor antreprenoriale • Atragerea fondurilor nerambursabile, în vederea acordării unor stimulente financiare tinerilor: burse de merit, burse de performanţă, burse sociale • Conştientizarea interesului sectorului privat pentru implicarea în restaurarea şi conservarea patrimoniului cultural	• Necorelarea ofertei educaţionale cu nevoile locale de pe piaţa muncii • Scăderea numărului de persoane calificate • Îmbătrânirea populaţiei • Creşterea gradului de muncă la negru

VII. 4. Infrastructură şi mediu

Puncte tari	*Puncte slabe*
• Existenţa unei reţele complete de canalizare • Lipsa surselor de poluare majoră • Diversitatea şi bogăţia patrimoniului natural • Poziţionarea excepţională a oraşului îi oferă localităţii o mai mare cantitate de căldură şi lumină	• Lipsa unei reţele de transport în comun • Depozitarea deşeurilor în zone neautorizate • Educaţia ecologică precară • Colectarea deficitară a deşeurilor • Lipsa programelor de instruire a populaţiei cu privire la colectarea selectivă
Oportunităţi	***Ameninţări***
• Eficientizarea colectării selective a deşeurilor • Încurajarea practicilor de mediu • Crearea unei politici ecologice intensive pentru stoparea poluării • Modernizarea străzilor	• Creşterea tarifelor la utilităţi, la nivel naţional • Schimbarea reglementărilor legislative în domeniul protecţiei mediului

VII. 5. Economie

Puncte tari	*Puncte slabe*
• Ocuparea primului loc ca venit pe cap de locuitor în județul Arad • Deținerea locului I la capitolul investiții (cu aproape 600.000 de lei pe locuitor) și la produsul intern brut pe cap de locuitor • Existența unor inițiative economice străine • Potențialul crescut al zonei în ceea ce privește exploatarea resurselor locale	• Lipsa investitorilor strategici • Lipsa unui program de promovare a produselor și serviciilor locale • Măsuri ineficiente pentru susținerea antreprenoriatului local • Lipsa promovării conceptului de economie circulară
Oportunități	***Amenințări***
• Posibilitatea accesării de fonduri nerambursabile în vederea modernizării infrastructurii de afaceri • Reconversia unor unități economice abandonate • Valorificarea resurselor naturale într-un mod cât mai eficient • Posibilitatea realizării de parteneriate public-private între agenții economici și Primărie	• Modificarea modalității de taxare și impozitare a operatorilor economice • Schimbări legislative impuse în contextul național • Lipsa măsurilor de atragere a populației tinere • Criza economică

VII. 6. Agricultură

Puncte tari	*Puncte slabe*
• Existența unor culturi agricole diverse și puternic reprezentate • Nivelul scăzut al utilizării substanțelor chimice în agricultură • Zonă cu relief pretabil pentru pomicultură, creșterea animalelor, legumicultură	• Lipsa învățământului profesional agricol • Ponderea scăzută a investițiilor cu capital străin • Lipsa comunicării între factorii interesați • Informarea scăzută cu privire la accesarea fondurilor nerambursabile pentru agricultură
Oportunități	***Amenințări***
• Dezvoltarea unor produse ecologice locale • Încheierea unor parteneriate străine • Promovarea produselor obținute în agricultura locală	• Dezinteresul crescut al tinerilor pentru agricultură • Încurajarea scăzută a asigurărilor în agricultură

VII. 7. Turism

Puncte tari	*Puncte slabe*
• Potenţialul turistic extraordinar al zonei, datorită poziţionării oraşului în partea de nord – est a judeţului Arad • Ospitalitatea recunoscută a locuitorilor • Zonă pitorească şi încărcată de istorie şi tradiţii • Apropierea de staţiunea Moneasa • Unităţi de cult cu o importanţă valorică deosebită	• Interacţiunea scăzută cu agenţiile de turism • Lipsa unui site web de promovare a obiectivelor turistice • Notorietatea scăzută în rândul turiştilor
Oportunităţi	***Ameninţări***
• Dezvoltarea unor noi forme de turism, datorită mediului favorabil care permite acest lucru • Atragerea turiştilor străini, prin elaborarea unor programe/ excursii turistice • Promovarea intensivă a zonei pe diverse site-uri de specialitate • Dezvoltarea unei platforme web, în care turiştii se pot informa cu privire la obiectivele turistice existente la nivelul oraşului	• Favorizarea zonelor cu mai puţine obiective turistice, dar care dispun de o promovare mult mai însemnată • Nerespectarea principiilor „dezvoltării durabile” • Constrângeri financiare • Distrugerea cadrului natural

VIII. IMPLEMENTARE, MONITORIZARE ŞI EVALUARE

Activitatea de implementare, monitorizare şi evaluare a strategiei presupune desfăşurarea unui ansamblu de activităţi având ca ultim scop atingerea obiectivelor într-un mod eficient şi eficace, cu respectarea termenelor stabilite şi asumate, cât şi aplicarea unor măsuri corective în care implementarea strategiei nu se află în parametrii iniţiali stabiliţi (din punct de vedere calitativ, cantitativ şi raportat la termene).

O etapă esenţială a procesului de planificare strategică este reprezentată de activitatea de monitorizare. Aceasta permite compararea intermediară pe bază de date dintre activităţile întreprinse cu scopul implementării obiectivelor şi rezultatele intermediare atinse. Un proces de monitorizare eficient ajută la procesul de planificare strategică per ansamblu, inclusiv prin indicarea unor componente strategice care au nevoie de ajustări semnificative, cu probleme sau care, din contră, performează şi au nevoie de investiţii suplimentare.

Rezultatele procesului de monitorizare, pe lângă alte componente, constituie un instrument managerial important, permiţând conducerii Primăriei Oraşului Sebiş să ia decizii cu privire la activităţile întreprinse de către instituţie pe baza unor dovezi fundamentate.

Activitatea de control privind respectarea obiectivelor şi a termenelor setate din cadrul strategiei se va pune în aplicare prin procedura de monitorizare şi evaluare.

Monitorizarea strategiei se realizează prin analiza performanţelor înregistrate pe termen scurt în comparaţie cu planificarea anterior stabilită, având drept scop urmărirea procesului în realizarea obiectivelor strategiei. În acest sens, procesul de monitorizare presupune parcurgerea mai multor etape, precum:

- realizarea unei colectări continue a informaţiilor;
- centralizarea acestor informaţii în vederea stabilirii obiectivelor îndeplinite pe parcurs;
- evaluarea activităţilor întreprinse şi a măsurilor luate cu ajutorul cărora au fost atinse respectivele obiective;
- formularea concluziilor şi utilizarea exemplelor de bune practici în desfăşurarea viitoarelor activităţi.

Prin evaluare se înţelege procesul prin care se verifică eficienţa şi eficacitatea activităţii prin analiza şi interpretarea datelor, raportate la obiectivele iniţial stabilite, pe baza indicatorilor din fiecare etapă. Scopul evaluării este acela de a stabili dacă acţiunile întreprinse se află în parametrii stabiliţi de strategie sau necesită îmbunătăţiri în vederea obţinerii rezultatelor propuse.

Procesul de evaluare este unul deosebit de important, întrucât ca urmare a acestuia pot fi luate pe parcurs anumite decizii privind derularea activităţilor care stau la baza strategiei. De asemenea, pot fi colectate informaţii privind resursele care au fost alocate şi care se vor aloca în viitor, dar şi grupurile-ţintă în direcţia cărora se îndreaptă aceste resurse. Evaluarea vizează aspecte precum resursele investite, obiectivele îndeplinite, rezultatele însuşite şi efectul generat.

Cu toate că, în general, evaluarea reprezintă etapa finală a fiecărei activităţi cuprinse în strategie, modalitatea prin care aceasta va fi realizată va fi elaborată anterior debutului etapei implementării, întrucât predictibilitatea oferită de planificare conduce la creşterea eficienţei şi eficacităţii procesului de implementare.

Modalitatea de monitorizare şi evaluare a activităţilor cuprinse în cadrul strategiei se va realiza cu ajutorul unui plan care va detalia pentru fiecare activitate în parte: scopul acesteia, beneficiarii, aspectele ce se doresc a fi monitorizate, persoanele care realizează monitorizarea, modalitatea şi termenele în care aceasta este făcută, precum şi obiectul şi momentul evaluării, resursele implicare în procesul de evaluare şi modalitatea de aplicare pentru viitoare activităţi a rezultatelor obţinute ca urmare a evaluării.

Monitorizarea fiecărui proiect cuprins în Strategia de Dezvoltare Locală a Primăriei Oraşului Sebiş presupune analiza unor aspecte precum:

- principalele activităţi din cadrul proiectului;
- orizontul de timp necesar pentru finalizarea acestuia;
- resursele disponibile pentru desfăşurarea acestuia, atât din punct de vedere financiar, cât şi din punct de vedere uman;
- încadrarea în resursele menţionate anterior;
- riscurile ce pot interveni în implementarea proiectelor şi obstacolele ce pot fi întâmpinate.

Monitorizarea în etapa implementării strategiei a aspectelor financiare se realizează luând în considerare bugetul supus spre aprobare şi bugetul aprobat, care se realizează luând în considerare bugetul supus spre aprobare şi bugetul aprobat, care este deosebit de important din perspectiva desfăşurării şi monitorizării activităţilor necesare pentru atingerea obiectivelor asumate în cadrul Strategiei.

Pentru monitorizarea implementării documentului va fi responsabila Primăriei Oraşului Sebiş, urmând a fi culese informaţii la nivelul mai multor compartimente din cadrul instituţiei, în funcţie de specificul fiecărui proiect şi de datele ce se urmăresc a fi analizate. În acest sens, informaţiile colectate vor fi cât mai precise pentru fiecare domeniu în parte, iar analizarea acestora în raport cu proiectele propuse va facilita ulterior procesul implementare a Strategiei de Dezvoltare Locală a Primăriei Oraşului Sebiş per ansamblu.

Colectarea informaţiilor ca urmare a realizării monitorizării şi evaluării este necesar să se continue în procedura de raportare, care implică descrierea activităţilor derulate într-o anumită perioadă de timp (perioadă de referinţă) pentru fiecare proiect în parte, evidenţiind totodată abaterile de la planul iniţial (întârzierile intervenite, neconcordanţele apărute şi motivele intervenirii lor) şi propuneri de măsuri corective.

Echipa responsabilă cu implementarea Strategiei de Dezvoltare Locală a Oraşului Sebiş 2021-2027 va realiza rapoarte anuale privind stadiul implementării fiecărui proiect în parte, acestea urmând a fi înaintate şi prezentate structurilor de conducere din cadrul Primăriei Oraşului Sebiş.

Modelul de monitorizare a implementării Planului de Acţiuni va avea următoarea structură fizico-temporală:

Etapa 1: Monitorizare trimestrială/anuală

În această etapă echipa desemnată pentru monitorizare va ţine legătura cu părţile implicate pentru a verifica stadiul implementării proiectelor propuse în cadrul strategiei. Acest stadiu se va completa într-o bază de date a Primăriei Sebiş în care să se efectueze monitorizarea fizică (poate fi un fişier Excel salvat în cloud, cu acces online). În această bază de date se vor trece elemente precum: titlu proiect, buget/sursă, stadiu implementare.

Etapa 2: Evaluare

Echipa de proiect va efectua o evaluare anuală a proiectelor propuse în strategie şi va elabora un raport anual de implementare. Un astfel de raport va include informaţii cu privire la: proiecte demarate, proiecte finalizate, valoare proiecte demarate/finalizate, procent proiecte demarate/finalizate, procent valoare proiecte demarate/finalizate în total proiecte propuse în strategie.

Etapa 3: Revizuire şi actualizare

Această etapă ar trebui reluată cel puţin semestrial. În cadrul acestei etape, echipa de proiect va transmite informări oficiale către Primăriei Oraşului Sebiş prin care se va solicita stadiul proiectelor propuse în strategie, precum şi informaţii despre orice alt proiect nou al Oraşului Sebiş, care să poată fi introdus în strategie. Pe urmă, acolo unde e cazul, strategia va fi actualizată cu informaţii actualizate despre proiectele existente, respectiv cu informaţii despre proiectele noi.

Etapa 4: Măsurarea performanţei

Pentru a măsura performanţa în implementarea strategiei trebuie evaluaţi indicatori specifici cu privire la realizarea obiectivelor propuse în cadrul proiectelor din strategie. Următorii indicatori vor fi urmăriţi în cadrul procesului de monitorizare a implementării proiectelor propuse în cadrul Strategiei:

IX. Prioritățile și obiectivele strategiei

Viaţa economică a oraşului Sebiş trebuie revigorată şi dezvoltată în toate domeniile sale economice. În acest sens, se au în vedere o serie de măsuri reprezentate de: dezvoltarea şi diversificarea activităţilor economice alternative, care să asigure venituri şi menţinerea populaţiei în oraş, investiţiile în exploataţiile agricole, construirea şi modernizarea întreprinderilor locale, cu precădere sub forma unor mici ateliere de artizanat, meşteşuguri, prelucrarea materiilor prime şi reciclarea deşeurilor.

Consiliul Local va trebui să investească pentru revitalizarea vieţii economice a oraşului, aceasta fiind prioritatea numărul unu, deoarece produce efecte benefice, atât asupra comunităţii locale, cât şi la nivel naţional. O economie sănătoasă şi prosperă a oraşului ar determina o creştere a bunăstării membrilor ce alcătuiesc această comunitate.

De altfel, infrastructura necesită îmbunătăţiri continue, de aceea investiţiile trebuie făcute după anumite criterii economice astfel încât să producă beneficii:

- ✓ siguranţa şi securitatea locuitorilor oraşului împotriva calamităţilor;
- ✓ raportul valoarea investiţiei / efecte economico - financiare produse;
- ✓ raportul valoarea investiţiei / numărul beneficiarilor.

Ameliorarea posibilităţilor de transport prin executarea de drumuri locale noi, care să permită accesul la drumurile publice, judeţene şi naţionale, alimentarea cu apă potabilă şi gaze naturale a satelor aparaţinătoare, prin amenajarea reţelei de apă, a rezervoarelor şi captărilor de apă potabilă, construirea reţelei de canalizare şi amenajarea staţiilor de epurare a apelor uzate şi tratarea acestora, în paralel cu realizarea unor proiecte integrate de infrastructură - care vor contribui la ameliorarea şi conservarea protecţiei mediului, sunt obiective majore ce trebuie corelate cu o serie de măsuri care să vizeze îmbunătăţirea prelucrării şi comercializării produselor agricole.

Complementar factorului economic, un alt punct important pentru creşterea atractivităţii oraşului îl constituie facilităţile culturale şi de agrement pe care le oferă sau pe care ar putea să le ofere oraşul, astfel încât confortul social al locuitorilor să fie îmbunătăţit.

X. Surse de finanțare

Arhitectura fondurilor europene pentru perioada 2021 – 2027

Planul pentru bugetul multianual 2021 – 2027

Propunerea de alocare financiară pentru România, pentru perioada 2021 – 2027 este de **30,60 miliarde euro**, distribuită la nivel de fond astfel:

- ✓ ERDF 17,323 miliarde EURO
- ✓ ESF+ 8,385 miliarde EURO
- ✓ CF 4,499 miliarde EURO
- ✓ ETC 0,392 miliarde EURO

Principalele caracteristici ale noului cadru pentru politica de coeziune pentru perioada 2021 – 2027:

- Concentrarea tematică este distribuită astfel:
  - 35% din FEDR pentru Obiectivul Prioritar 1 - O Europă mai inteligentă
  - 30% din FEDR pentru Obiectivul Prioritar 2 - O Europă mai verde
  - FEDR să contribuie cu 30% la obiectivele de schimbări climatice
  - FC să contribuie cu 37% la obiectivele de schimbări climatice
  - Min. 6% din FEDR pentru dezvoltare urbană
  - 2% din FSE+ pentru susţinerea materială a persoanelor cele mai defavorizate
  - 25% din FSE+ pentru incluziune socială
  - 10% din FSE+ pentru sprijinul pentru tinerii care nu au un loc de muncă.
- 2. Condiţiile de finanţare sunt următoarele:
  - Cofinanţarea la nivel naţional
    - 70% pentru regiunile mai puţin dezvoltate şi pentru Fondul de Coeziune
    - 40% pentru regiunile mai dezvoltate.
    - Prefinanţare anuală – 0,5% din valoarea totală a sprijinului din partea fondurilor.
  - TVA-ul - nu este cheltuială eligibilă pentru o contribuţie din partea fondurilor mai mare de 5 000 000 EUR.
  - Dezangajarea - regula „N + 2”.

Programele operaţionale aferente implementării politicii de coeziune la nivel naţional şi priorităţile acestora:

- Programul Operaţional Dezvoltare Durabilă (PODD)
    - Tranziţie energetică bazată pe eficienţă energetică, emisii reduse, sisteme inteligente de energie, reţele şi soluţii de stocare (intervenţii adresate mediului privat), instrumente financiare
    - Dezvoltarea infrastructurii de apă şi apă uzată şi tranziţia la o economie circulară
    - Protecţia mediului prin conservarea biodiversităţii, asigurarea calităţii aerului şi decontaminarea siturilor poluate
    - Promovarea adaptării la schimbările climatice, prevenirea şi gestionarea riscurilor
- Programul Operaţional Transport (POT)
    - Îmbunătăţirea conectivităţii prin dezvoltarea reţelei TEN-T de transport rutier
    - Îmbunătăţirea conectivităţii prin dezvoltarea infrastructurii rutiere pentru accesibilitate teritorială
    - Îmbunătăţirea conectivităţii prin dezvoltarea reţelei TEN-T de transport pe calea ferată
    - Îmbunătăţirea mobilităţii naţionale, durabilă şi rezilientă în faţa schimbărilor climatice prin creşterea calităţii serviciilor de transport pe calea ferată
    - Îmbunătăţirea conectivităţii prin creşterea gradului de utilizare a transportului cu metroul în regiunea Bucureşti-Ilfov
    - Îmbunătăţirea conectivităţii şi mobilităţii urbane, durabilă şi rezilientă în faţa schimbărilor climatice prin creşterea calităţii serviciilor de transport pe calea ferată
    - Dezvoltarea unui sistem de transport multimodal
    - Creşterea gradului de utilizare a căilor navigabile şi a porturilor
    - Creşterea gradului de siguranţă şi securitate pe reţeaua rutieră de transport
    - Asistenţă tehnică
- Programul Operaţional Creştere Inteligentă şi Digitalizare (POCID)
    - Creşterea competitivităţii economice prin cercetare şi inovare
    - Dezvoltarea unei reţele de mari infrastructuri de CDI
    - Creşterea competitivităţii economice prin digitalizare

- Dezvoltarea infrastructurii broadband
- Instrumente financiare pentru întreprinderi
- Creşterea capacităţii administrative

- Programul Operaţional Sănătate (multifond) (POS)
  - Continuarea investiţiilor în spitale regionale: Craiova, Cluj, Iaşi - faza a II-a
  - Servicii de asistenţă medicală primară, comunitară şi servicii oferite în regim ambulatoriu
  - Servicii de recuperare, paliaţie şi îngrijiri pe termen lung adaptate fenomenului demografic de îmbătrânire a populaţiei şi profilului epidemiologic al morbidităţii
  - Creşterea eficacităţii sectorului medical prin investiţii în infrastructură şi servicii
  - Abordări inovative în cercetarea din domeniul medical
  - Informatizarea sistemului medical
  - Măsuri FSE care susţin cercetarea, informatizarea în sănătate şi utilizarea metodelor moderne de investigare, intervenţie, tratament
- Programul Operaţional Capital Uman (POCU)
  - Valorificarea potenţialului tinerilor pe piaţa muncii
  - Prevenirea părăsirii timpurii a şcolii şi creşterea accesului şi a participării grupurilor dezavantajate la educaţie şi formare profesională
  - Creşterea calităţii şi asigurarea echităţii în sistemul de educaţie şi formare profesională
  - Adaptarea ofertei de educaţie şi formare profesională la dinamica pieţei muncii şi la provocările inovării şi progresului tehnologic
  - Creşterea accesibilităţii, atractivităţii şi calităţii învăţământului profesional şi tehnic
  - Creşterea accesului pe piaţa muncii pentru toţi
  - Antreprenoriat şi economie socială
  - Susţinerea reformelor pe piaţa muncii în acord cu dinamica pieţei muncii
  - Consolidarea participării populaţiei în procesul de învăţare pe tot parcursul vieţii pentru facilitarea tranziţiilor şi a mobilităţii
- Programul Operaţional Combaterea Sărăciei (POCS)
  - Dezvoltarea locală plasată sub responsabilitatea comunităţii (intervenţii adresate grupurilor de acţiune locală)

- Dezvoltare locală plasată sub responsabilitatea comunităţii
- Comunităţi marginalizate
- Reducerea disparităţilor între copiii în risc de săracie şi/sau excluziune socială şi ceilalţi copii
- Servicii pentru persoane vârstnice
- Sprijin pentru persoanele cu dizabilităţi
- Sprijin pentru grupuri vulnerabile
- Ajutorarea persoanelor

- Programele Operaţional Regional – implementat la nivel de regiune (POR)
  - O regiune competitivă prin inovare, digitalizare şi întreprinderi dinamice (intervenţii OP1 adresate mediului privat, organizaţiilor CDI, parteneriate)
  - O regiune cu oraşe Smart
  - O regiune cu oraşe prietenoase cu mediul
  - Dezvoltarea sistemelor de încălzire centralizate
  - O regiune accesibilă
  - O regiune educată
  - O regiune atractivă
  - Asistenţă tehnică
- Programul Operaţional Asistenţă Tehnică (multifond) (POAT)
  - Funcţionare sistem (structuri coordonare şi AM-uri pentru PO care nu au axă de AT)
  - Sprijin pentru beneficiari
- Programul Operaţional pentru Tranziţie Justă
  - Creşterea şi diversificarea economică
  - Ocuparea forţei de muncă prin recalificare sau reconversie profesională
  - Decontaminarea siturilor poluate şi economie circulară
  - Energie curată prin reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră, eficienţă energetică şi energie din surse regenerabile
  - Digitalizare

Fonduri externe rambursabile şi nerambursabile în cadrul Mecanismului de Redresare şi Reziliență

Pentru România, 30,4 miliarde euro sunt destinaţi instrumentului de finanţare „**Mecanismul de Redresare şi Reziliență**" **(MRR)** structuraţi sub formă de granturi 13,7 miliarde euro şi sub formă de împrumuturi 16,6 miliarde euro.

Pentru instrumentul de finanţare MRR este necesară elaborarea **Planului Naţional de Relansare şi Reziliență** prin care urmează a fi stabilite domeniile prioritare de investiţii ale României pentru ieşirea din criză, relansarea economică şi creşterea capacităţii de reziliență a României care are fixat ca termen pentru elaborarea primului draft al planului naţional luna octombrie 2020 pentru ca mai apoi negocierile să se deruleze până în luna aprilie 2021 în vederea emiterii deciziei Comisiei Europene de aprobare a planului naţional[7].

Planul Naţional de Relansare şi Reziliență al României (PNRR) este documentul strategic al României care fundamentează prioritățile de reformă şi domeniile de investiţii la nivel naţional pentru instituirea MRR. Sursa de finanţare este reprezentată de fondurile alocate pentru România în cadrul MRR şi în completare din surse alocate de la bugetul de stat. Scop final al PNRR este asigurarea ameliorării stării economiei naţionale după criza generată de COVID-19, creşterea economică şi crearea de locuri de muncă necesare pentru incluziunea forţei de muncă, sprijinirea tranziţiei verzi şi a celei digitale pentru promovarea creşterii durabile.

Se alocă fonduri pentru pregătirea următoarelor categorii de proiecte din PNRR:

a) proiecte de infrastructură pentru **adaptarea la schimbări climatice**, pentru **compensarea deficitului de umiditate a solului în vederea combaterii riscului de secetă**, **reducerea riscului la inundaţii şi alunecări de teren**, prin promovarea / punerea în siguranţă a lucrărilor hidrotehnice pentru **asigurarea resursei de apă pentru folosințe**, atenuarea viiturilor prin acumulări nepermanente / poldere şi îmbunătăţirea calităţii apei brute, **combaterea eroziunii solului de suprafaţă şi de adâncime** şi corectarea torenţilor, în special bazinele hidrografice cu hazard torenţial ridicat, prin sisteme de irigare / umectare a solului, drenare şi desecare, **protecţie antigrindină**, pepiniere silvice, **împăduriri şi terasarea versanţilor**, precum şi pentru alte proiecte complementare de infrastructură, inclusiv IT, comunicaţii şi baze de date pentru monitorizare şi raportare directive europene, în valoare de maximum 700.000 mii lei. Beneficiarii finali ai finanţării sunt ministerele de resort în parteneriat cu Agenţia Naţională de Îmbunătăţiri Funciare, Autoritatea pentru Administrarea Sistemului Naţional Antigrindină şi de Creştere a Precipitaţiilor, Administraţia Naţională Apele Române, Regia Naţională a Pădurilor - ROMSILVA, singure sau în parteneriate interinstituţionale sau împreună cu **autorităţi publice centrale / locale** sau **asociaţii de dezvoltare comunitare** care au ca obiect de activitate administrarea infrastructurii de gospodărire a apelor, îmbunătăţiri funciare, protecţia antigrindină şi creşterea / uniformizarea precipitaţiilor şi de

[7] ORDONANȚĂ DE URGENȚĂ nr. 155 din 3 septembrie 2020 privind unele măsuri pentru elaborarea Planului național de relansare și reziliență necesar României pentru accesarea de fonduri externe rambursabile și nerambursabile în cadrul Mecanismului de redresare și reziliență http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/229799

administrare a fondului forestier naţional. Ministerul Fondurilor Europene alocă fondurile necesare pregătirii proiectelor pe bază de contracte de finanţare, încheiate direct cu beneficiarii finali sau liderii de parteneriat pentru pregătirea proiectelor, în funcţie de valoarea estimată a proiectelor de investiţii, dar nu mai mult de 3% din valoarea estimată a acestora;

b) proiecte de infrastructură pentru mobilitate urbană, regenerare urbană, turism şi cultură, ecologizare platforme industriale, **construire / reabilitare / modernizare clădiri publice**, inclusiv clădiri pentru spaţii de lucru, tehnice, cazare şi desfăşurarea activităţilor instituţionale, **în vederea scăderii emisiilor de carbon**, investiţii în **infrastructura educaţională şi dotarea cu echipamente de laborator** pentru toate formele de învăţământ, inclusiv învăţământul profesional şi tehnic, învăţământul dual şi colegii centenare, învăţământul universitar, investiţii în campusuri, reabilitare / modernizare / extindere clădiri existente şi clădiri noi, reabilitare / modernizare / extindere sisteme centralizate de producere şi distribuţie a energiei termice necesare populaţiei, în valoare de maximum 450.000 mii lei. Beneficiarii finali ai finanţării sunt instituţii de învăţământ superior de stat şi autorităţi publice locale din municipii reşedinţă de judeţ, municipii şi oraşe. Pentru proiectele de construire / reabilitare / modernizare clădiri publice, în vederea scăderii emisiilor de carbon, în categoria de beneficiari finali ai finanţării se includ şi autorităţile publice centrale. Pentru proiectele din domeniul turismului, în categoria de beneficiari finali ai finanţării se include şi Regia Naţională a Pădurilor - ROMSILVA. Bugetul total de 450.000 mii lei se repartizează pe regiuni de dezvoltare ale României după cum urmează: 12,5% pentru Regiunea Bucureşti-Ilfov, ca regiune mai dezvoltată, respectiv 87,5% pentru celelalte 7 regiuni mai puţin dezvoltate, pe baza criteriilor de repartizare a sumelor între regiuni utilizate la repartizarea sumelor prin Programul operaţional regional 2014-2020, respectiv populaţie şi suprafaţă, respectându-se procentele de alocare astfel cum acestea au rezultat din aplicarea acestor criterii;

c) proiecte de infrastructură publică din domeniul sănătăţii pentru: **extinderea / reabilitarea / modernizarea clădirilor destinate unităţilor sanitare, dotarea cu aparatură şi echipamente**; medicale a acestora, reorganizarea circuitelor pentru a răspunde condiţiilor igenico-sanitare în vigoare, cu asigurarea unor circuite temporare în caz de epidemii, pandemii şi alte situaţii de urgenţă, precum şi alte măsuri necesare creşterii rezilienţei în sfera oncologică, a bolilor cardiovasculare şi ATI; dacă este cazul, înfiinţarea de unităţi sanitare cu paturi noi, inclusiv construcţia de noi clădiri pentru spitale existente, precum şi dotarea cu echipamente medicale, spitale sau unităţi sanitare cu paturi şi policlinici, precum şi pentru alte categorii de măsuri necesare creşterii rezilienţei unităţilor medicale care desfăşoară activităţi publice în domeniul oncologiei şi bolilor cardiovasculare, inclusiv ATI, în valoare de maximum 500.000 mii lei. Finanţarea documentaţiilor tehnico-economice necesare construcţiei de noi unităţi sanitare cu paturi se realizează cu avizul de oportunitate al Ministerului Sănătăţii. Beneficiarii finali ai fondurilor destinate realizării documentaţiilor tehnico-economice sunt unităţile sanitare cu paturi din domeniul oncologic, al bolilor cardiovasculare şi ATI sau care furnizează preponderent servicii de spitalizare continuă în domeniul oncologic şi al bolilor cardiovasculare, inclusiv

ATI. De asemenea, beneficiarii finali ai fondurilor destinate realizării documentaţiilor tehnico-economice sunt: unităţile sanitare aflate în subordinea şi / sau coordonarea Ministerului Sănătăţii, Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Apărării Naţionale, Ministerului Justiţiei, instituţii din domeniul apărării, ordinii publice şi siguranţei naţionale, Ministerul Transporturilor, Infrastructurii şi Comunicaţiilor. Pentru spitale sau unităţi sanitare cu paturi noi, extinderea / reabilitarea / modernizarea clădirilor destinate spitalelor, inclusiv spitale sau unităţi sanitare cu paturi şi policlinici existente, precum şi dotarea cu echipamente / dispozitive medicale, beneficiarii sunt autorităţile publice centrale şi locale. Ministerul Fondurilor Europene încheie contracte de finanţare în mod direct cu fiecare dintre beneficiarii finali pe bază de apel de proiecte după principiul primul venit - primul servit, cu prag minim de calitate stabilit prin ghidul solicitantului aprobat conform legii, în funcţie de valoarea estimată a proiectului de investiţii publice, dar nu mai mult de 3% din valoarea estimată a acestora;

d) proiecte de infrastructură pentru cercetare în domeniul transferului tehnologic pentru extindere / reabilitare / modernizare clădiri, inclusiv clădiri noi, dotare cu echipamente / utilaje / dotări independente pentru instituţiile de învăţământ superior de stat şi institute de cercetare-dezvoltare din România în domeniul cercetării pe bază de transfer tehnologic din industria alimentară şi agricultură, precum şi cele din domeniul ingineriei precum: maşini şi motoare electrice, microelectronică, tehnologii avansate, sudură şi altele asemenea, în calitate de beneficiari finali, în valoare de maximum 125.000 mii lei. Ministerul Fondurilor Europene încheie contracte de finanţare pe bază de apel de proiecte după principiul primul venit - primul servit, cu prag minim de calitate stabilit prin ghidul solicitantului aprobat conform legii, în funcţie de valoarea estimată a proiectului de investiţii publice, dar nu mai mult de 3% din valoarea estimată a acestora;

e) proiecte de **infrastructură de apă-canalizare** ai căror beneficiari finali sunt operatorii de apă şi canalizare, pentru extinderea, modernizarea, reabilitarea reţelelor de apă şi canalizare existente, inclusiv pentru aglomerările pentru care numărul de gospodării este sub 2.000, pentru racordarea la reţeaua de canalizare, cu condiţia să accepte soluţia tehnică de racordare prevăzută de legislaţia în vigoare pentru aglomerări sub 2.000 de gospodării, în limita valorii de maximum 250.000 mii lei. Ministerul Fondurilor Europene încheie contracte de finanţare pe bază de apel de proiecte după principiul primul venit - primul servit, cu prag minim de calitate stabilit prin ghidul solicitantului aprobat conform legii, în funcţie de valoarea estimată a proiectului de investiţii publice, dar nu mai mult de 3% din valoarea estimată a acestora;

f) proiecte de **infrastructură edilitară destinate localităţilor rurale limitrofe localităţilor urbane: apă-canalizare, modernizare / extindere / reabilitare / dezvoltare de drumuri interioare ale localităţilor, mobilitate urbană, în parteneriat cu localităţile urbane, regenerare urbană, sistem de iluminat public, sisteme inteligente de distribuţie a combustibililor de tranziţie, sistemele centralizate de alimentare cu energie termică, inclusiv reţelele de transport şi distribuţie a energiei termice destinate localităţilor rurale limitrofe localităţilor urbane, în limita valorii de 250.000 mii lei.** Ministerul Fondurilor Europene încheie contracte de finanţare pe bază de apel de proiecte după principiul primul venit - primul servit,

cu prag minim de calitate stabilit prin ghidul solicitantului aprobat conform legii, în funcţie de valoarea estimată a proiectului de investiţii publice, dar nu mai mult de 3% din valoarea estimată a acestora. Beneficiarii finali ai fondurilor destinate realizării documentaţiilor tehnico-economice sunt autorităţile publice locale ale localităţilor rurale limitrofe localităţilor urbane singure sau în parteneriat cu acestea;

g) proiecte de infrastructură pentru creşterea rezilienţei comunităţilor în situaţii de urgenţă prin extinderea reţelei de subunităţi de intervenţie din structura inspectoratelor pentru situaţii de urgenţă, astfel încât să fie asigurată o capacitate de răspuns adecvată şi suficientă pentru îndeplinirea criteriilor operaţionale, în limita a 3% din valoarea proiectelor şi a unor fonduri de maximum 40.000 mii lei. Beneficiarii finali ai finanţării sunt Inspectoratul General pentru Situaţii de Urgenţă şi inspectoratele judeţene pentru situaţii de urgenţă. Ministerul Fondurilor Europene încheie contracte de finanţare pe bază de apel de proiecte după principiul primul venit - primul servit, cu prag minim de calitate stabilit prin ghidul solicitantului aprobat conform legii, în funcţie de valoarea estimată a proiectului de investiţii publice, dar nu mai mult de 3% din valoarea estimată a acestora;

h) proiecte de infrastructură pentru constituirea unor depozite regionale şi crearea stocurilor de materiale şi tehnică - inclusiv medicală, în limita valorii de 8.500 mii lei, pentru gestionarea unor situaţii cu impact mare şi probabilitate scăzută generate de manifestarea riscurilor prevăzute în anexa nr. 1 la Hotărârea Guvernului nr. 557/2016 privind managementul tipurilor de risc, în limita a 3% din valoarea proiectelor. Beneficiarii finali ai finanţării sunt Inspectoratul General pentru Situaţii de Urgenţă şi unităţile subordonate. Ministerul Fondurilor Europene încheie contracte de finanţare pe bază de apel de proiecte după principiul primul venit - primul servit, în funcţie de valoarea estimată a proiectului de investiţii publice, dar nu mai mult de 3% din valoarea estimată a acestora;

i) proiecte de infrastructură din sistemul judiciar şi sistemul de apărare, ordine publică şi siguranţă naţională pentru construcţia, reabilitarea şi modernizarea clădirilor destinate instituţiilor din domeniul justiţiei şi domeniul apărării, ordinii publice şi siguranţei naţionale, inclusiv digitalizare, în limita valorii de 250.000 mii lei. Ministerul Fondurilor Europene încheie contracte de finanţare pe bază de apel de proiecte după principiul primul venit - primul servit, cu prag minim de calitate stabilit prin ghidul solicitantului aprobat conform legii, în funcţie de valoarea estimată a proiectului de investiţii publice, dar nu mai mult de 3% din valoarea estimată a acestora. Beneficiarii finali ai fondurilor destinate realizării documentaţiilor tehnico-economice sunt instanţele de judecată din întreaga ţară, parchete, Administraţia Naţională a Penitenciarelor, Oficiul Naţional al Registrului Comerţului, Direcţia Naţională de Probaţiune şi instituţiile din domeniul apărării, ordinii publice şi siguranţei naţionale;

j) proiecte de infrastructură în domeniul comunicaţiilor şi tehnologiei informaţiei şi securităţii cibernetice, inclusiv construcţia / reabilitarea / modernizarea de centre de date, centre de servicii esenţiale, centre de instruire şi pregătire, centre de rezervă, regionale şi judeţene, destinate managementului situaţiilor de urgenţă şi asigurării rezilienţei serviciilor IT C, în limita a 10.000 mii lei, pentru îndeplinirea măsurilor şi

acţiunilor necesare asigurării, planificării, coordonării necesarului de comunicaţii pentru elementele de răspuns în situaţii de urgenţă la nivel local, județean şi naţional, inclusiv gestionarea informaţiilor din domeniu. Beneficiar final al finanţării este autoritatea naţională cu rol principal în asigurarea funcţiei de sprijin comunicaţii şi informatică în managementul tipurilor de risc, stabilită prin Hotărârea Guvernului nr. 557/2016, precum şi instituţiile şi autorităţile publice centrale. Ministerul Fondurilor Europene încheie contracte de finanţare pe bază de apel de proiecte, în funcţie de valoarea estimată a proiectului de investiţii publice, dar nu mai mult de 3% din valoarea estimată a acestora;

k) proiecte de **transformare / tranziţie digitală**, inclusiv prin robot process automation, a serviciilor administraţiei publice centrale şi locale, esenţiale pentru ca cetăţenii şi companiile să poată obţine servicii publice eficiente şi de calitate de la distanţă, **infrastructura IT C** (hardware, software, servicii IT) necesară digitalizării serviciilor (pentru oricare din procesele aferente serviciilor - frontend sau backend), interoperabilitate, securitate cibernetică, standardizare, semnătură electronică, identitate electronică, single sign on, dar şi implementarea de alte instrumente specifice transformării digitale, în valoare maximă de 100.000 mii lei. Beneficiarii finali ai fondurilor destinate realizării documentaţiilor tehnico-economice sunt Autoritatea pentru Digitalizarea României, autorităţile publice centrale şi locale care dezvoltă proiecte de digitalizare a serviciilor publice oferite cetăţenilor şi companiilor. Ministerul Fondurilor Europene încheie contracte de finanţare pe bază de apel de proiecte, în funcţie de valoarea estimată a proiectului de investiţii publice, dar nu mai mult de 3% din valoarea estimată a acestora.

Surse de finanţare din bugetele naţionale

Programele Finanţate Prin Compania Naţională de Investiţii S.A.

Compania Naţională de Investiţii S.A. funcţionează în baza Ordonanţei nr 25/2001.

Finanţator: Guvernul României

Program de finanţare: Programul naţional de construcţii de interes public sau social

Obiectivul programului: Construirea, reabilitarea, modernizarea, dotarea şi extinderea unui obiectiv, finalizarea unui obiectiv demarat anterior de beneficiar

Solicitanţi eligibili: Autorităţile administraţiei publice centrale, autorităţile administraţiei publice locale, alte instituţii publice şi instituţii de interes public şi persoane juridice recunoscute ca fiind de utilitate publică în condiţiile legii, alte entităţi ce funcţionează în baza unor legi speciale, inclusiv persoane fizice şi juridice în cazul Subprogramului „Lucrări în primă urgenţă”.

Activităţi eligibile: Construirea, reabilitarea, modernizarea, dotarea şi extinderea unui obiectiv, finalizarea unui obiectiv demarat anterior de beneficiar:

1. Subprogramul ”Săli de sport”
2. Subprogramul ”Bazine de înot”

3. Subprogramul ”Complexuri sportive”
4. Subprogramul ”Aşezăminte culturale”
5. Subprogramul ”Unităţi şi instituţii de învăţământ de stat”
6. Subprogramul ”Patinoare artificiale”
7. Subprogramul ”Unităţi sanitare”
8. Subprogramul ”Săli de cinema”
9. Subprogramul ”Lucrări în primă urgenţă”
10. Subprogramul ”Reabilitare blocuri de locuinţe situate în localităţi din zone defavorizate”
11. Subprogramul ”Drumuri de interes local şi drumuri de interes judeţean”
12. Subprogramul ”Fose septice, microstaţii de epurare şi sisteme de alimentare cu apă”
13. Subprogramul ”Alte obiective de interes public sau social în domeniul construcţiilor”

Programul Naţional de Dezvoltare Locală – PNDL

PNDL - Reprezintă sursa principală de finanţare pentru infrastructura locală şi are la bază principiul conform căruia în fiecare localitate din ţară trebuie să fie asigurat un set minim de servicii publice. Programul Naţional de Dezvoltare Locală, coordonat de Ministerul Lucrărilor Publice, Dezvoltării şi Administraţiei, stabileşte cadrul legal pentru implementarea unor proiecte de importanţă naţională, care susţin dezvoltarea regională prin realizarea unor lucrări de infrastructură rutieră, tehnico-edilitară şi socio-educativă.

Finanţator: Guvernul României

Programe de finanţare şi solicitanţi eligibili:

- Programul privind reabilitarea, modernizarea şi/sau asfaltarea drumurilor de interes judeţean şi de interes local, alimentarea cu apă, canalizarea şi epurarea apelor uzate la sate, precum şi în unităţile administrativ-teritoriale cu resurse turistice - Hotărârea Guvernului nr. 577/1997;
- Programul de dezvoltare a infrastructurii şi a unor baze sportive din spaţiul rural - Ordonanţa Guvernului nr. 7/2006, aprobată cu modificări şi completări prin Legea nr. 71/2007, cu modificările ulterioare;
- Programele multianuale prioritare de mediu şi gospodărire a apelor - Ordonanţa Guvernului nr. 40/2006, aprobată cu modificări şi completări prin Legea nr. 61/2007, cu modificările ulterioare pentru programul prevăzut la art. 2 alin. (1) lit. c);
- Programul Reabilitare şi modernizare - 10.000 km drumuri de interes judeţean şi drumuri de interes local - Hotărârea Guvernului nr. 530/2010.

Obiectivul programului: obiectivul prioritar ale PNDL este finalizarea tuturor obiectivelor finanţate prin alte programe închise în prezent precum şi sprijinirea autorităţilor publice locale în prioritizarea finanţărilor astfel încât România, în integralitatea ei, să devină un spaţiu construit eficient, în care toţi locuitorii să aibă acces egal la resurse, să beneficieze de creşterea calităţii vieţii şi să se faciliteze dezvoltarea comunităţilor funcţie de potenţialul acestora şi de strategiile de dezvoltare durabilă, pe principii de competitivitate şi coeziune teritorială. Programul este dedicat realizării unor obiective de investiţii de infrastructură de dimensiuni reduse ca volum care nu îndeplinesc criterii de eligibilitate pe programe cu finanţare europeană sau la care este imperios necesară finalizarea acestora pentru respectarea unor angajamente asumate de România în cadrul Uniunii Europene.

Activităţi eligibile: Obiectivele de investiţii care pot fi finanţate în cadrul programului trebuie să vizeze lucrări de realizare / extindere / reabilitare / modernizare, respectiv dotare, pentru unul dintre următoarele domenii specifice:

- sisteme de alimentare cu apă şi staţii de tratare a apei;
- sisteme de canalizare şi staţii de epurare a apelor uzate;
- unităţi de învăţământ preuniversitar, respectiv: grădiniţe, şcoli generale primare şi gimnaziale, licee, grupuri şcolare, colegii naţionale, şcoli profesionale, şcoli postliceale, unităţi de învăţământ special de stat;
- unităţi sanitare;
- drumuri publice clasificate şi încadrate, în conformitate cu prevederile legale în vigoare, ca drumuri judeţene, drumuri de interes local, drumuri comunale şi/sau drumuri publice din interiorul localităţilor;
- poduri, podeţe sau punţi pietonale;
- obiective culturale de interes local, respectiv biblioteci, muzee, centre culturale multifuncţionale, teatre;
- platforme de gunoi;
- pieţe publice, comerciale, târguri, oboare;
- modernizarea bazelor sportive;
- sediile instituţiilor publice ale autorităţilor administraţiei publice locale, precum şi a instituţiilor publice din subordinea acestora;
- infrastructura turistică dezvoltată de autorităţile publice locale ca instrument de punere în valoare a potenţialului turistic local, pentru obiectivele de investiţii aflate în proprietatea publică sau privată a unităţilor administrativ-teritoriale sau în administrarea acestora.

Finanţare: Programul se finanţează din transferuri de la bugetul de stat, în limita fondurilor aprobate anual în bugetul MLPDA, din fonduri aprobate anual cu această destinaţie în bugetele locale ale unităţilor administrativ-teritoriale beneficiare şi din alte surse legal constituite.

În limita fondurilor aprobate anual prin legea bugetului de stat, în baza analizei interne de specialitate a propunerilor de finanţare ale autorităţilor locale, MLPDA întocmeşte şi aprobă prin ordin al ministrului dezvoltării regionale şi administraţiei publice, lista finală cu obiectivele de investiţii care se finanţează, listă care se publică pe site-ul Ministerului Dezvoltării Regionale şi Administraţiei Publice.

Pentru transferul sumelor de la bugetul de stat, prin bugetul MLPDA, cu destinaţia finanţării cheltuielilor eligibile prevăzute în contractele anuale de finanţare:

Unităţile administrativ-teritoriale pot solicita lunar, în scris Ministerului Lucrărilor Publice, Dezvoltării şi Administraţiei, în funcţie de necesităţi, transferul sumelor alocate cu destinaţia finanţării cheltuielilor eligibile prevăzute în contractele anuale de finanţare, în termen de 30 de zile de la efectuarea transferurilor de sume.

MLPDA virează sumele alocate şi aprobate prin ordin de plată direct în conturile beneficiarilor.

Programele derulate de Administraţia Fondului de Mediu:

Administraţia Fondului pentru Mediu este principala instituţie care asigură suportul financiar pentru realizarea proiectelor şi programelor pentru protecţia mediului, constituită conform principiilor europene „poluatorul plăteşte" şi „responsabilitatea producătorului".

Administraţia Fondului pentru Mediu funcţionează ca organ de specialitate al administraţiei publice centrale, cu personalitate juridică, în coordonarea Ministerului Mediului.

Programul privind sprijinirea eficienţei energetice şi a gestionării inteligente a energiei în infrastructura de iluminat public

Obiectivul programului: Creşterea eficienţei energetice a sistemelor de iluminat public

Beneficiari eligibili: Unităţile administrativteritoriale, organizate la nivel de comună, oraş sau municipiu

Finanţator: Administraţia Fondului pentru Mediu

Activităţi finanţate: modernizarea sistemelor de iluminat public prin înlocuirea corpurilor de iluminat având un consum ridicat de energie electrică cu corpuri de iluminat LED, precum şi achiziţionarea şi instalarea sistemelor de dimare/telegestiune care permit reglarea fluxului luminos la nivelul întregului obiect de investiţii

Alternative de finanţare, altele decât fondurile structurale şi de coeziune, în care autorităţile publice locale pot fi solicitanţi eligibili sau parteneri

Sursele de finanţare nerambursabilă pentru Autorităţile publice Locale nu se limitează doar la cele finanţate de Politica Agricolă Comună şi de Politica de Coeziune, existând şi alte surse de finanţare precum:

Granturile Spaţiului Economic European (SEE) şi Norvegiene

Granturile Spaţiului Economic European (SEE) şi Norvegiene[8] reprezintă contribuţia Islandei, Principatului Liechtenstein şi Regatului Norvegiei la reducerea disparităţilor economice şi sociale în Spaţiul Economic European şi la consolidarea relaţiilor bilaterale cu cele 15 state beneficiare din Estul şi Sudul Europei şi statele baltice.

Beneficiari eligibili: Organizaţiile/entităţile din România sau din Statele Donatoare

Finanţator: Mecanismul Financiar SEE 2014-2021

Domenii finanţate:

- dezvoltare locală, reducerea sărăciei, incluziunea romilor, copii şi tineri în situaţii de risc, drepturile omului
- energie regenerabilă, eficienţă energetică, securitate energetică
- dezvoltarea afacerilor, inovare şi IMM
- sănătate publică
- cercetare
- patrimoniu cultural, antreprenoriat cultural şi cooperare culturală
- justiţie, servicii corecţionale, combaterea violenţei domestice şi de gen
- afaceri interne, cooperare poliţienească şi combaterea criminalităţii
- educaţie, burse, ucenicie şi antreprenoriat pentru tineri
- dialog social şi muncă decentă
- cetăţenie activă – societate civilă
- mediu şi schimbări climatice

EUROPA CREATIVĂ - Subprogramul Cultură

Programul-cadru al Comisiei Europene pentru sprijinirea sectoarelor culturii şi audiovizualului[9].

Beneficiari eligibili: toţi operatorii din sectoarele culturale şi creative, însemnând organizaţii neguvernamentale, instituţii publice şi companii private cu activitate în domeniu.

Finanţator: programul Europa Creativă este gestionat de Comisia Europeană şi de Agenţia Executivă pentru Educaţie, Audiovizual şi Cultură din Bruxelles, unde se trimit şi se evaluează toate proiectele. La nivel naţional, Biroul Europa Creativă România oferă

[8] Granturile Spaţiului Economic European (SEE) şi Norvegiene https://www.eeagrants.ro/apeluri
[9] EUROPA CREATIVĂ https://www.europa-creativa.eu/

informații și asistență tehnică gratuite pentru operatorii care doresc să acceseze această finanțare.

Domenii finanțate: cultură și audiovizual

Programul LIFE

Este un instrument de finanțare al Uniunii Europene pentru mediul înconjurător și acțiuni în domeniul climei[10].

Beneficiari eligibili: Autorități publice locale din România

Finanțator: Ministerul Mediului

Obiectivul programului: Obiectivul general al programului LIFE propus pentru perioada 2021-2027 este de a contribui la tranziția către o economie circulară curată, eficientă din punct de vedere energetic, cu emisii scăzute de dioxid carbon și reziliență la schimbările climatice – inclusiv prin tranziția către o energie curată –, de a proteja mediul și de a mări nivelul de calitate al acestuia și de a opri și a inversa declinul biodiversității. Prin programul LIFE au fost cofinanțate, până în prezent, peste 4500 de proiecte.

Programul ROSENC de Eficiență Energetică în Iluminat (PREEI)

Beneficiari eligibili: Autorități publice locale din România

Finanțator: Clusterul de Energii Sustenabile din România - ROSENC Obiective: reducerea consumului de energie și a cheltuielilor anuale de întreținere cu iluminatul public stradal ale autorităților publice locale prin modernizarea și eficientizarea sistemelor de iluminat public stradal.

Obiectivul programului: Obiectivul general al programului este reducerea consumului de energie electrică și a costurilor anuale de întreținere cu iluminatul public stradal ale autorităților publice locale prin modernizarea și eficientizarea sistemelor de iluminat.

Scopul final al acestui program este reducerea cheltuielilor anuale cu iluminatul public stradal, cu 50-70%.

Administrația Fondului Cultural Național

Este o instituție publică autonomă, aflată în subordinea Ministerului Culturii, care operează la nivel național de peste 10 ani. Înființată în 2005 AFCN[11] este principalul finanțator public al ofertei culturale din România care aplică un proces transparent de evaluare și selecție.

Beneficiari eligibili: asociatiile, fundatiile, institutiile publice de cultura, persoanele fizice autorizate, societatile comerciale care derulează activități culturale.

Finanțator: Ministerul Culturii

[10] Programul LIFE http://lifeprogram.ro/
[11] Administrația Fondului Cultural Național www.afcn.ro

Obiectivul programului: Administraţia are ca obiective generale, stabilite prin lege, gestionarea Fondului Cultural Naţional, finanţarea programelor, proiectelor şi acţiunilor culturale, organizate în ţară şi/sau în străinătate, precum şi susţinerea relaţiilor culturale internaţionale ale României.

Domenii finanţate: acţiuni culturale şi editoriale

XI. Proiecte prioritare 2021 – 2027

Sector/ Domeniu de acţiune	Denumire proiect	Stadiul actual (PREFEZABILITATE, SF, PT)	Sursa de finanţare
EDUCAȚIE			
	Construire grădiniță cu program prelungit	Idee de proiect	**Buget local/ Fonduri europene**
	Construire atelier școală	Idee de proiect	
	Construire creșă copii	Idee de proiect	
SĂNĂTATE ŞI ASISTENȚĂ SOCIALĂ			
	Construire două blocuri de tip ANL cu 40 U.L	Idee de proiect	**Buget local/ Fonduri europene**
	Construire bloc locuinţe sociale cu 24 U.L	Idee de proiect	
	Reabilitare clădire secţie TBC a Spitalului de Boli Cronice Sebiş	Idee de proiect	
	Reabilitare clădire Spital de Boli Cronice Sebiş	Idee de proiect	
	Extindere ambulatorii la Spitalul de Boli Cronice Sebiş	Idee de proiect	
INFRASTRUCTURA TEHNICO-EDILITARĂ			
	Amenajare curţilor blocurilor	Idee de proiect	**Buget local/ Fonduri europene**
	Reabilitare străzi	Idee de proiect	
	Amenajare trotuare	Idee de proiect	
	Amenajare şanţuri pentru apa pluvială	Idee de proiect	
	Amenajare acces la locuinţe	Idee de proiect	
	Reabilitare drumuri Agricole	Idee de proiect	
	Dezvoltare reţea inteligentă de distribuţie gaze naturale în oraş Sebiş, jud. Arad	Idee de proiect	
	Construire centură ocolitoare oraş Sebiş	Idee de proiect	
INFRASTRUCTURA DE UTILITĂŢI			
	Modernizare iluminat public în Sebiş	Idee de proiect	

	Modernizare iluminat public în localităţile Prunişor, Donceni, Sălăjeni	Idee de proiect	
	Modernizare sistem centralizat de încălzire în oraşul Sebiş, jud. Arad	Idee de proiect	
	Reabilitare şi extindere staţie de epurare în oraşul Sebiş	Idee de proiect	**Buget local/ Fonduri europene**
	Introducere canalizare în localităţile Prunişor, Donceni, Sălăjeni şi extindere în oraş Sebiş, jud. Arad	Idee de proiect	
	Extindere reţea electrică	Idee de proiect	
	Extindere reţea termoficare strada Castanilor	Idee de proiect	
TRANSPORT PUBLIC			
	Modernizare transport în comun	Idee de proiect	**Buget local/ Fonduri europene**
PLANIFICARE TERITORIALĂ			
	Reabilitare clădiri administrative	Idee de proiect	
	Dotare Liceu Teoretic Sebiş cu echipamente pentru învăţământul în sistem online	Idee de proiect	
	Reabilitare bază de sport	Idee de proiect	
	Construire bază sportivă multifuncţională în sat Prunişor	Idee de proiect	
	Construire bază sportivă multifuncţională în cartier Prăjeşti	Idee de proiect	
	Construire teren de sport multifunctional la Liceul Teoretic Sebiş, jud. Arad	Idee de proiect	
	Reamenajare parc central Sebiş	Idee de proiect	
	Amenajare faleză Valea Deznei	Idee de proiect	**Buget local/ Fonduri europene**
	Amenajare promenade Dealul	Idee de proiect	

	Pleșa		
	Construire parc de aventură	Idee de proiect	
	Construire parc de joacă pentru copii	Idee de proiect	
	Construire piste de biciclete	Idee de proiect	
	Achiziție autoutilitară pentru serviciul de gospodărire	Idee de proiect	
	Amenajare Muzeu „Țara Zarandului”	Idee de proiect	
	Susținere activități ansamblul „Țara Zarandului”	Idee de proiect	
	Dotare cu instrumente muzicale a fanfarei orașului Sebiș	Idee de proiect	

Tabel nr. 10: Proiectele prioritare în perioada 2021-2027

* Notă: Sesiunile de depunere a cererilor de finanțare se anunță pentru fiecare apel de propuneri de proiecte în parte, pe site-urile dedicate ale programelor operaționale de interes pentru finanțarea obiectivelor de investiții vizate în cadrul Strategiei de Dezvoltare Locală.

XII. BIBLIOGRAFIE

http://primariasebis.ro/

www.afcn.ro

https://www.europa-creativa.eu/

http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/229799

https://ro.wikipedia.org/wiki/Regiunea_de_dezvoltare_Vest

http://ina.gov.ro/tema-lunii-fonduri-europene/

http://lifeprogram.ro/

http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Sebi%C5%9F

http://www.cjarad.ro/judetul-arad/

https://bibliotecaarad.ro/wp-content/uploads/2020/01/dictionarul-localitatilor-sebis.pdf

https://www.fonduri-ue.ro/images/files/studii-analize/43277/West_Territorial_Assessment.pdf

https://ec.europa.eu/regional_policy/ro/2021_2027/

https://ec.europa.eu/romania/news/programul-de-lucru-al-comisiei-pentru-2021-%E2%80%93-de-la-strategie-la-transpunere-%C3%AEn-practic%C4%83_ro

https://www.europedirect-adrcentru.ro/index.php/stiri/stiri-regiunea-centru/1261-perioada-de-programare-2021-2027-directiile-si-prioritatile-bugetului-european

http://www.primariaarad.ro/html/ron/temp/strategia0820/Green_Strategy_ARAD_2016_2025_FINAL.pdf

http://www.isjarad.ro/images/elevi/profesional/PLAI%20Arad.pdf

https://romanianart.market/2018/10/09/lista-muzeelor-si-caselor-memoriale-din-judetul-arad/

https://www.eeagrants.ro/apeluri

https://www.forbes.ro/articles/forbes-best-cities-2019-locul-4-arad-conectat-la-occident-140452

https://www.cniptarad.ro/assets/site/catalogs/pdf/CJA-Economia-Judetului-Arad.pdf

https://termene.ro/firme/Arad/Sebis/9

http://www.cjarad.ro/uploads/files/Strategia%20de%20Dezvoltare/STRATEGIA%20vers%20finala%20%20sedinta%20250816%20.pdf

https://automotivest.ro/media/dms/actualizare_profil_REGIUNEA%20VEST_Av(1).pdf

https://www.adrvest.ro/attach_files/Regiunea%20Vest%20%20Cadru%20natural%20versiunea%202014.pdf

http://www.oirposdru-vest.ro/Documente%20utile/pdr/Capitolul%20III%20Infrastructura.pdf

https://ccdar.ro/posdru/Resurse_Educationale/Strategii/Sebis/sebis.html

https://www.hartaturistului.com/crisana/arad/prezentare-sebis/

https://www.aradon.ro/aradon-stirile-judetului-arad/liceele-aradene-in-topul-national-53111/

https://en.climate-data.org/europe/romania/arad/sebis-15491/

http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/

http://www.primariaarad.ro/download/ReteaScolara2019-2020.pdf

https://www.topfirme.com/judet/arad/localitate/sebis/

https://www.uvvg.ro/facultati/

https://uav.ro/